

DOORBRAAK

P927370

11

JULI 2024
Driemaandelijks

€12

MAGAZINE

**FRANKRIJK,
EEN GESPLETEN LAND**

**FENTANYL IN DE VS:
500.000 DRUGSDODEN**

OP STAP IN HET LAND VAN

**VIKTOR
ORBAN**

**Financierde de EU jarenlang
onrechtstreeks Hamas?**

**Moslimstem kleurt Antwerpen
bloedrood**

Doorbraak Magazine verschijnt viermaal per jaar.

DOORBRAAK

DOORBREEK DE BUBBEL

Op Doorbraak.be kan u dagelijks terecht voor een mix van onafhankelijke journalistiek, opiniestukken en columns.

DOORBRAAK MAGAZINE

01

➤ Een jaarabonnement
op het magazine
(4 nummers/jaar)
kost **40 euro**

OPTIE

DOORBRAAK.be ONLINE

02

➤ Een abonnement op
Doorbraak.be
kost 9 euro/maand of
90 euro/jaar

OPTIE

DOORBRAAK COMBO

03

➤ Een Combo-abonnement
voor Magazine + online
kost **125 euro/jaar**

OPTIE

VRIEND VAN DOORBRAAK

04

➤ Voor **150 euro/jaar**
abonnement op site +
magazine, uitnodiging
voor evenementen,
kortingen,...)

OPTIE

<https://abonnement.doorbraak.be/abonnement.php>

VOORWOORD

Segregatiezondag

▲ **Pieter Bauwens**

Hoofdredacteur

Rode zondag in Antwerpen behoort toch tot de – minder aangename – verrassingen van de jongste moeder aller verkiezingen. PVDA verdubbelde haar score in de stad Antwerpen naar 22 procent. Ze werd daarmee de tweede partij, na N-VA en voor Vlaams Belang. Gelijktijdig veroverde Fouad Ahidar drie zetels in het Brussels Parlement bij de Nederlandstaligen.

Er werd opmerkelijk licht gegaan over die opgang van de PVDA. In dit magazine besteden we er aandacht aan. Maar ook in dit artikel blijkt hoe niet iedereen dat als een probleem ziet. En dat is het duidelijk wel.

Erg opmerkelijk hierbij is de fragmentatie van de campagne. Niet met grote affiches in het straatbeeld maar met berichten via Whatsapp en sms wordt de moslimkiezer overtuigd. Onder de oppervlakte, bijna uit het zicht. Je mag niet onderschatten wat hier gebeurt. En reken maar dat andere partijen dat zullen proberen te kopiëren.

Wat PVDA doet, is hun publiek indelen in doelgroepen en die inhoud op maat geven. In deze digitale maatschappij is het relatief eenvoudig geworden om zo groepen te bereiken. Met de partijstandpunten waarmee dat publiek het niet eens is, worden ze niet lastig gevallen. Maar zo wordt onze samenleving actief door politieke partijen etnisch en religieus gesegmenteerd. Burgers worden in vakjes onderverdeeld en liefst in die vakjes gehouden. 'Doorbreek de bubbel' is zeker niet de bedoeling.

Integratie? Neen, dat hoeft niet. Niet de toekomst, maar de afkomst en de religie tellen en daarin moeten ze bevestigd worden. Ook in de rechten die hun afkomst en religie met zich meebrengen. En dat ze slachtoffer zijn, natuurlijk. Dat elk ongeluk dat hen overkomt discriminatie is. Dat elke bedenking over hun religie islamfobie is en moet veroordeeld worden als 'aanzetten tot haat'. En dat het Westen tegen hen is en dat Israël genocide pleegt.

Het is van alle tijden dat er doelgroepencommunicatie is vanuit partijen. Maar hier bevestigt een politieke partij de etnisch-religieuze segregatie. Door bewust niet op emancipatie van die doelgroep te mikken. Door ze aan te zetten meer privileges te vragen en ze te overtuigen dat zij hen bij die privileges zullen steunen.

Voor PVDA is de moslimstem een middel om de rode revolutie mogelijk te maken. Maar de vraag is of ze hier niet een proces in gang zet dat ze niet meer onder controle kan houden en uiteindelijk niet de richting zal uitgaan die progressieven willen.

Binnenland

16. **Achter de schermen van een coalitievorming**
Eenmaal de stemmen geteld begint het echte werk. Een masterclass in onderhandelen komt dan goed van pas. Wij vroegen en kregen tips van twee insiders.
22. **Bart Somers zegt adieu aan de nationale politiek**
Liberaal Bart Somers voelt zich 100 procent thuis in 'zijn' Mechelen. Hij pleit resoluut voor minder gemeenten met meer bevoegdheden.

28. **De Noordzee, strategisch van goudwaarde**
Van internetkabels over windparken tot gaspijpleidingen: de Noordzee herbergt een schat aan kritische infrastructuur. Maar hoe goed wordt ze beschermd?
73. **Het Gentse Wintercircus: een tent met techtalent**
Ooit een stadscircus, nadien een garage en nu een springplank voor beloftevolle start-ups. Welkom in het Wintercircus, dat straks weer wervelt als vanouds.

Buitenland

10. **Op stap in het land van Viktor Orbán**
Sinds 1 juli neemt Hongarije zes maanden lang het EU-voorzitterschap over. Portret van een land dat steeds meer weegt op Europa, met Viktor Orbán als de onbetwiste én controversiële leider.
32. **In het zog van de drugszombies**
500.000 VS-doden in tien jaar: de zombiedrug Fentanyl is allesvernietigend. Fotograaf Teun Voeten trok naar San Francisco en legde de ellende vast voor de lens. Niet voor doetjes.

40. **Schotse nationalisten in zwaar onweer**
Ze waren er zo dichtbij, maar nu lijken de Schotse nationalisten hun onafhankelijkheidsdroom te mogen opbergen. *They screwed up!*
50. **Frankrijk, een gespleten land**
Frankrijk is diep verdeeld. Asiel en immigratie stuwen radicaal-rechts tot ongekende hoogten. Radicaal-links hoopt dan weer de allochtone kiezer te mobiliseren. Een vlijmscherpe analyse.
54. **Campus Hamas**
Gaza University, nu in puin, is niet onbesproken. Door haar duistere banden met terreurorganisatie Hamas. En door hoe ze gefinancierd wordt, ook vanuit de EU.

Maatschappij

06. **De alliantie tussen PVDA en de moslimkiezer**
Wat maakt de PVDA zo populair in Antwerpen? Carl Devos, Dave Sinardet en Erik De Bruyn over de bijzondere alliantie tussen extreemlinks en de moslimgemeenschap. Vraag is: hoelang houdt ze stand?
44. **De impact van migratie**
Tegen 2040 komen er in ons land 500.000 tot 800.000 extra nieuwkomers bij. En die immigratie heeft ingrijpende economische en maatschappelijke gevolgen.

58. **Werken na je 65: oud maar niet out**
Grijs en wijs. Oud(er) maar niet out. We verzilveren maar beter de knowhow van onze 65-plussers in een vergrijzende maatschappij.

62. **De lokroep van een nieuwe staatshervorming**
De Leuvense economen Erik Buyst en Dirk Heremans schudden de politieke kaarten voor een grondige staatshervorming annex schuldsanering. En ja, ze liggen gunstig.

Cultuur

66. **In beeld: majestueuze dansorgels**
In 2007 kocht de Vlaamse Gemeenschap de collectie dansorgels van Jef Ghysels. Een unieke en imposante inkijk in het Vlaamse verleden van straat- en kermismuziek.

76. **Dranouter: een podiumbeest van 50 jaar**
Diep in het West-Vlaamse Heuvelland komen kinderen, bebaarde folkies, rockfans én popliefhebbers samen. Een muzikale coup de foudre die nu al vijftig jaar duurt.

Column

20. **Johan Sanctorum: Pour les Flamands la même chose**
48. **Alain Grootaers: Waarom is de culturele elite bang voor de democratie?**
80. **Siegfried Bracke: Sauver la Belgique**

Wat maakt de PVDA zo populair in Antwerpen? Moslimstemmen leiden tot bloedrode zondag

HANS BROCKMANS

WINNY MATHEEUSSEN

PVDA verbindt in Antwerpen zijn lot aan de stemmen van de moslimgemeenschap. Zowel links als rechts voorspellen een einde aan dit monsterverbond. Kunnen Groen en Vooruit samen het tij keren tegen de gemeenteraadsverkiezingen?

Met 23 procent van de stemmen wordt PVDA de tweede partij van 't Stad. Toen op rechts het Vlaams Belang in 1991 22 procent haalde in de Scheldestad, sidderde progressief Vlaanderen van verontwaardiging over 'zwarte zondag'. Nu extreemlinks scoort, blijft het stil. "Eigenlijk is er in 33 jaar niet zo heel veel veranderd", duidt politicoloog Carl Devos. "De basis van het ongenoegen tegenover de klassieke partijen is een bevolkingsgroep die het sociaaleconomisch moeilijk heeft en politiek wordt gemarginaliseerd."

Gaza is het nieuwe klimaat

In 1991 vond deze groep mensen, tegen alle peilingen in, zijn partijpolitieke strohalm bij, toen nog, Vlaams Blok. "Die partij slaagde erin vooral te rekruteren in wijken waar vóór zwarte zondag vooral de sociaaldemocraten scoorden", weet Devos (UGent). "Nu capteert PVDA het ongenoegen. Jarenlang waren haar partijmilitanten actief aan de fabriekspoorten. Vergeet niet dat daar ooit militanten van de SP mee piket vormden. Naast het thema koopkracht slaagt radicaal-links er bovendien in om specifieke kiezers aan te spreken met een discours dat refereert naar het Gaza-conflict en andere gevoelige thema's voor de moslimgemeenschap, zoals het hoofddoekenverbod."

"Gaza is voor heel wat jongeren het nieuwe klimaat", vult professor politicologie Dave Sinardet (VUB) aan. "PVDA speelt hiermee al heel lang in op deze groep met een zogenaamd communautaristisch discours, dikwijls via kanalen die volledig onder de politieke en mediaradar blijven."

Hij wijst erop dat vroeger Groen in Antwerpen dé partij was voor de moslims in hun strijd tegen het hoofddoekenverbod en het racisme. Sinardet: "De ecologisten lijken zich vandaag over andere thema's te bekommeren, zoals lgbtq en mobiliteit, waar ze bij moslims niet bepaald goed kunnen scoren. Ook Vooruit staat zwak bij de moslimgemeenschap." Overigens hoeven de voorbije verkiezingen geen

moslimgemeenschap in *De Standaard*. Via minder publiek bekende propagandakanalen zou de PVDA Vooruit ervan betichten dat de partij pro-Israël is. Rousseau wordt naar eigen zeggen ook persoonlijk aangevallen omdat hij genderonderwijs zou willen opleggen.

In de media verdedigt PVDA nochtans wél lgbtq-thema's. Rousseau: "In Whatsappgroepen binnen de migrantengemeenschap zeggen ze net het omgekeerde dan hun partijstandpunt. Ik ben bang als ik zie hoe de greep van extremistisch religieus denken sterker wordt. Willen we echt dat moslimpartijen voet aan de grond krijgen in Vlaanderen? Ik ben bezorgd over de invloed op ons progressieve denken."

Doorbraak polste naar een reactie bij de Antwerpse PVDA-kopstukken Peter Mertens en Jos D'Haese, maar ving bot. Ook de Antwerpse schepenen van Vooruit hielden zich liever afzijdig, zoals schepenen van Onderwijs Jinnih Beels (Vooruit) omdat ze niet meer opkomt in Antwerpen. Maar ook schepenen Karim Bachar (gelijke kansen) en collega Tatjana Scheck (armoedebestrijding) geven geen reactie. Groen bleek onbereikbaar.

Omvolking

Filip Dewinter kaderde op de VRT het succes van PVDA bij moslims in de "omvolking", waarbij mensen met een migratieachtergrond de plaats innemen van autochtonen. Hij noemt die evolutie "onomkeerbaar". Socioloog Dirk Geldof (UA en Kenniscentrum Gezinswetenschappen Odisee) is maar zeer gedeeltelijk akkoord. De auteur van *Superdivers Vlaanderen, geografie van een nieuwe realiteit* stelt inderdaad vast dat Vlaanderen steeds meer divers wordt. "Deze beweging is inderdaad onomkeerbaar", redeneert hij. "Er zijn bij de bevolking

“ PVDA 'er Jos D'Haese voert via TikTok al jaren een zeer populaire campagne bij de jeugd, ook de moslimjeugd

— politicoloog Carl Devos ”

generale repetitie te zijn voor de gemeenteraadsverkiezingen in oktober, meent Devos. "Er komen andere kandidaten op en er spelen andere thema's", voorspelt hij. "Toch raad ik de progressieve partijen aan om alle hens aan dek te roepen. Vooruit Antwerpen moet een einde maken aan de interne twisten. Het is nu een café waar constant gevochten wordt en daarmee stoot je klanten af. Bij Groen is het evenmin rock'n roll in Antwerpen."

Zum kotzen

"Zum kotzen" noemt gewezen Vooruit-voorzitter Conner Rousseau de PVDA-campagne bij de

► Peter Mertens en Jos D'Haese tijdens een persconferentie van de Belgische extreemlinkse partij PVDA-PTB

Foto ©Timon Ramboer

met een migratieachtergrond nu eenmaal meer kinderen. Het is gewoon een kwestie van demografie dat het aandeel van de oorspronkelijke Vlaamse bevolking afneemt.”

Geldof koppelt de stijgende diversiteit echter niet aan een toenemende islamisering. De socioloog beschikt niet eens over cijfers over het geloof van de mensen. “Niet alle moslims belijden hun geloof trouwens even sterk”, redeneert hij.

Hij koppelt evenmin politieke conclusies aan de superdiversiteit. Vandaag is PVDA erin geslaagd met gerichte standpunten een deel van de moslimgemeenschap voor zich te winnen. “Dat keer je niet van vandaag op morgen”, beseft Geldof. “Maar dat hoeft niet zo te blijven. Ook is het best mogelijk dat mensen met een migratieachtergrond zelf vinden dat de inwijking wel wat mag vertragen of ze nemen wat conservatievere standpunten in op ethisch vlak. Het is perfect denkbaar dat sommigen nu al op Vlaams Belang stemmen.”

Volgens Sinardet is de alliantie tussen extreem-links en de moslimgemeenschap “niet onomkeerbaar”. “Heel wat mensen met een migratieachtergrond zijn behoorlijk conservatief op ethisch vlak en niet per se geneigd om links te stemmen”, redeneert hij. “Het anti-woke-verhaal duikt ook op in de moslimgemeenschap.”

Geen flitscampagne

Carl Devos vindt de kritiek als zou PVDA met een flitscampagne in de voorbije weken Vooruit en ook Groen gecounterd hebben op het progressieve front “helemaal verkeerd”. “De verkiezingsoverwinning van PVDA was een werk van lange adem”, weerlegt hij. “PVDA’er Jos D’Haese voert via TikTok al jaren een zeer populaire campagne bij de jeugd, ook de moslimjeugd, trouwens, die de klassieke media de rug hebben toegekeerd. De partij is stevig verankerd in de volkswijken. De andere progressieve partijen bleven daarentegen afwezig op het terrein.”

Erik De Bruyn, voormalig politicus voor SP.a en destijds oprichter van het radicaallinke initiatief Rood!, is niet verbaasd over het succes van de Antwerpse PVDA en de door hen gebruikte strategie. “De PVDA heeft de kiemen voor deze strategie al gezaaid tijdens de lokale verkiezingen van 2012”, weet hij. “Zij voerden toen, vooral in Borgerhout, een stevige campagne via sms rond de kwesties van onverdoofd slachten en het zogenaamde hoofddoekenverbod.”

Na het succes van de PVDA bij de verkiezingen van 2018 kon de partij het volgens De Bruyn nog beter doen. “Dankzij de opkomst van sociale media beschikt de partij over de ideale kanalen om populistische pulp te verspreiden, zeker onder jongeren”, weet hij. “Daar hebben ze maximaal op gekapitaliseerd. Daar kwam nog bij dat voor de Europese verkiezingen de leeftijdsgrens verlaagd werd naar zestien jaar. Alle kaarten lagen goed voor deze partij.”

“ Gaza is voor heel wat jongeren het nieuwe klimaat — politicoloog Dave Sinardet ”

Volgens de Antwerpse Vlaams Belang-fractieleider en parlements lid Sam Van Rooy bespeelden de communisten de moslimbevolking “meesterlijk”. “De PVDA heeft meer dan ooit de moslimstem gewonnen door hun pro-Palestina standpunt. Ik zag zelf tijdens de schooldebatten hoe deze partij daar massaal applaus voor krijgt van de moslimleerlingen en extreem-links. Maar de communisten doen dit al langer. Al in 2012 kwamen ze in Antwerpen op, waarbij ze hun pijlen vooral richten op de moslimstem. Hun standpunt over de hoofddoek, waarbij zij van de daken schreeuwen dat je die altijd en overal moet kunnen dragen, ook in publieke functies bij de overheid of voor de klas, lokt massaal moslimkiezers.”

Geen kiezersbedrog

Devos vindt de kritiek op de kritiek op de pro-moslimstandpunten van PVDA “wat flauw”. “Net alsof er sprake is van kiezersbedrog”, redeneert hij. “De van oorsprong allochtone kiezers zijn Vlamingen zoals u en ik. En jawel, Gaza is een thema voor hen. Elke andere partij had dat thema ook uit kunnen spelen, maar heeft dit niet of veel minder gedaan. De Gaza-standpunten van PVDA waren gewoon een slimme strategie.”

De Bruyn zou het “bijzonder onverstandig” van de linkerzijde vinden om de moslimstrategie van PVDA te kopiëren. “Het is – net als woke – een kanker ter linkerzijde die de poorten openzet

◀ Dave Sinardet
Foto ©Belga - Dirk Waem

voor het communautaire en identitaire”, vindt hij. “Dat staat haaks op de internationalistische en universalistische benadering van de traditionele linkerzijde. De overwinning van de PVDA lijkt bijzonder spectaculair, maar is op los zand gebouwd. Ze zullen hun beloftes ook moeten waarmaken. Dat zal zeker gelden op lokaal vlak in oktober, wanneer er verkozenen zijn in de gemeente- en districtsraden. Zij gaan hun brekpunten op het communautaire moeten leggen in plaats van op het sociaal-economische. Dat zal hen parten spelen.”

Alliantie zal breken

Hij maakt de vergelijking met wat Groen in Antwerpen heeft meegemaakt in 2018. De Bruyn had veel sympathie voor het ecologisch programma van die partij. “Tijdens de onderhandelingen bracht Groen echter het zogenaamde hoofddoekenverbod als brekpunt naar voren”, herinnert hij zich. “Daar zijn de onderhandelingen toen op afgesprongen. Dat gaan we nu in het kwadraat meemaken met de PVDA. Zij gaan zich helemaal vastrijden in het identitaire en communautaire moeras.”

Ook Sam Van Rooy voorspelt dat de communautaristische strategie van PVDA niet lang houdbaar is. “Ik vind dit toch een beetje vreemd voor marxisten, die vanuit ideologisch opzicht niet de grootste fans zijn van religie”, redeneert hij. “Opium van het volk”, noemde Marx dat.”

Van Rooy stelt vast dat de communisten en de moslimgroepen elkaar gebruiken als tijdelijke *fellow travellers*. “Maar de samenwerking is niet duurzaam”, betoogt hij. “De geschiedenis heeft herhaaldelijk aangetoond dat wanneer marxisten zich vastklinken aan de islam, ze uiteindelijk ook aan de galg eindigen. Kijk maar naar wat er na de revolutie in Iran gebeurde.”

Van Rooy verwijst ook naar de houding van Mohamed Chebaa Amimou en Kadja Chennouf, twee van de vier Antwerpse PVDA-leden die in 2018 werden verkozen in de gemeenteraad. “Die hielden het al na enkele maanden voor bekeken en zetelen nu als onafhankelijke in de Antwerpse gemeenteraad, waar je ze nooit ziet”, stelt Van Rooy.

Bij de socialisten gebeurde hetzelfde. Het Brussels boegbeeld Fouad Ahidar werd omwille van zijn stemgedrag rond onverdoofd slachten uit het partijbestuur van Vooruit gezet. Na de Hamasaanval van 7 oktober '23 minimaliseerde hij die terroristische aanslag, waardoor hij in aanvaring kwam met Connor Rousseau.

Van Rooy: “Ahidar haalde met zijn eigen lijst Team Fouad Ahidar, een onversneden sharia-partij die naar eigen zeggen politiek en religie moeilijk te scheiden vindt, twee zetels in het Brusselse parlement en één zetel in het Vlaamse. Het is nu de tweede grootste Nederlandstalige partij in Brussel. Ook dat toont aan dat links bij de strijd om de moslimstem uiteindelijk steeds aan het kortste eind trekt.”

▶▶ Sam Van Rooy
Foto ©Belga - Jonas Roosens

Kan links pareren?

Hoe kunnen linkse partijen dan het grootstedelijk geweld van PVDA counteren? “Op drie maanden kan je de jarenlange PVDA-strategie om zich te positioneren in de volkswijken niet pareren”, voorspelt Devos. “Maar de lokale politici van Vooruit en Groen moeten zich wel naar de Antwerpse bevolking reppen. Ze zullen het hele politieke terrein niet helemaal kunnen terugwinnen. Wat ze wel moeten doen is de schade zoveel mogelijk beperken.” Volgens Sinardet kunnen Groen en Vooruit in Antwerpen samen het PVDA-offensief blokkeren. “Samen hebben ze de voorbije verkiezingen in Antwerpen meer stemmen hebben gehaald dan PVDA”, zegt hij.

Zo’n kartel kan links ook meer perspectieven bieden en kiezers terugsluizen van PVDA. Het zou na de gemeenteraadsverkiezingen ook één blok kunnen vormen in de onderhandelingen met N-VA. “Bovendien kan het eventueel de grootste partij worden, waardoor het volgens de nieuwe regels de burgemeester van Antwerpen kan leveren”, besluit Sinardet. “Als Bart De Wever inderdaad federaal actief wordt en van het Antwerpse politieke toneel verdwijnt, is het burgemeesterschap geen ijdele hoop voor links.”

Op stap in het land van Viktor Orbán “Voor conservatieve krachten in heel Europa is Hongarije hét succesmodel”

FILIP MICHIELS

In Brussel, Berlijn en Parijs zitten ze al enkele maanden met de billen dichtgeknepen, nu Hongarije sinds 1 juli zes maanden lang het EU-voorzitterschap overneemt. Het Orbán-regime ontpopte zich de voorbije jaren tot de favoriete pispaal van de EU en van weldenkend links, maar tegelijk groeide Boedapest ook uit tot dé place to be voor conservatief en radicaal-rechts Europa. Een impressie vanuit Hongarije.

Noch de Hongaren noch de rest van Europa beseften het op dat moment al, maar de Hongaarse parlementsverkiezingen van april 2010 zouden een breuklijn markeren in de recente Europese geschiedenis. Viktor Orbán – eerder ook al tweemaal premier – zette in 2010 met zijn partij Fidesz een verbluffende score van 52 procent neer. Die electorale triomf was voor Orbán meteen ook het sein voor een aantal ingrijpende hervormingen. Hij beperkte de macht van het Hongaarse Hoogerechtshof, verminderde het aantal parlementsleden drastisch en paste de benoemingsprocedures voor rechters en magistraten aan. Enkele jaren later ondergingen de Hongaarse grondwet en het kiesstelsel hetzelfde lot. Toen in 2014 de grote vluchtelingencrisis uitbrak en Orbán langs de Hongaars-Servische grens een ruim 170 km lang hekwerk liet optrekken om de toestroom van migranten vanuit het Midden-Oosten te stoppen, weerklonk er overal in Europa grote verontwaardiging.

Orbán trok zich daar evenwel geen moer van aan. Dat legde hem electoraal niet bepaald windeieren: hij bleef verkiezingen winnen en werd in 2022 voor de vijfde maal premier. Intussen joeg hij links-liberaal Europa nog verder op stang met een omstreden homowet, waarmee hij ook de “promotie van de transseksuele levensstijl” wilde tegengaan. De toon was nu definitief gezet: Hongarije ontpopte zich almaar meer tot de stoute leerling in de Europese klas, en de recalcitrante Orbán zelf vindt ook almaar meer plezier in die rol. In een interview vorig jaar liet hij nog maar weinig twijfel over zijn

ultieme ambitie. “We moeten dieper gaan, posities innemen, bondgenoten verzamelen en finaal de Europese Unie herstellen. Het is niet genoeg om boos te zijn. We moeten Brussel overnemen.”

Conservatieve hoogmis

“Jawel, onze stichting speelt een belangrijke rol in de verdere uitrol van die strategie”, bevestigt Marton Weisz onomwonden. Hij is director Foreign Affairs bij de Foundation for a Civic Hungary, een politieke stichting die zeer nauw aanleunt bij de regerende Fidesz-partij en zich vooral focust op de organisatie van grote politieke events, politieke netwerking en beleidsvoorbereidend werk. De stichting beschikt ook over een kantoor in Brussel, maar op het hoofdkwartier in Boedapest wordt pas écht duidelijk dat ze bijzonder goed in de slappe was zitten. We worden er hartelijk ontvangen in een prachtig gerestaureerd landhuis, weelderig in het groen gelegen, in een residentiële buitenwijk van de Hongaarse hoofdstad. Omringd door ambassades en panden met prijskaartjes die soms in de tientallen miljoenen euro’s lopen. Weisz: “Hét uithangbord van onze internationale werking is natuurlijk CPAC, de jaarlijkse conservatieve hoogmis waarvoor er duizenden vooraanstaande sprekers en politici vanuit de hele wereld naar Boedapest komen afgezakt. Daarnaast proberen we ook in tal van Europese landen te netwerken en gelijkgezinde denkers samen te brengen.”

Op onze vraag waarom een Hongaarse politieke partij – of de daaraan verbonden stichting – zich in hemelsnaam op het buitenland zou richten, volgt een even open als nuchter antwoord. “Heel veel mensen in Europa zijn bijzonder geïnteresseerd in wat zich hier de voorbije jaren heeft afgespeeld. Voor conservatieve krachten in heel Europa is Hongarije hét succesmodel. Ze willen van ons leren. Wij pakken uit met conservatieve waarden, benadrukken het belang

van het traditionele gezin en verdedigen de erfenis van de christelijke beschaving. We verzetten ons tegen massamigratie en vinden dat de EU-lidstaten een deel van hun soevereiniteit moeten herwinnen. En met zo’n programma winnen we op de koop toe

al 14 jaar op een rij verkiezingen.” De vaststelling zal later ook nog meermaals terugkomen tijdens andere gesprekken in Boedapest: zeker na de financiële crisis van 2008, die er bij miljoenen Europeanen stevig inhakte, zijn de politieke elite in Europa enerzijds en een flink gedeelte van het electoraat anderzijds systematisch verder uit elkaar gegroeid. Op EU-niveau bleef de links-liberale en zeer globalistische kijk op de wereld dominant, maar de Europese politiek had blijkbaar niet door dat die wereld intussen ingrijpend veranderd was. Viktor Orbán, een gewiekste

“ Wij zijn helemaal niet gekant tegen de Europese waarden. Integendeel, het zijn net wij die vandaag de oude Europese waarden en tradities die Europa groot hebben gemaakt, blijven verdedigen

— **Marton Weisz**
 Director Foreign Affairs bij de Foundation for a Civic Hungary

populist zoals er in Europa wellicht maar weinig anderen rondlopen, zag die veranderende windrichting wél. Hij speelde daar uiterst slim op in, met een beleid dat op cultureel vlak onbeschoemd rechts was maar economisch vaak ook eerder links, met bijvoorbeeld een relatief grote staatsinbreng. “Fidesz zag jaren geleden al in dat de Hongaren niet zaten te wachten een progressief verhaal dat alle traditionele waarden zomaar overboord kieperde en de deur wagenwijd openzette voor de instroom van honderdduizenden niet-Europese migranten”, geeft Weisz aan.

“Ik zou ook niet durven te beweren dat de Hongaarse samenleving veel conservatiever is dan pakweg de Franse of de Duitse. Wat wél vaststaat, is dat de kloof tussen de bevolking en de politiek in die landen oneindig veel groter is dan in Hongarije. De politieke elites daar hebben geblunderd door te denken dat de maatschappelijke waarden van een samenleving er anno 2024 niet meer toe doen. Daar betalen ze nu de prijs voor.”

Op ramkoers met EU

De zware kritiek vanuit onder meer Europa dat Orbán zichzelf de voorbije jaren van een comfortabele meerderheid kon blijven verzekeren door een aantal ingrijpende wijzigingen van het kiessysteem, wordt door Weisz genuanceerd. “In se heeft hij vooral het aantal parlementsleden sterk gereduceerd – van 386 naar 199. Het proportionele kiesstelsel werd ook aangepast, waardoor we vandaag meer in een *the winner takes it all*-logica zitten, maar zelfs in een volledig proportioneel systeem zou Orbán nog altijd probleemloos de verkiezingen winnen.”

▲ **Marton Weisz**
 Foto © FM

◀◀ **Stichting Polgari Magyarorszagert**

Sinds haar oprichting staat deze stichting voor een Europa gebaseerd op soevereine natiestaten, de ideeën van subsidiariteit, decentralisatie en christelijke waarden; dit zijn de principes die ze vertegenwoordigen en promoten tijdens hun internationale activiteiten.

Een kind van de rekening: de persvrijheid

Hongarije staat anno 2024 op de 72e plaats op de wereldwijde persvrijheidsindex. Ronduit beschamend dus voor een EU-lidstaat. Human Rights Watch verwijst daarvoor onder meer naar de zogenaamde Central European Press and Media Foundation (KESMA), een private stichting die nauw aanleunt bij de Hongaarse regering. Na de oprichting daarvan droegen heel wat pro-Orbán uitgevers de controle over hun media over aan die stichting, soms zelfs zonder daarvoor financieel vergoed te worden. Premier Orbán ondertekende toen ook een decreet dat de consolidatie van eigendom onder de stichting een zaak was van “nationaal strategisch belang”, waardoor de regering de nationale mededingingsregels mocht omzeilen. Het pluralisme in de Hongaarse media was daar uiteraard het eerste slachtoffer van. Verschillende onafhankelijke media werden ook omgevormd tot pro-regeringskanalen nadat ze werden opgekocht door aanhangers van de Fidesz-partij. Zo werd de zender *HirTV* op 1 augustus 2018 overgenomen door een vriend van de premier. Haast van de ene op de andere dag veranderde het van een kritische, onafhankelijke zender in een pro-regeringskanaal. Ook het linkse weekblad *168 Hours* waarvoor Gabi Horn – een journaliste met ruim 25 jaar ervaring

op de teller – toen nog werkte, werd plots opgekocht door een bedrijf dat gelinkt was aan de orthodox joodse Jewish Congregation. Dat was, zo blikte ze terug, haar allereerste ervaring met de zachte censuur van het Orbán-regime naar kritische media toe. Vandaag werkt ze als senior news editor voor de Hongaarse afdeling van *Radio Free Europe* en ze steekt niet onder stoelen of banken dat de persvrijheid in het land onder druk staat. “Als onafhankelijk nieuwsmedium raken we vaak moeilijk aan informatie. Of we worden niet uitgenodigd voor persconferenties door de overheid. Tegelijk kan je niet zomaar beweren dat er geen linkse of onafhankelijke media meer zouden bestaan in Hongarije, maar Orbán pakt het gewoon heel geslepen aan. Zo adverteert de overheid bijvoorbeeld enkel in regeringsgezinde media, waardoor die het financieel gemakkelijker hebben. Op alle radio- en televisiezenders – publieke én commerciële - hoor je ook constant regeringspropaganda. Ofwel omdat ze die spontaan brengen, ofwel omdat de advertentieruimte opgekocht wordt door de overheid.”

Tegelijk legt Horn ook de vinger op een ander pijnpunt, eigen aan landen zoals Hongarije die moeten terugblikken op een decennialange periode

van dictatuur en mediacontrole. De wat oudere bevolking draagt nog altijd een stevige erfenis van het communisme mee, en heeft nooit echt vrije media of kritische journalistiek gekend. Zeker in de meer landelijke regio’s kijkt niemand dan ook echt op van al die overheidspropaganda. Horn: “Voor kritische journalisten bij de vaak nog heel populaire regionale kranten is het ongetwijfeld nog een stuk lastiger werken dan hier in Boedapest. Iedereen kent immers iedereen en de banden met het regime zijn vaak een stuk korter.”

Bij de Foundation for a Civic Hungary wordt de kritiek op het gebrek aan persvrijheid in Hongarije gerelativeerd. “Die zogenaamd onafhankelijke rapporten van internationale ngo’s zijn lang niet zo onafhankelijk als ze zelf beweren”, haalt Marton Weisz aan. “Zij selecteren zelf hun bronnen – niet zelden dezelfde – en baseren zich ook op gesprekken met linkse journalisten hier ter plekke. En laat ons eerlijk zijn: er bestaat ook meer dan voldoende onderzoek dat journalisten in de meeste Europese landen overwendend links stemmen, in Duitsland zou zelfs twee op drie journalisten op de groenen stemmen. In hun ogen is Hongarije dan natuurlijk een bijzonder dankbaar slachtoffer.”

Moet Hongarije, nu het almaar vaker op ramkoers ligt met de EU, dan niet gewoonweg zelf zijn conclusies trekken en de club verlaten waarmee het blijkbaar almaar minder gemeen heeft? “Dat lijkt me een weinig democratische benadering”, klinkt het wat stekelig bij Gábor Tallai, een politiek adviseur die intussen mee is aangeschoven. “Hebben wij dan niet het recht om onze eigen waarden mee op tafel te leggen in de EU? We willen heel graag lid blijven van de EU, en moeten dus ook de regels van die club aanvaarden, dat klopt. Maar wat als de club de eigen regels stelselmatig begint te veranderen en aan te passen? En vervolgens ook nog eens beslist dat lidstaten die bepaalde nieuwe regels niet meer wensen te volgen financieel gesanctioneerd worden? Het overkwam niet enkel ons, maar ook de Polen. En zie, wanneer er in Polen dan plots een andere – meer liberale en eurofiel - premier aantreedt, dan worden die financiële sancties heel snel opgeheven. Hoewel er intussen amper ingrijpende hervormingen zijn doorgevoerd,

nochtans jarenlang een beslissende eis wat de Europese Commissie. Dat is in mijn ogen puur politiek favoritisme.”

Marton Weisz omschrijft het nog net iets puntiger. “Wij zijn helemaal niet gekant tegen de Europese waarden. Integendeel, het zijn net wij die vandaag de oude Europese waarden en tradities die Europa groot hebben gemaakt, blijven verdedigen. De Brusselse bubbel is compleet uit het oog verloren hoe de meerderheid van de Europeanen leeft en waaraan zij belang aan hecht. Het beste bewijs daarvan was de totaal verkeerde inschatting van het landbouwprotest.”

Mathias Corvinus Collegium

Om de bredere Hongaarse aanpak en ambities richting Europa te begrijpen, is er wellicht geen betere plaats dan het prestigieuze Mathias Corvinus Collegium (MCC), genoemd naar een Hongaarse koning van flink wat eeuwen geleden. De

grootste privé-onderwijsinstelling van Hongarije – die onderzoek doet en extra opleidingen aanbiedt in tal van specialisaties – zag al in 1996 het daglicht, in onverdachte tijden dus. Vandaag heeft ze onderdak gevonden in Boeda, het wat rustiger en meer residentiële stadsdeel op de linkeroever van de Donau. Het MCC haalde de voorbije jaren tal van conservatieve onderzoekers en academici naar Boedapest, maar opende twee jaar geleden ook een vestiging in Brussel. Die doet eerder dienst als denktank en organiseert regelmatig evenementen. Vaak terugkerende thema's daarbij zijn onder meer de familiewaarden, de gender-ideologie of het Europese energiebeleid. De ingenomen standpunten lopen niet zelden sterk parallel met die van de Hongaarse regering. Bij de opening van de Brusselsese vestiging tweette Balasz Orbán, de politieke directeur van premier Viktor Orbán: “Dit is een nieuwe mijlpaal voor MCC. Hongarije moet een intellectueel powerhouse worden, en MCC zal daarin een sleutelrol spelen.”

Om die steile ambities waar te maken, had de Hongaarse regering ook wel wat centen veel: enkele jaren geleden ontving het MCC een aandelenpakket in twee grote Hongaarse bedrijven ter waarde van zowat een miljard euro. Het is dan ook verleidelijk om het MCC niet enkel als een kweekvijver van jong talent maar ook als een verlengstuk van het regime weg te zetten, maar dat is volgens de Amerikaanse woordvoerder Stephen Sholl net iets te kort door de bocht. “Het klopt dat de Hongaarse regering ons financieel stevig ondersteunt, maar er is geen officiële link met de Fidesz-partij van Viktor Orbán”, stelt hij. “MCC werkt natuurlijk wel op basis van een aantal waarden en principes, en een aantal daarvan vallen ongetwijfeld samen met de visie van de huidige Hongaarse regering. Zo staan we sceptisch tegenover ongecontroleerde migratie, vertrekken we vanuit een eerder patriottistische visie, en we zijn voorstander van een pragmatisch buitenlands beleid. Maar daarin staan we niet alleen: een ruime meerderheid van de Hongaren, aan beide kanten van het politieke spectrum, delen die standpunten. In al die domeinen hebben we intussen een ruime intellectuele expertise opgebouwd, het zou zonde zijn om die niet zo breed mogelijk te delen. In dat kader past ook de opening van ons kantoor in Brussel, waar heel veel van die ideeën vandaag zwaar ondervetegenwoordigd zijn. En ja, zo proberen we ook het publieke debat in Brussel mee te beïnvloeden.”

Fellowship

In de trendy cafetaria van datzelfde MCC hebben we afgesproken met Joanna Williams, een innemende Engelse academica die tot 2019 verbonden was aan de universiteit van Kent. Later werkte ze voor verschillende internationale denktanken en kreeg ze een fellowship aangeboden aan het MCC. Daar verricht ze nu onder meer onderzoek naar de factoren die de kwaliteit van het Engelse – en bij uitbreiding Europese – onderwijssysteem de voorbije jaren hebben ondergraven. Ze noemt daarbij man en paard: de sterke politisering van het onderwijs, de nefaste impact van het woke- en

inclusiviteitsdiscours én de overdreven aandacht voor gender-gerelateerde thema's. “Dit soort onderzoek zou ik vandaag wellicht nog maar heel moeilijk aan een Engelse universiteit kunnen uitvoeren”, vertelt ze bij een kop koffie. “Het klimaat daar is zo verstikkend politiek correct geworden dat bepaalde thema's nog amper bespreekbaar zijn.”

“ Ook andere EU-lidstaten bezorgden al brieven naar de Europese Commissie over de inhoud van het nieuwe Europese migratiepact, dat in onze ogen de migratie naar Europa enkel zal doen toenemen

— Barna Zsigmond ”
 Hongaarse onderminister voor EU-zaken

Nu wil de ironie dat Hongarije de voorbije jaren onder meer omwille van een al te verregaande overheidsinmenging in het onderwijs op het Europese strafbankje belandde. Williams zelf heeft daar alvast nooit last van gehad, klinkt het. “Ik kan uiteraard enkel voor mezelf spreken, maar nooit heeft iemand zich hier bemoeid met de inhoud van mijn onderzoek of met mijn lessen. Tijdens de laatste jaren van mijn carrière in het VK was die inhoudelijke inmenging daar wél prominent aanwezig. Hier heb ik zelfs over de meest gevoelige thema's vaak heel boeiende en open informele conversaties met studenten.”

Het valt haar heel erg op dat de Hongaren politiek bijzonder geïnteresseerd zijn, bijvoorbeeld in de aanloop naar de Europese verkiezingen (deze reportage werd gemaakt twee weken voor die verkiezingen, red.). “Dat was in Engeland wel even anders. Wellicht speelt hierin ook de erfenis van al die decennia van politieke onderdrukking onder het communisme nog sterk mee. En Orbán mag dan al enkele jaren op ramkoers liggen met Brussel, de Hongaren zelf zijn helemaal niet anti-EU. Ze zien perfect in dat de EU hen veel vooruitgang en dynamisme heeft gebracht, maar tegelijk willen ze ook graag vasthouden aan hun eigen nationale identiteit. Die ze vervolgens ook politiek vertaald willen zien op Europees niveau. Ze willen hun stem in nieuwe Europese regelgeving, en daar moet de EU misschien toch iets meer rekening mee houden.”

Het idee dat een kleine lidstaat zoals Hongarije niet in staat zou zijn om de EU deels een andere richting uit te sturen, vindt ze al te fatalistisch. “Toen ikzelf in de jaren negentig opgroeide in het VK, twijfelde geen haar op mijn hoofd eraan dat het VK voor altijd lid zou zijn van de EU. En zie nu. Almaar meer EU-burgers hebben vandaag het

gevoel dat ze grotendeels genegeerd worden door de leidende elite, die er vaak een heel erg woke ideeëngoed op nahoudt. De Hongaren staan dus lang niet alleen in hun kritische benadering en afwijzing van dat discours.”

Brussel-sceptisch, niét eurosceptisch

Later die dag worden we, op een boogschuit van het schitterende parlamentsgebouw aan de oever van de Donau, ontvangen op het kabinet van Barna Zsigmond, de Hongaarse onderminister voor EU-zaken. Hij geeft grif toe dat de relatie met de EU momenteel behoorlijk gespannen is. “Deels is dat te wijten aan de kieskoorts van de voorbije maanden, deels heeft het natuurlijk te maken met het feit dat in Brussel een links-liberaal discours al jarenlang dominant is, terwijl de Hongaarse regering complexloos rechts is. We botsen dus ook puur ideologisch, bijvoorbeeld over het migratiebeleid of over de gender-ideologie. En ik kan enkel maar vaststellen dat de EU zich vandaag veel ideologischer opstelt dan 25 jaar geleden. Maar zie: intussen stuurden ook al enkele andere EU-lidstaten bezorgde brieven naar de Europese Commissie over de inhoud van het nieuwe Europese migratiepact, dat in onze ogen de migratie naar Europa enkel nog zal doen toenemen. Eerst stemden die landen vóór dat nieuwe pact, maar om hun electoraat in eigen land te sussen, stellen ze er nu plots vragen bij. Dat is toch hypocriet?”

Toch wil Hongarije zich de komende zes maanden ook constructief opstellen als EU-voorzitter, belooft Zsigmond. Bijvoorbeeld als het over de concrete implementatie van deze cruciale migratiedaal gaat. “We zullen focussen op de onderdelen die door alle 27 EU-lidstaten aanvaard worden, bijvoorbeeld de bescherming van de Europese buitengrenzen. En we willen ook inzetten op nieuwe overeenkomsten met herkomstlanden in Afrika.”

Ook de minister steekt de bredere Hongaarse ambities niet onder stoelen of banken: het land wil een sleutelrol spelen in het samenbrengen van de rechtse krachten in de EU, en daarbij de strijd aanbinden tegen de huidige politieke elite en de Europese bureaucratie. “Dat wordt een gevecht bergop, maar het zijn wel de politici die moeten bepalen welke richting Europa uitgaat, niet de bureaucraten in Brussel. Want voor alle duidelijkheid: wij zijn niet eurosceptisch, we zijn sceptisch tegenover de politieke lijn in Brussel. Het gaat al enkele jaren de verkeerde richting uit, en vandaag zit Brussel duidelijk met een legitimiteitsprobleem. Daarom willen we dus graag een aantal dingen veranderen. En zeg me eens: waarom zouden we op dit moment nog meer nationale soevereiniteit afstaan aan de EU, zeker als onze eigen bevolking daar niet van wil weten?”

Hongarije eerst én China boven?

De kamermeisjes in ons hotel: Chinees. Het personeel aan het ontbijtbuffet: Chinees. Opvallend veel toeristen op straat in Boedapest: Chinees. En in die straten zullen binnenkort, als klap op de vuurpijl, ook nog eens Chinese politieagenten te zien zijn. Eerder dit jaar werd een akkoord in die zin bevestigd door het Hongaarse ministerie van Binnenlandse Zaken. Het bevestigt enkel maar het gevoel dat Viktor Orbán zich stilaan ontpopt tot een steunpilaar voor China in Europa. Een ander voorbeeld daarvan is de nieuwe spoorverbinding Belgrado-Boedapest, die intussen aangesloten werd op de haven van Piraeus. Die is al langer in Chinese handen, en nu schrijft dus ook Hongarije zich zo in in het Chinese Belt and Road-project.

Ook op universitair vlak is er een steeds nauwere samenwerking tussen beide landen. Klinkt nogal ongerijmd voor een land dat zich naar de EU toe om de haverklap op de eigen soevereiniteit beroept? Dat klopt, maar toch gaan ze daar in Boedapest opvallend luchtig overheen. “De akkoorden die we afsluiten met China, daar worden beide landen beter van”, maakt Marton Weisz zich sterk. “Wat goed is voor China moet ook goed zijn voor Hongarije. En ik heb het gevoel dat de EU zich beter aan die aanpak zou spiegelen in haar relaties met de lidstaten en in de regels die het oplegt. Wat we nu zien, is een bureaucratisch monster.”

En wat dan met die Chinese agenten die binnenkort in de Hongaarse straten mee zouden patrouilleren? “Dat is enkel en alleen met het oog op de fors gestegen instroom van Chinese toeristen”, klinkt het. Waarvan akte.

Politiek onderhandelen: een kwestie van kunde en leepheid

Achter de schermen van een coalitievorming

CHRISTOPHE DEGREEF

Als u dit leest zitten (winnende) politici aan de onderhandelingstafel voor de vorming van een federale en Vlaamse regering. Of net niet. Wat er ook van zij: politiek onderhandelen is geen sinecure. Wij spraken met twee insiders over de kneepjes van het vak. "Soms kan ik wel genieten van het theater."

U hebt op 9 juni netjes enkele bolletjes ingekleurd en de partij van uw voorkeur al dan niet aan de onderhandelingstafel gebracht. Mooi. Vanaf daar begint het pas echt. Zoveel blijkt alleszins wanneer we met twee doorgewinterde politieke onderhandelaars spreken. De ene is politicus, de andere een bijzonder onderlegde ex-kabinetsmedewerker. Anoniem gunnen ze ons een blik achter de schermen.

De politicus: "Wat me altijd is opgevallen – en ik kan het weten want ik heb beide gedaan – is dat Vlaamse onderhandelingen helemaal verschillend zijn van federale. In Vlaanderen schuiven de administraties mee aan. Zij zijn doorgaans erg goed technisch voorbereid en hebben hun desiderata op fiches staan. Tel daar nog eens bij dat er op Vlaams niveau na elke verkiezing toch telkens minstens één partij mee aanschuift die ook al in de vorige regering zat. Er is daardoor meer beleidscontinuïteit in Vlaanderen. Daarnaast zijn er dan nog kabinetsmedewerkers die mee aanschuiven. Ook zij hebben desiderata. Meestal is dat een lijstje van zaken die ze er de vorige regeerperiode niet hebben door gekregen. Vlaamse regeerakkoorden zijn door al die factoren veel ambtelijker. Vlaamse onderhandelingen zijn dan ook vaak weinig verrassend en erg technisch."

Véél vragen

"Federaal verloopt onderhandelen helemaal anders", zo gaat onze politicus verder. "Daar zitten meestal alleen de politieke zwaargewichten aan

tafel, bijgestaan door enkele medewerkers of de allerbeste kabinetsmedewerkers. Maar dat is het dan ook. Als federaal onderhandelaar heb je als politicus dus veel meer onderhandelingsmarge. Federale administraties zijn technisch ook heel wat minder voorbereid op onderhandelingen. Je kan federaal dus meer aan politiek doen.”

“De keerzijde daarvan is dat er bij federale onderhandelingen niets echt wordt voorbereid. Daardoor zijn vergaderingen vaak veel chaotischer en minder professioneel. Wie rond de tafel zit, neemt als gevolg daarvan eerder een afwachtende houding aan. Op zulke momenten moet je al duidelijk weten wat je van je partijprogramma kan laten sneuvelen. Een tip voor beginners: begin altijd met véél te vragen.”

Il y a un petit souci

Uiteraard speelt er federaal nog iets erg belangrijks mee: het cultuurverschil tussen Vlamingen en Franstaligen. Daarover heeft onze ex-kabinetsmedewerker wel een mening.

De ex-cabinetard: “Het is een huizenhoog cliché, maar Frans en Nederlands zijn erg verschillende talen. Franstaligen nemen de tijd om iets te zeggen en zeggen zelden vlakaf ‘neen’. Wat niet wil zeggen dat ze akkoord gaan met wat je voorstelt. Als ze neen zeggen, zullen ze dat verwoorden als oui, mais, of als il y a un petit souci. Als Vlaming denk je dan al gauw: oké, ze hebben wat vragen, maar ze zijn wel mee in mijn verhaal. Pas wanneer je als Vlaming uitgepraat bent, dan begint het voor de Franstaligen echt. En dan blijkt vaak dat ze he-le-maal niet mee zijn. Omgekeerd is het voor Franstaligen net beledigend als je als Vlaming snel ‘neen’ op iets zegt”, weet de ex-kabinetsmedewerker. “Dan blokkeer je de onderhandelingen voor de Franstaligen. Terwijl je als Vlaming eigenlijk gewoon ‘neen’ wil zeggen om duidelijk te zijn, om niets aan de interpretatie over te laten. Net omdat je denkt dat dat de onderhandelingen vooruit helpt. Verwarrend.”

Familiefoto

Maar ondanks de cultuurverschillen geldt ook voor Franstaligen: they love their children too. De politicus: “Cruciaal in onderhandelingen met Franstaligen, is dat je hun persoonlijkheid kent. Je moet je vooraf goed informeren over wat hun hobby’s zijn, hoeveel kinderen ze hebben, en wat ze graag eten. Op die manier kan je het ijs breken of kan je op het juiste moment eens ‘toevallig’ een allusie maken op iets waarvan je weet dat hij of zij er wel iets over te zeggen heeft.”

“Het lijkt banaal, maar maakt wel dat een Franstalige politicus tijdens een moment van ontspanning al eens met wat oude familiefoto’s en bijhorende straffe familie verhalen komt aandragen. De vriendschappelijkheid die zulke dingen creëert, die heb je nodig om onderhandelingen te doen slagen.”

Dat betekent niet dat Vlamingen zich onderdanig opstellen tijdens federale regeringsonderhande-

lingen, zegt onze politicus. Er zijn dingen waar wij gewoon beter in zijn. En leper.

De politicus: “De partij van de politicus die in de federale regering minister van Financiën was, heeft vaak een concurrentieel voordeel in federale regeringsonderhandelingen. Want die partij heeft via de administratie een betere toegang tot de concrete cijfers. En je hebt pas echt een dubbele bonus beet als de minister van Financiën een Vlaming is. Want Vlamingen zijn veel concreter als het over cijfers gaat.”

“Cruciaal in onderhandelingen met Franstaligen is dat je hun persoonlijkheid kent, wat hun hobby’s zijn, hoeveel kinderen ze hebben en wat ze graag eten”

— De politicus

“Een extra bonus daarbij is wanneer de minister van Financiën nog eens flink wat Vlamingen in de administratie heeft kunnen droppen. Met enkele flamands op de juiste service waar je contact mee onderhoudt, kan je Franstaligen een paar stappen voor blijven.”

Yes minister

U wil vast weten op welke manier het spel wordt gespeeld: met veel theater, of net niet? Dat is nogal wisselend, zo blijkt uit onze getuigenissen. “Mijn ervaring leert me: onderhandelingen hebben echt wel vaak een hoog Yes Minister-gehalte”, zegt onze voormalige kabinetsmedewerker, daarbij verwijzend naar de gelijknamige absurdistische Britse sitcom uit de jaren 80.

De ex-cabinetard: “Ik heb toppolitici in slaap weten vallen tijdens onderhandelingen. Maar die op het moment dat je het niet verwacht toch plots wakker schoten en de vergadering wél ergens bewust of onbewust leken gevolgd te hebben. Je denkt dan: ‘Dit is toneel’. Maar zeker daarvan ben je niet. In die mate dat je je achteraf afvraagt of je het wel allemaal echt hebt meegemaakt.”

“Ik heb toppolitici in slaap weten vallen tijdens onderhandelingen. Maar die dan plots wakker schoten en de vergadering wél ergens bewust of onbewust leken gevolgd te hebben”

— De politicus

“Regeringsonderhandelingen zijn altijd heel uiteenlopend omdat sommige politici héél goed van de politieke toestand op de hoogte zijn, en andere totaal niet. Als je moet onderhandelen over de vorming van een regering, dan komt politieke sérieux al snel bovendrijven. Federaal betekent dat dat de PS vaak nog altijd een van de meest geïnformeerde partijen is, met stapels fiches die ze laten aanrukken tijdens de onderhandelingen. Zo beheersen ze vaak de onderhandelingen. En dat is dan weer geen spel, maar bittere ernst. Dat moet je hen nageven.”

De truc met de dossiervreter

Ontploft het dan echt nooit, met gespeelde of net dooernstige verontwaardiging? Natuurlijk wel, zo zeggen onze getuigen. Zowel politici als kabinetsmedewerkers durven soms wel het achterste van hun tong te laten zien als het erop aankomt. Of grapjes uithalen. Om genoeg uit de brand te slepen.

De ex-cabinetard: “Als eerder technisch profiel kan ik soms wel genieten van het onderhandelings-theater. Dat zorgt voor wat ambiance. Soms zit daar een strategie achter. Er zijn politieke partijen die cursussen volgen waar ze aangeleerd krijgen hoe ze de tegenstander moeten destabiliseren door op het juiste moment wat meer intimiderend te zijn. De eerste keer dat je zoiets meemaakt, schrik je. Maar achteraf leer je daarmee omgaan en besef je dat dat erbij hoort.”

“Franstaligen zeggen zelden vlakaf ‘neen’. Wat niet wil zeggen dat ze akkoord gaan met wat je voorstelt”

— De ex-cabinetard

De politicus: “Je hebt strategisch interessantere trucjes om je tegenstander tot compromissen te dwingen. Je hoeft daarvoor niet uit je krammen te schieten. Ik hou er bijvoorbeeld van om de tijd te gebruiken als wapen. Zo is er de truc met de dossiervreter: na een lange dag onderhandelen dwing je ‘s avonds langs je neus weg nog een “laten we snel nog even door dit hoofdstuk gaan” af. Daarop laat je een van je beste dossiervreters – die je heel de dag hebt laten ontspannen - fris als een hoentje de onderhandelingstafel betreden, en laat je hem een uur met veel passie en energie doorratelen. ‘s Nachts krijg je zo dingen gedaan. Want de rest wil naar huis en gaat op zoveel energie gewoon antwoorden: ‘Jaja, ‘t is goed, ge krijgt uw zin.”

“Of, nog een trucje dat ik graag toepas: je spreekt af dat een medewerker van je eigen partij af en toe de onderhandelingszaal binnenkomt om je een nieuw mapje te brengen. Een mapje waar niets nieuws insteekt, maar waardoor de andere onderhandelaars wel gaan denken van: ‘Oei, die zijn hier nog niet uitgepraat, die zijn serieus en onderbouwd, we gaan

snel hier en daar wat toegeven om ervan af te zijn.” **Bubbelregering** Alle gekheid op een stokje: onze getuigen kunnen dan wel genieten van de Belgische neiging tot theater, toch zien ze bedreigingen voor het onderhandelingsspel. Bedreigingen die de vorming van een (federale) regering moeilijk, zo niet onmogelijk maken.

De politicus: “Ik denk echt dat de Vivaldi-regering een mislukking is omdat ze gevormd is tijdens de covidcrisis. De bubbels waren ook voor politieke onderhandelaars te klein, en daardoor was er minder marge om achter de coulissen bij te praten. Elke partij komt met een handleiding. Die handleiding moet je kunnen lezen, anders ontstaat er geen vertrouwen. Soms gaat het er al eens fel aan toe tijdens onderhandelingen. Meestal ontbind je dan even de vergadering voor een pauze. Een pauze met een tas koffie. Dat zijn de momenten waarop je onderling wat stoom kan afblazen, ook als je net nog aan het ruziën was. Zo’n pauzemoment is het ideale moment voor wat smalltalk, maar wel wat smalltalk met een politiek doel: de handleiding van een partij lezen. Je kan dan in de coulissen met een tas koffie in de hand amicaal zeggen: ‘Ik bedoelde dit niet zo, of je moet dit zo begrijpen.’ Maar door corona ging dat niet. Want we waren met te weinig omdat ook wij met beperkte bubbels moesten werken.”

“De covidperiode maakte dus dat politieke partijen moeilijker te lezen waren dan anders. Wat aan de onderhandelingstafel gezegd werd, had een ongelofelijke absoluteitheid die in de coulissen niet meer kon geduid worden. Alles speelde zich rond steeds dezelfde tafel af, met steeds dezelfde gezichten en stemmen. Dat hielp niet.”

Eeuwig besnuffelen

Niet alleen de covidperiode, maar ook de toemende virtualisering die al lang voor covid begon, zijn nefast voor het onderhandelingspel, zo zegt onze voormalige kabinetsmedewerker.

De ex-cabinetard: “Tweeten tijdens of net na onderhandelingen is echt zelden productief. Ik weet het, de geest is uit de fles. Je krijg die er niet meer in. Maar ik zie gewoonweg dat er door al dat gepost op sociale media nooit echt vertrouwen ontstaat. Kijk, vroeger moest je ook elkaars vertrouwen winnen, en dat vertrouwen raakte toen soms ook zoek. Maar meestal werd de politieke besnuffelfase van tijdens het begin van de onderhandelingen wel opgevolgd door een of andere vorm van productiviteit. Je leerde elkaar eerst vertrouwen, en eenmaal het ijs gebroken was, kon je verder. Ja, kon je zelfs echt inhoudelijk en diepgaand tot een compromis komen. Maar nu? Nu blijft de besnuffelfase eeuwig duren omdat politici absoluut geen vertrouwen meer afdwingen bij elkaar door slogans te blijven gebruiken op sociale media tijdens de onderhandelingen.”

□

Pour les Flamands la même chose

JOHAN SANCTORUM

▲ **Johan Sanctorum** is filosoof-publicist en Doorbraak-columnist.

Begin juni was een vrouw in Brussel slachtoffer van seksueel geweld. Ze wilde haar verhaal doen in het daartoe gespecialiseerde zorgcentrum van het tweetalige (nu ja) ziekenhuis Sint-Pieters, maar daar kon men haar alleen in het Frans en het ... Portugees te woord staan. Het is geen alleenstaand geval. De situatie in de Brusselse ziekenhuizen is bedroevend. Nadat de vrouw met het verhaal naar de pers was gestapt en het in *VRT/De Afspraak* aan bod kwam, opperde Guy Vanhengel, directeur van de Brusselse ziekenhuiskoepel, dat er in de hoofdstad 'wel 180 talen gesproken worden' en dat het ondoenbaar is voor het verplegend personeel om die allemaal te kennen. Het Nederlands is dus een van de 180 talen in Brussel. Politici staan erbij en kijken ernaar.

Niet alleen de hoofdstad lijdt aan dit euvel, maar ook de Vlaamse rand. Onlangs had ik wat thuiszorg nodig, en schakelde daarbij het ziekenfonds in. Het Vlaams Neutraal Ziekenfonds, meer bepaald. In woon in Overijse, nog altijd een stukje Vlaanderen, maar het bleek ondanks verzoek en aandringen onmogelijk om een Nederlandstalige

verzorgster aan huis te hebben. Het onthaal van het bedrijf dat hen uitstuurt was ook eentalig Frans, waarbij ik zelfs enige onwil bespeurde om mij in het Nederlands te woord te staan. Pas na een persoonlijke tussenkomst van de VNZ-voorzitter kon er ineens toch voorzien worden in een verzorgster die (een beetje) Nederlands spreekt. Iemand van Roemeense origine. In de Vlaamse rand dus. Voor Franstaligen gewoon la périphérie.

De Vlaamse underdog

Voor al in de Oostrand, palend aan Waver, staat het Nederlands permanent onder druk. Enerzijds is er een toenemende populatie van expats, EU- en NAVO-personeel, en anderzijds zijn er de Franstalige inwijkelingen, onder meer gepensioneerd die de rusthuizen en serviceflats bevolken, en die er automatisch van uitgaan dat ze in hun eigen taal kunnen bediend worden in winkels, horeca, post, en zelfs in de gemeentediensten.

Dat lukt ook aardig: we zijn handelslui, flexibel en gastvrij. We zijn apetrots als we iemand in zijn taal de weg kunnen wijzen. Herbergiers willen bier tappen en bakkers broodjes over de toonbank

schuiven, en dan willen ze zelfs Chinees spreken. Het heet commerciële feeling. Sommigen spreken over hoffelijkheid, maar eigenlijk is het Vlaams underdoggedrag. We hebben een rijke historie op dat vlak.

Dat geldt niet omgekeerd. Kom ik aan de overzijde van de taalgrens, in een Waverse supermarkt, vijf kilometer verder, dan lijkt het alsof ik in Frankrijk ben aangekomen: hoogst uitzonderlijk dat je een antwoord in het Nederlands terug krijgt, en dat is dan nog meestal van een Vlaming die er werkt. Spreek ik Nederlands, dan bekijken ze me alsof ik van de planeet Mars kom. Ik vind dat niet eens erg: zij zijn er thuis, ik op bezoek. Andermaal: de Vlaming past zich overal aan en krijgt complimentjes voor zijn talenkennis.

Edoch, heel deze linguïstische kwestie is politiek geconditioneerd. De porositeit van de taalgrens oefent als sinds het vastleggen van die grens in 1961 een druk naar het Noorden uit. In dat jaar werd het Vlaamse Terhulpen overgeheveld naar Wallonië om La Hulpe te worden, 'omdat er toch veel Franstaligen wonen'. Het verhaal van die hoffelijkheid is dus niet zo onschuldig als het lijkt. De obsessie van de corridor Brussel-Wallonië bestaat nog steeds in de hoofden van tal van Franstalige politici.

Sputbus

Enige vasthoudendheid is hier dus wel op zijn plaats, ook voor een Vlaming die behoorlijk viertalig is. Wanneer wordt hoffelijkheid buigen voor socio-culturele druk? Waar mag je talenkennis etaleren en waar moet je op je strepen staan? Misschien ligt de oplossing in een mentaliteitsverandering bij de middenstand, een actieve sensibilisering 'Spreek Nederlands in uw gemeente', maar ook bij meer radicale vormen van activisme die de verfransing tegengaan, zeker in de commerciële sfeer. Mark Grammens zaliger mag terug zijn verfborstel boven halen. Toen een winkel van bedden en matrassen in het centrum van Overijse de opening van een vestiging aankondigde met 'Ouverture bientôt', haalden onbekenden, vermoedelijk van het Taal Aktie Komitee, de spuitbus boven. Het probleem was snel opgelost, geen Franstalige opschriften meer, het bedrijf doet nu zijn aankondigingen in het... Engels.

Zou, hogerop, minister van de Vlaamse rand Ben Weyts, beseffen wat er gaande is? Of wordt deze evolutie als een fait accompli aanvaard? Défi (Démocrate Fédéraliste Indépendant), de opvolger van het Fransdolle FDF, stelde in een nabij verleden nog voor om Brussel uit te breiden tot de randgemeenten, 'waar toch al een belangrijk deel van de bevolking Franstalig is'. Hoe dat moet gebeuren? Via een referendum, en vervolgens het resultaat op tafel gooien in een volgende staatshervorming, zo simpel is dat. De Belgische klok tikt in hun voordeel: hoe meer inwijkelingen, hoe groter de druk om de grenzen te hertekenen. Desnoods haalt men er het Europees minderhedenverdrag en de mensenrechten bij.

De lokale bestuurders hebben alvast geen zin in een assertief taalbeleid. Ze teren liever op het exclusieve cachet van Overijse en de daaraan verbonden inkomsten. Het politieke landschap van deze gemeente wijkt dan ook enigszins af van de rest van Vlaanderen. Open Vld en N-VA waren bij de jongste verkiezingen van 9 juni elk goed voor zo'n kwart van de stemmen. De rest speelt een figurantenrol. Het Vlaams Belang klokke af op 10 procent. Assertief taalbeleid wordt namelijk als 'extremistisch' beschouwd, verdraagzaamheid is de boodschap. Wat ons weer bij de anekdote aan het begin van deze column brengt: waarom zouden Franstaligen Vlamingen in het Nederlands aanspreken, als die daar zelf helemaal niet op aandringen?

Randkrant

Ondertussen laat de Vlaamse regering het dure en compleet nutteloze maandblad *Randkrant* in alle bussen steken. Een goed-nieuws-show die op ouderwetse propaganda lijkt. In 95% van de gevallen belandt het ding vermoedelijk direct bij het oud papier. Luttele dagen vóór de jongste verkiezingen streek er zowaar een VRT-cameraploeg in Overijse neer. Journalist Willem Van Mullem interviewde één persoon, afvalbaron De Kock die nergens een probleem ziet, toch niet op taalkundig vlak. Tout va bien, madame la marquise. Je vraagt je af hoe zo'n reportage tot stand komt en wie dat bedenkt.

Het probleem is politiek gecreëerd en moet politiek opgelost worden. Heel het facilitetengedoe was een faliekante blunder. Als ik N-VA-voorzitter Bart De Wever, overwinnaar van de recente verkiezingen en op het moment van dit schrijven kandidaat-premier, hoor zeggen dat Vlaamse onafhankelijkheid voor hem niet hoeft, en de toekomst ligt in een confederale rompslaat, uitgetekend via een staatshervorming, dan weet ik hoe laat het is. De Vlaamse rand blijft restgebied en mogelijke pasmunt in een onderhandeling over bevoegdheden. Vlaanderen zal met euro's én met grond betalen.

Taal van Molière

De taalgrens moet dus op een zeker moment staatsgrens worden. Dat is volgens het internationale recht volkomen legitiem. Maar dan wordt de Belgische constructie wel verlaten. Binnen die Vlaamse natie kunnen anderstaligen wél een beschermd statuut krijgen, maar dan als minderheid, niet als expansieve cluster. Dan pas ook kunnen wij terug met groot plezier de taal van Molière gaan spreken, als Europese cultuurtaal én de taal van onze zuiderburen. Vlamingen zijn, om Europees te worden: het motto van August Vermeylen uit 1900, is actueler dan ooit. Zolang het met het eerste niet goed zit, wordt het met het laatste ook nooit wat.

Bart Somers (Open Vld):

“We hebben veel te kleine gemeenten, met veel te weinig bevoegdheden”

CHRISTOPHE DEGREEF

WINNY MATTHEEUSEN

foto's Selina De Maeyer

Vlaams minister-president. Vlaams minister van Binnenlands Bestuur. Vlaams en federaal parlementslid. Voorzitter van Open Vld. Bart Somers was het allemaal. Maar nu hij 60 is, neemt Somers afscheid van de nationale politiek. Om zich volledig op zijn stad Mechelen te concentreren. Een laatste groet, plus wat tips van de laatste paarse liberaal. “We hebben nood aan een verregaande interne Vlaamse staatshervorming.”

De beslissing om te stoppen lag al vast voor de verkiezingen van 9 juni, mocht u eraan twijfelen. Bart Somers wil zich volop inzetten voor zijn stad Mechelen, waar hij al sinds 2001 burgemeester is. Vriend en vijand zijn altijd lovend geweest voor de manier waarop Somers van Mechelen een voorbeeldstad maakte. Ooit was het anders: medio jaren 90 stond de Dijlestad vooral bekend als een grauw oord met veel samenlevingsproblemen.

Voor zijn werk als burgemeester en zijn kordaat maar progressief beleid – “het probleem van links is dat ze pampieren, het probleem van rechts is dat ze veralgemenen” – werd Somers in 2017 verkozen tot ‘beste burgemeester ter wereld’.

Hoewel hij als zoon van VU'er Joos Somers een Volksunieverleden heeft, ademt Bart Somers Open Vld. Hij is een van de laatsten van de generatie-1999, die in datzelfde jaar onder Guy Verhofstadt de Belgische politiek grondig dooreen schudde. Het waren jaren van paars, van progressief liberalisme.

Somers was tussen 2003 en 2004 Vlaams minister-president, en tussen 2004 en 2009 voorzitter van de Vlaamse liberalen. Zijn laatste grote wapenfeit was zijn ministerschap voor Vlaams Binnenlands Bestuur, van 2019 tot vorig jaar. Maar over het barslechte resultaat van zijn partij bij de Vlaamse en federale verkiezingen van een maand geleden, daarover wil Somers niets kwijt. Behalve: “Het is aan de jonge generatie om die analyse te maken

en hun ambitie waar te maken. De Vlaamse politiek, dat is voor mij een afgesloten hoofdstuk.”

Met welke ingesteldheid trok u eigenlijk naar de verkiezingen op 9 juni?
Somers: “Vlaanderen heeft hervormingen nodig. Dat vind ik nu, en dat vond ik ook voor de verkiezingen. Ik heb met heel veel plezier en heel veel engagement de eer gehad om Vlaams minister te zijn. Maar ik heb ook gezien wat de structurele problemen zijn.

Zoals u weet, kom ook ik uit de Vlaamse Beweging. Die heeft zich ingezet om op een andere manier politiek te bedrijven. Mijn vader heeft daar hard aan meegewerkt. Dat was een generatie die erin slaagde om het federalisme te realiseren; een eigen parlement, een eigen regering met eigen bevoegdheden. Uniek ook, want niet bevoegd door de federale overheid. Vlaamse decreten hebben gelijke kracht van wet als federale wetten. We staan er te weinig bij stil wat vorige generaties verwezenlijkt hebben. Maar als je kijkt naar wat de output van de Vlaamse regering was de laatste jaren, dan kan je je de vraag stellen of we het vandaag echt zoveel beter doen. We hebben hard gewerkt. Maar kan je nu zeggen dat het Vlaamse beleid kwalitatief zoveel beter is dan het federale? Hebben we niet een aantal Belgische kwalen quasi gekopieerd naar het Vlaamse niveau? Ik stel me die vraag.”

Iets doet ons vermoeden dat u niet alleen die vraag heeft gesteld, maar zelfs antwoorden hebt gevonden?
“Ik niet alleen. We hebben daar ook binnen de regering vaak over gesproken. Waar we nood aan

hebben, is aan een verregaande interne Vlaamse staatshervorming. Ik zie drie punten waarop we moeten werken. Ten eerste: de organisatie van het lokale niveau. Daar moeten meer bevoegdheden naartoe. Ten tweede is er de relatie tussen de kabinetten en de administratie, de manier waarop de Vlaamse regering functioneert. De kabinetten moeten kleiner, de administratie moet uitvoeren wat de regering beslist. En ten derde moeten we de participatie in Vlaanderen aanpakken. Als we op die drie zaken een fundamentele hervorming doorvoeren, dan ben ik ervan overtuigd dat we in Vlaanderen wél beter kunnen doen.”

“ Beeld je in dat we maar 80 à 100 gemeenten zouden hebben. Grotere gemeenten met verregaande bevoegdheden. Dan gaat heel veel van de regeldrift vanuit Vlaanderen verdwijnen ”

De Vlaamse regering staat meer en meer bekend als een regeltjesregering. Het verbaast ons dat Open Vld, maar ook N-VA - twee partijen die zich liberaal durven noemen - daar gretig aan hebben deelgenomen...
“Mijn punt is net dat we in Vlaanderen systeemfouten hebben. Hoe komt het dat er zo veel regeltjes zijn, dat die controledrang zo sterk aanwezig is en dat we zo gebrekkig antwoorden op nieuwe uitdagingen? De Noord-Europese landen, waar we

Foto ©Dirk Waem

ons zo graag aan spiegelen, kunnen dat wél. Dat brengt me terug bij mijn drie punten. Eerst is er het probleem van het lokale niveau: we hebben veel te kleine gemeenten. De Vlaamse administratie vindt daardoor dat ze die moet helpen. Door regeltjes te maken die eigenlijk zouden moeten behoren tot de lokale autonomie. In Vlaanderen ligt maar 6% van de bevoegdheden bij de lokale besturen. Ter illustratie: in Nederland is dat 30%, in Denemarken zelfs 60%. We staan die bevoegdheden niet af omdat die kleine gemeenten nu al verzuipen in hun taken. Terwijl net de grotere entiteiten, de centrumsteden, om meer bevoegdheden smeken. Zij staan dicht bij hun bevolking en zijn overtuigd dat ze die beter en efficiënter kunnen uitoefenen. Maar nu krijg je dus een zeer betuttelende en paternalistische Vlaamse overheid, bijvoorbeeld op het gebied van ruimtelijke ordening. Die wil controle houden op die bijna 300 Vlaamse gemeenten. Beeld je in dat we maar 80 à 100 gemeenten zouden hebben. Grotere gemeenten met verregaande bevoegdheden. Dan gaat heel veel van de regeldrift vanuit Vlaanderen verdwijnen.

Het tweede probleem is dat we op Vlaams niveau geen keuze hebben gemaakt tussen de Latijnse en Noordelijke aanpak voor ons bestuursmodel. We hebben beide zienswijzen dubbel geïntroduceerd: we hebben grote kabinetten én tegelijk willen we administraties die onafhankelijk zijn. We kunnen in Vlaanderen niet kiezen.”

Kan u dat verduidelijken?
“Neem bijvoorbeeld De Lijn: dat is een Extern Verzelfstandigd Agentschap, een EVA. Wetstraatees om te zeggen: ‘de politiek heeft er niets over te zeggen’. Eén keer om de zoveel jaar sluit het Vlaamse parlement een beheerscontract, waarin je de budgetten en de doelen vastlegt. Daarna is De Lijn zelf verantwoordelijk en mag de minister daar verder niet op ingrijpen. Want de Vlaamse regering moet de autonomie van een EVA respecteren. Maar telkens er een probleem is, komt wel de minister in beeld. Want wie anders kan het parlement bevragen?

“ Ik nodig u uit om eens mee te gaan bij ouders die een kind verloren in het verkeer. Dan weet je waarom je zones 30 invoert ”

De Vlaamse administratie is op papier heel onafhankelijk, maar de leiders van die administratie moeten wel benoemd worden. Wat zie je dan? Een soort schijnverhaal om te verdoezelen dat het toch over politieke benoemingen gaat. Je krijgt een selectie van – weliswaar bekwame – kandidaten en uiteindelijk kiest de regering. Als daarover geen akkoord is, is het de afspraak dat de vakminister beslist. Met andere woorden: de top van de administratie wordt toch gepolitiseerd, maar we mogen

dat zo niet zeggen. En dat is logisch: als minister wil je dat aan de top van zo'n administratie iemand staat waarmee je kan werken.”

Wat met de kabinetten?
“Die kabinetten, en dan vooral de vice-kabinetten, die timmeren alles dicht. Voor elk dossier waarin je iets wil laten bewegen, heb je een interkabinettenwerkgroep (IKW). Die kabinetten van de vice-minister-presidenten zijn eigenlijk de waakhond van de andere partijen. Zij spelen schoonmoeder. Elk dossier vraagt daardoor enorm intensief intern overleg, waarbij je telkens weer compromissen moet sluiten. In elk dossier wordt zo de status quo de regel en is hervormen de uitzondering. Het is mijn overtuiging dat we volop voor een Nederlands model moeten kiezen: schaf de kabinetten af, of beperk die tot vijf, zes mensen om de communicatie te verzorgen en de eigen dossiers te begeleiden. Dat gingen we toch doen? Dat was toch de Vlaamse droom? Wat is er van terecht gekomen? Niets.”

Hoe wil u dat dan oplossen?
“Laat de minister aan het begin van de legislatuur het hoofd van de administratie benoemen. Dat gaat tenslotte over de persoon die samen met de minister het beleid in de administratie moet doorvoeren. Laat dat hoofd ook maar grondig ondervraagd worden door de bevoegde commissie in het parlement. Maar laat de minister dat zelf doen aan het begin van de legislatuur. Zo geef je de minister de ruimte om de eigen accenten te leggen. Als er morgen geen vice-kabinetten meer zijn, krijg je binnen de regering een heel andere dynamiek. Een Jan Jambon had dan op Cultuur zijn ding kunnen doen, ik kreeg ruimte op Binnenlands Bestuur en Hilde Crevits kon haar ding doen op Welzijn. Ieder moet dan maar voor eigen rekening verantwoording afleggen binnen het parlement.”

Waar is het fout gelopen? Waar hebben we de droom om een Nederlands model in te voeren opgegeven?
“We hebben de kabinettencultuur van de Belgische overheid mee geïntroduceerd in Vlaanderen. Zo hebben we wantrouwen binnengebracht in de Vlaamse regering. Op de achtergrond speelde daar de filosofie van de verzuiling: we moeten elkaar in 't oog houden. Dat is een model gebouwd op wantrouwen, niet op dynamiek en hervorming. Een laatste punt dat ik nog wil maken, is de remmende kracht van de participatie. In dit Vlaamse partijpolitieke systeem waarin alles dichtgetimmerd is, heeft een parlementslid geen enkele ruimte meer. Bovendien hebben we dan nog een model waarin je verkozen moet worden in een provincie met twee miljoen kiezers. Hoe kan je daarmee in godsnaam een band opbouwen als volksvertegenwoordiger? Ik stel voor om een grote Vlaamse kieskring voor de 'toppers' en kleinere kieskringen voor de 'gewone' politici te maken. Ik heb nog meegemaakt dat ik verkozen moest worden in het arrondissement Mechelen. Dat kon ik behappen. Dan vergader je om de twee maanden met je eigen partijafdeling en heb je

ruimte om je eigen dossiers te bestuderen. Nu moet ik ook naar Kapellen of Hoogstraten, wat niet mijn natuurlijke habitat is.”

Net die hervorming kwam er onder Guy Verhofstadt, die wel winst zag in grotere kieskringen en via een kiesdrempel de kleintjes buitenspel wou zetten. Nu wil de ironie dat Open Vld zelf een kleine partij is geworden...

“Ik maak hier niet het proces van het verleden. Ik wijs op wat we wél moeten doen. Dat gaat over partijpolitiek heen. Als we nu een kleine partij zijn geworden, zou ik toch niet voor kleinere kieskringen pleiten. Dat doe ik net wel! De reden waarom de kieshervorming onder Verhofstadt werd inge-

nen. Daarbuiten is er de open ruimte. Die hebben we niet meer in Vlaanderen. We zijn eigenlijk een vernevelde stad waarin we een bijna onmogelijk web van infrastructuur moeten realiseren. Die lintbebouwing is overigens een gevolg van het feit dat lokale besturen voor hun inkomsten afhankelijk zijn van wonen: 300 gemeenten willen liefst zoveel mogelijk verkavelen. Als je minder gemeenten hebt, kan je een rationeler beleid voeren dat wonen dicht bij de kernen kan bevorderen. Zo krijg je weer meer open ruimte.”

Geen enkele gemeente durft het voortouw te nemen om die verdichting te realiseren. Appartementen bouwen in dorpen ligt niet goed in een dichtbevolkt Vlaanderen.

“In Mechelen doen we dat wel. We hebben een ruimtelijk structuurplan goedgekeurd dat zegt dat Mechelen kan doorgroeien tot 120.000 inwoners. Geloof me vrij, de Mechelaar vindt dat niet leuk. Die vindt dat we nu al met genoeg zijn. Behalve wanneer het gaat om zijn eigen kinderen. Die moeten hier wel kunnen wonen en een betaalbaar huis kunnen vinden.

Dat snap ik allemaal, maar dan moet er ook genoeg aanbod zijn, hé. We zijn in Mechelen nu met 90.000 en hebben gebieden aangeduid waar nieuwe woningen mogen komen om door te kunnen groeien tot 120.000. Die groei is overigens geen fetisj. Maar Mechelen is op dit moment de aantrekkelijkste stad om te komen wonen voor 30-plussers. Dan moeten we daar op voorbereid zijn. We houden daarbij rekening met de menselijke maat: hoogstens vijf bouwlagen. U ziet: het gaat lokaal soms wél in Vlaanderen.”

Blij te horen dat u nadenkt over hoe Mechelen kan groeien. Maar verdient dat geen debat op Vlaams niveau? Hoeveel mensen willen we in Vlaanderen? En moet er dan geen strenger migratiebeleid komen?

“Natuurlijk. Maar de grote nood voor extra woningen is vooral het gevolg van de gezinsverdunding. Er wonen steeds minder mensen in één woning. In Mechelen bestaat 50% van de gezinnen uit alleenstaanden. We moeten zorgen voor de mensen die hier zijn. Maar we moeten ook rekening houden met het feit dat we nu eenmaal een welvarend land zijn dat aantrekkelijk is voor buitenlanders, ook uit de Europese Unie. Dat is een uitdaging waar we ons op moeten voorbereiden en waar inderdaad te weinig over gepraat wordt. Ik heb dat ooit in de Vlaamse regering voorgesteld om een planning op te maken om te zien waar onze demografische groeimogelijkheden nog liggen. Spreiden we dat over heel Vlaanderen? Of doen we zoals in Nederland, waar bepaalde steden, zoals Utrecht, grote delen van de groei opvangen?”

“ We hebben een ruimtelijk structuurplan goedgekeurd dat zegt dat Mechelen kan doorgroeien tot 120.000 inwoners. Geloof me vrij, de Mechelaar vindt dat niet leuk ”

voerd, had overigens niets te maken met grote of kleine partijen. Je had toen vijf Teletubbies bij de socialisten. En wij hadden toevallig ook vijf sterke figuren in de provincies. Dat was op maat gemaakt, een vorm van gerrymandering (*Amerikaanse strategie waarbij kiesomschrijvingen hertekend worden op maat van bepaalde partijen, red.*)”

Iets anders nu. U pleit voor meer macht voor lokale besturen. Maar krijg je dan geen wildgroei aan zeer verschillende lokale regels? We denken daarbij aan de wildgroei aan zones 30 en 50? Gemeenten doen dat omdat de Vlaamse regering hen dat mogelijk heeft gemaakt met de GAS-wetgeving. Zo schiet Vlaanderen in eigen voet: er moet vlotte verkeersdoorstroming zijn, maar tegelijkertijd krijgen gemeenten wel een instrumentarium aan regeltjes om die doorstroming te blokkeren...

“Ik heb de bescheiden mening dat ik mijn stad beter ken dan welke Brusselse ambtenaar ook. En ik leg hier ook verantwoordelijkheid af. Maar de Vlaamse GAS-wetgeving gaat niet over snelheidsbeperking, maar over controle die nodig is om ze af te dwingen. Ik hou rekening met wat verkeersexperten zeggen. Die zeggen dat de pakkans bepaald is om de verkeersveiligheid te bevorderen. En ze hebben gelijk. Mechelen is de meest verkeersveilige stad van Vlaanderen. Ik nodig u uit om eens mee te gaan bij ouders die een kind verloren in het verkeer. Dan weet je waarom je controles houdt, waarom je zones 30 invoert. Het gaat om verkeersveiligheid, en daar gaat telkens een lokaal debat aan vooraf.

Dat alles dichtslibt heeft overigens meer te maken met onze ruimtelijke ordening, die ook de organisatie van efficiënt openbaar vervoer hypothekeert. In Nederland heb je duidelijk afgebakende woonker-

Waarom we onze Noordzee maar beter beschermen

KASPER GOOSSENS

Met 65 kilometer heeft België de kortste kustlijn van landen rond de Noordzee. Maar de lengte van de kust zegt niets over de maritieme belangen van het land. Die zijn enorm en liggen mee aan de basis van de welvaartsstaat die België vandaag is. Alleen, die maritieme slagader is zeer kwetsbaar. België doet ook te weinig om die te beschermen. Een defensieve duik in de Noordzee.

Met een doffe klap komt de Ever Given, een van 's werelds grootste containerschepen, op 23 maart 2021 met haar steven in de wal van het Suezkanaal terecht. De enige zeeroute die de Indische Oceaan met de Middellandse Zee verbindt, is geblokkeerd. Volgens het gespecialiseerde scheepvaartdagblad *Lloyd's List* kost de blokkade de wereldeconomie elk uur 400 miljoen dollar, of 9,6 miljard dollar per dag. Het lostrekken van het schip, dat op 29 maart door sleepboten uit de wal wordt gesleurd en richting het Grote Bittermeer wordt gebracht, komt dan ook geen dag te vroeg.

"De stranding van de Ever Given maakt mensen bewust van het feit dat wat op zee gebeurt impact heeft op hen. Het maritieme belang is te onderbelicht; we merken dat alleen maar als de winkelrekken van de Delhaize of Carrefour plots leeg zijn, door schokken die soms een maritieme oorsprong hebben." Aan het woord is Wim Robberecht, die het na een lange carrière bij de Belgische marine in 2016 schipte tot commandant van de Defensiecomponent, en vorig jaar afzwaaid als directeur van de militaire inlichtingendienst ADIV. Die maritieme belangen zijn er niet enkel rond het Suezkanaal, het Panamakanaal of de Straat van Hormuz, waarlangs één zesde van

◀ **De P901 Castor**
Dit patrouilleschip of Ready Duty Ship (RDS) heeft als opdrachten onder meer de visserijwacht, deelname aan multinationale visserijcontroles, deelname voor het Europese controle agentschap aan visserijcontrole in de wateren van de Europese Unie, staalname olieverontreiniging en bestrijding pollutie.

Foto © Jorn Urbain

alle olie en één derde van alle LNG de wereldzee bereikt. Die zijn er ook voor onze eigen kust. De Noordzee is één van de drukst bevaren gebieden en brengt tal van economische en ecologische voordelen met zich mee. Zo poten verschillende landen er offshore windparken of boorplatformen neer, varen er elke dag honderden vissersboten rond en leven in het Belgische deel alleen al meer dan 2.000 plant- en diersoorten.

Windparken, datakabels, gaspijplijnen

Ook voor de Belgische economie speelt de maritieme ruimte een grotere rol dan de meesten denken. De maritieme sector vertegenwoordigt 7,8 procent van het Belgische bruto binnenlands product. 283.562 inwoners, of 6,6 procent van alle werkende Belgen, werken in de maritieme sector.

Voor al het gebied van energie zijn de Noordzee en zeehavens belangrijk. België heeft in totaal 8 windparken staan in de Noordzee, goed voor 10 procent van het totale energieverbruik of 50 procent van het verbruik van alle huishoudens samen. Dat moet tegen 2030 verder groeien naar 17,5 procent van het totale energieverbruik; vandaag doet enkel Denemarken beter. Maar al die windparken moeten ook nog verbonden worden met het vasteland, onder meer via de haven van Oostende. Netbeheerder Elia bouwde in de Noordzee het Modula0.1r Offshore Grid, een uitgebreid transmissienet dat windparken met elkaar verbindt.

0,1%

Door de Noordzee lopen er 7 grote datakabels. Als die alle 7 gesaboteerd worden, vallen we in België terug op 0,1 procent van het huidige internetgebruik.

De Noordzee is ook een knooppunt voor datakabels voor internet. In totaal lopen er 7 kabels, die in Zeebrugge en Middelkerke aan land komen. Als alle zeven kabels gesaboteerd zouden worden, vallen we in België terug op 0,1 procent van het huidige internetgebruik; een herstelling duurt al snel één à twee weken.

Naast de energie-infrastructuur en internetkabels lopen ook nog tal van gaspijplijnen door de Noordzee, waarvan alleen al 163 kilometer door het Belgische deel. Zo is er de Franpipe, een 840 km lange pijplijn die het Noorse Draupner E-boorplatform verbindt met het Franse Duinkerke. De Zeepipe verbindt het Noorse Sleipner-gasveld met de haven van Zeebrugge. Daar komt ook de Interconnector toe, een pijplijn van 215 km lang. Die importeert Brits gas in de winter en exporteert het in de zomer. Dan zijn er nog de zeehavens zelf. Antwerpen en Zeebrugge vormen vandaag samen de Port of Antwerp-Bruges; de op één na grootste

containerhaven van Europa en de grootste haven voor import en export van wagens. In Zeebrugge ligt ook de methaanterminal van Fluxys, waar LNG-schepen jaarlijks 9 miljard kubieke meter LNG per jaar lossen.

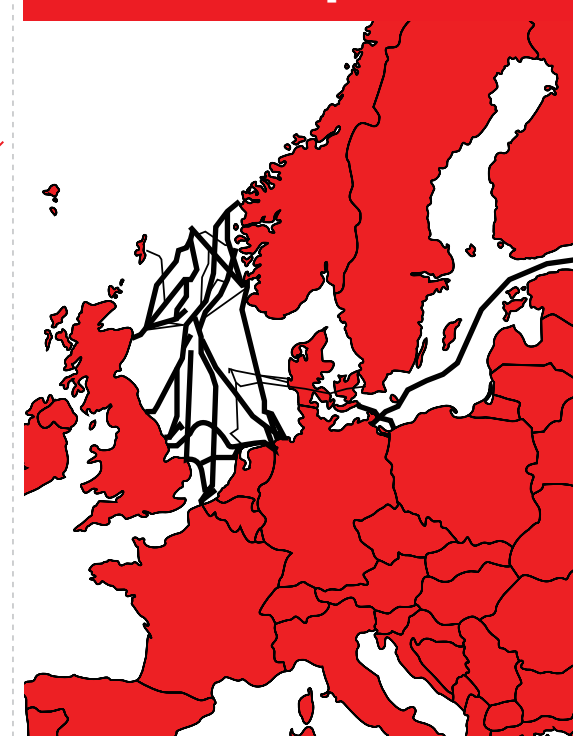
Verouderde vloot

Serieuze maritieme belangen dus, en dat is dan nog enkel in en rond de eigen Exclusief Economische Zone. Maar kan België die belangen wel beschermen? Beschikt het bijvoorbeeld over voldoende middelen om die maritieme ruimte in de gaten te houden, vanuit de lucht, op of onder het water? En kan het ook ingrijpen als het echt fout loopt?

Een blik op de huidige vloot van de Belgische marine, doorgaans omschreven als klein maar bijzonder capabel, zegt eigenlijk al genoeg. De totale Belgische marine beschikt vandaag over negen schepen. Zo zijn er de twee fregatten, Louise-Marie en Leopold 1, vijf mijnenjagers en twee kleinere patrouilleschepen, genoemd naar de mythische tweeling Castor en Pollux. Voor die patrouilleschepen werd trouwens groen licht gegeven om de bouw te starten van een nieuw zusje.

Negen schepen dus, al zijn die lang niet altijd tegelijk beschikbaar. Zo moeten schepen regelmatig in onderhoud, worden ze klaargemaakt voor een missie of dienen ze voor trainingen. Als gekeken wordt naar de twee fregatten, de grootste schepen van de vloot, dan vaart de Louise-Marie

Belangrijke aardgasinfrastructuur in Europa

vandaag rond het Arabische Schiereiland, en ligt de Leopold 1 aangemeerd voor groot onderhoud. De vloot is, op de patrouilleschepen na, relatief verouderd, en zal de komende jaren dan ook vervangen worden.

Zo worden de fregatten, genoemd naar het eerste koningspaar, vervangen door twee nieuwe schepen die gespecialiseerd zijn in het bestrijden van onderzeeboten. Een nodige stap, zo oordeelt Robberecht: “Met de aankoop van de huidige M-fregatten hebben we eigenlijk al een tussenoplossing genomen. De E-71-fregatten waren op, we moesten nieuwe hebben en hebben gekozen voor tweedehands schepen van Nederland. Hadden we in de jaren 2006-2007 nieuwe schepen gekocht, waren die nu nog niet aan vervanging toe geweest.”

Wel pleit Robberecht voor een ‘vierslag’: geen twee maar vier fregatten van de huidige versie dus. “Met de E71-fregatten hadden we er vier, en dan hadden we er telkens twee ter beschikking: één dat werd klaargemaakt voor een operatie of training, en een ander in operatie. De andere twee waren dan in onderhoud of uitfasering van operatie. “Een drieslag is budgettair het meest haalbaar, maar als militair adviseur moeten we blijven zeggen dat je er eigenlijk vier nodig hebt. Maar daar heb je jaren voor nodig; als pas binnen vijf jaar ‘de frank valt’ is dat ook goed. Je kan dan de plannen opnieuw bovenhalen, een scheepswerf zoeken en nog een fregat bouwen.”

Spionnen onder water

“We leven vandaag met het resultaat van 30 jaar regeringsbeleid waarbij het vredesdividend van de val van de Sovjet-Unie vooral uitwerking heeft op Defensie”, zegt de ex-admiraal. “Dat maakt dat de maritieme middelen die we vandaag hebben ook een resultaat zijn van dertig jaar afkalving. Eigenlijk is je stok achter de deur een twijgje geworden. Die stok achter de deur wil men nu opnieuw geloofwaardig maken. Ik hoop dat deze trendwijziging zich ook na de verkiezingen doorzet.”

Ook de mijnenjagers worden op hun beurt vervangen door zes nieuwe mijnenbestrijdingsvaartuigen. Die zijn revolutionair qua concept: een moederschip, dat ten allen tijde buiten het mijnenveld blijft, zet droneschepen in het water, die dan weer andere drones aansturen om mijnen te identificeren en uit te schakelen. Robberecht is van mening dat de richting die onze marine nu uitvaart nog steeds de juiste is, ook in de nieuwe geopolitieke context: “Zelfs in de jaren voor ik aan het hoofd kwam van de marine, had je veel voor- en tegenstanders over de technologie die gebruikt zal worden bij de mijnenbestrijding. Er waren vooral veel non-believers. België en Nederland namen het voortouw. De innovatie op vlak van drones neemt gigantische snelheden aan, dat zie je nu ook in Oekraïne.”

Ook de focus voor de fregatten, het bestrijden van onderzeeboten, beoordeelt hij als de juiste: “Onder-

◀ **Wim Robberecht**
Admiraal op rust.
Foto ©
Belga - Kurt Desplenter

“ Er is geen eengemaakte kustwacht, er is geen budget toegekend en er zijn dus geen middelen voor de kustwacht

— Wim Robberecht ”

schat niet dat de grote blinde vlek in de hoge zee nog steeds onderzeeboten zijn. Het zou niet verstandig zijn dat aspect vandaag te verwaarlozen. Heel veel naties hebben onderzeeboten, ze zijn even clandestien als spionnen op het vasteland.” Hij haalt tegelijk ook aan dat er misschien moet gekeken worden naar een tweede type fregat, gefocust op luchtverdediging. Alleen, nieuwe investeringen moeten wel passen in de grotere plannen. “België heeft door zijn allianties gekozen om geen eigen soeverein beleid meer te hebben”, zo zegt de voormalige admiraal. “We lijnen af binnen de EU en binnen de NAVO.” De NAVO tekent bijvoorbeeld een groot plan uit van alle noden, en gaat in overleg met de lidstaten bekijken welk land welke rol op zich kan nemen. Ook investeringen in fregatten voor luchtverdediging worden best op het hoogste niveau besproken.”

Op de vraag of onze defensie geen baat heeft bij verdere specialisatie, en zich echt te focussen op die dreiging onder water (mijnen, drones en onderzeeboten), is Robberecht zeer duidelijk: neen. “Als je gaat specialiseren, stoot je bepaalde capaciteiten af in je eigen soeverein land. Luchtverdediging is het beste voorbeeld, daarvoor

vertrouwen we vandaag volledig op bondgenoten. Maar als die hun handen vol hebben... Dat is eigenlijk het beste argument tegen specialisatie. Natuurlijk moet je niet dezelfde hoeveelheden gaan kopen zoals grote landen als Duitsland, Spanje of Italië; je koopt wat je kassa aankan. Het argument specialisatie is in de afgelopen 30 jaar, waarin Defensie werd afgekalfd, te vaak gebruikt als besparingsmaatregel.”

Eengemaakte kustwacht

Robberecht ziet wel een rol weggelegd voor een ander of nieuw orgaan voor de bescherming

partnerschappen. Die bestaan al vandaag, via het Maritiem Informatiekruispunt, maar kan worden uitgediept om algemene surveillance te doen. “Er moet meer toenadering komen, op het gebied van informatie, maar misschien ook qua middelen. Het is belachelijk om de pijpleidingen te monitoren, maar te stoppen aan de rand van de soevereine grens waarbij een partnerland de laatste 60 kilometer niet beschermt.

Ogen boven en onder water

Ook drones kunnen een grote rol spelen in het bewaken en beveiligen van havens en kritieke zee-infrastructuur. “Die vliegende bewakingsrol zal hoogstwaarschijnlijk meer onbemand dan bemand zijn”, zegt Robberecht. “Idealiter zoek je drones die ook geschikt zijn om bewapend te worden. Zo kan je aan maritieme surveillance doen, maar kan je ze ook inzetten voor andere scenario’s.” Op dat gebied stoot Defensie tegen een obstakel: de Belgische drones mogen vandaag niet bewapend worden en de wet die dat wel moet mogelijk maken, is er nog niet. De regering gaat daarmee in tegen het advies van de Defensietop, maar onder militairen is er weinig bezorgdheid dat dit zo zal blijven. Het is stilaan een onhoudbare positie om de bewapening van drones tegen te houden, in tijden dat elke commerciële drone met granaten of andere explosieven tot wapen kan worden omgebouwd.

Dronetechnologie moet tegelijk ook zorgen voor ogen onder water. Daarnaast kan de Belgische industrie zelf ook zijn steentje bijdragen, vindt Robberecht, onder meer door sensoren te plaatsen op en rond kabels, die de situatie kunnen monitoren. Hij ziet heil in een verdere samenwerking tussen de overheid en de civiele maritieme wereld. “Civiele schepen beschikken ook over sensoren om aan datacollectie te doen. Het zijn ogen en oren op zee. Vanuit een veiligheidscontext kan bekeken worden hoe overheid en de civiele maritieme wereld meer diensten kunnen leveren aan elkaar.” Denk aan de gewone vrachtschepen, maar ook baggerschepen en logistieke schepen voor windparken of boorinstallaties kunnen hun nut hebben voor Defensie.

De Britten staan op dat vlak al een stapje verder, met de Royal Fleet Auxiliary. Dat is een vloot die bestaat uit schepen met een civiele crew, maar die belangrijke logistieke en ondersteunende taken vervult voor de Britse marine. Zo kan de RFA Proteus, een schip dat op een commerciële romp werd gebouwd, onderwaterdrones te water laten, die gebruikt worden voor maritieme surveillance. “Het Britse concept van de RFA-schepen is een mooie benchmark van wat je zou kunnen doen. Dat kennen we in België te weinig. We hebben wel al de nodige juridische stappen gezet om te zorgen dat militaire schepen bemand kunnen worden door burgers. Zo kunnen we gaan naar hulpschepen met hulpbemanningen, in samenwerking met commerciële partners. Dat maakt ook deel uit van die brede denkoefening”, besluit Wim Robberecht.

9 schepen

De totale Belgische marine beschikt vandaag over 9 schepen.

van onze maritieme belangen. “De kustwacht is dringend aan herziening toe”, zegt hij. Die kustwacht is vandaag een soepje: 17 entiteiten zitten samen rond tafel, van Defensie en de douane tot... “Er is geen eengemaakte kustwacht, er is geen budget toegekend en er zijn dus geen middelen voor de kustwacht.” Bij Defensie is een nieuwe denkoefening opgestart, maar er moet nog heel wat water door de zee vloeien voor die ook in de praktijk wordt gebracht.

“Defensie is een regeringsinstrument van buitenlands beleid. Wat er zich op de zee, en vooral op de zeebodem bevindt, is een zaak van nationaal belang. Defensie is niet het enige instrument om te zorgen voor de veiligheid daarvan”, zegt Robberecht, die als voorbeeld de Dienst Algemene Beveiliging noemt, een door de politie opgerichte eenheid om onder meer de kerncentrale van Doel te beveiligen. “Als je hier enkel Defensie voor

840 km

Franpipe is een 840 km lange gaspijplijn die het Noorse Draupner E-boorplatform verbindt met het Franse Duinkerke.

gebruikt, maak je dezelfde fout als bij Operatie Vigilant Guardian (de operatie die na de terreuraanslagen in Parijs werd opgestart, waarbij militairen gestationeerd werden in het straatbeeld, red.). Je haalt capaciteit weg voor een pure beveiligingstaak.”

Een deel van de oplossing voor de bescherming van de maritieme ruimte ligt bij internationale

Fentanyl, dé sluipmoordenaar in de Verenigde Staten

TEUN VOETEN

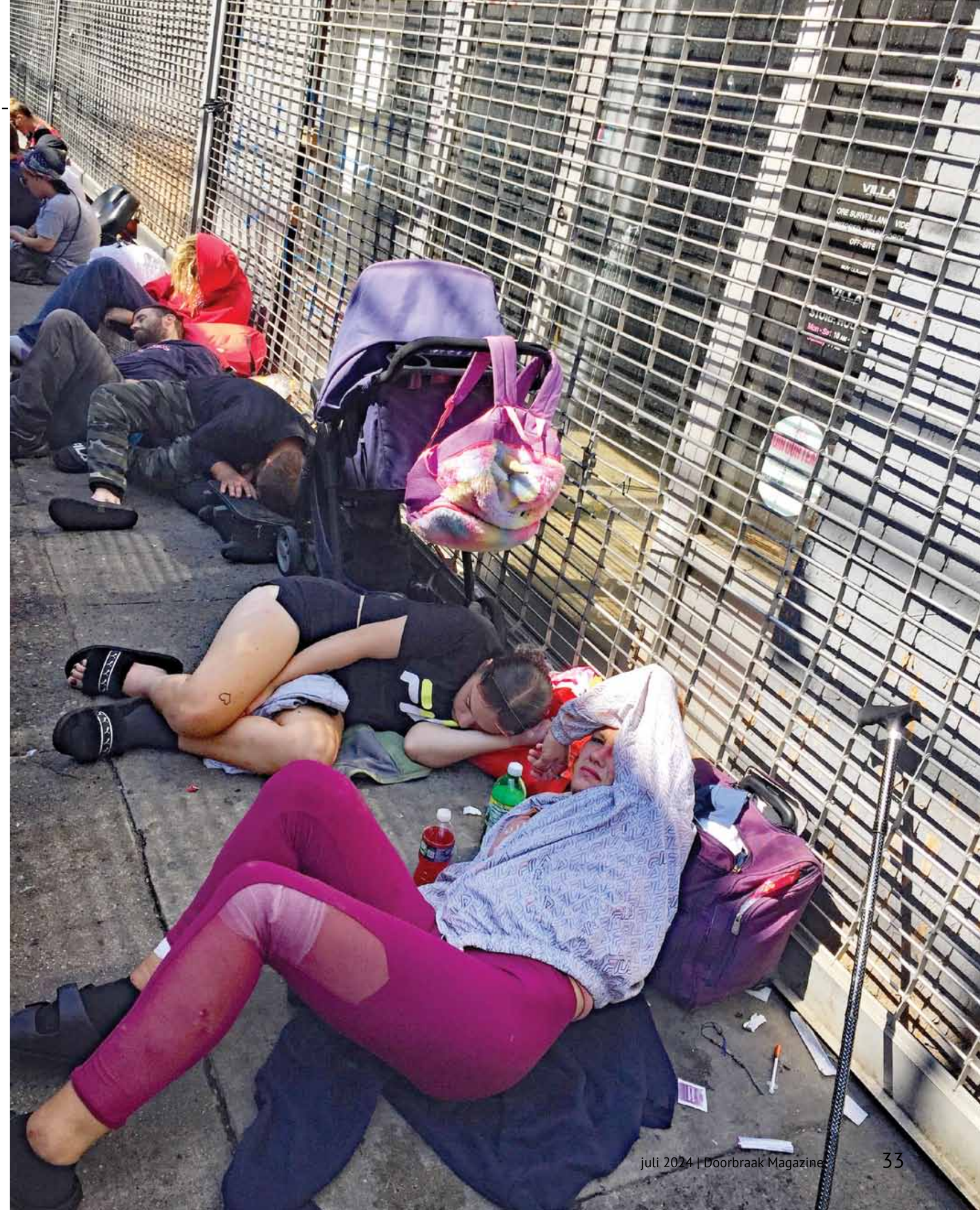
Foto's © Teun Voeten

Fentanyl is een kunstmatige heroïne, vijftig maal sterker dan de plantaardige variant. 2 milligram, een hoeveelheid zo groot als een suikerkorrel, kan al dodelijk zijn. Made in Mexico, massaal geconsumeerd in San Francisco en de rest van de VS. Met desastreuze gevolgen. In tien jaar vielen ruim 500.000 Amerikaanse doden. Fotograaf Teun Voeten ging de straat op, in het zog van drugsverslaafde zombies, balancerend tussen leven en dood.

De nacht is al gevallen als ik met mijn huurauto het Tenderloin district in San Francisco binnenrijd. De straten zijn verlaten, behalve een grote groep mensen die samendromt bij een schaars verlichte winkel. Ik zie mensen bewusteloos op de grond liggen, anderen kijken apathisch voor zich uit. Geschreeuw en gegil. Sommige mensen rennen, anderen lopen in schokkerige bewegingen als zombies over de stoep. Enkelen staan als bevroren voorovergebogen. Ik sluit mijn autodeuren terwijl ik op zoek ben naar mijn hotel. Mensen liggen in de goot tussen de vuilniszakken, ik weet niet of ze slapen, bewusteloos of dood zijn.

Ik heb veel gezien in 33 jaar fotografie in oorlogsgebieden, getto's, achterbuurten en slums, maar hier zijn alleen clichémetaforen in staat om deze scène te beschrijven. Het lijkt alsof ik op de set van een distopische sciencefictionfilm ben beland, genre *Bladerunner*.

Welkom in het Tenderloin district, hartje San Francisco, het epicentrum van de opioïden crisis die de Verenigde Staten sinds jaren teistert. Vorig jaar vielen er 112.000 doden, voornamelijk door een overdosis fentanyl, een vertienvoudiging met tien jaar geleden. Het afgelopen decennium zijn er meer dan een half miljoen doden gevallen, aanzienlijk meer dan het totaal aantal gesneuvelde Amerikaanse soldaten in de Tweede Wereldoorlog, dat 300.000 bedraagt.

Van heroïne tot fentanyl

Fentanyl is een synthetisch opiaat, zeg maar kunstmatige heroïne. Alleen is het 50 maal sterker dan de originele, plantaardige heroïne. 2 milligram, een hoeveelheid zo groot als een suikerkorrel, kan al dodelijk zijn.

De opioïden crisis is een ingewikkeld verhaal, een mengeling van *corporate greed* en creatief ondernemerschap van de drugsindustrie. Het begon rond de eeuwwisseling toen het Amerikaanse familiebedrijf Purdue Pharma de zware pijnstiller Oxycontin op de markt introduceerde. Purdue wist dat deze opioïde zwaar verslavend was, maar bleef het medicijn op een uiterst agressieve manier promoten. Artsen kregen een commissie als ze recepten uitschreven. De firma organiseerde zogenaamde 'pain management congressen', waar artsen en verplegers op de wonderlijke werking van het middel werden gewezen en riant werden gefêteerd.

Aanvankelijk kregen alleen terminale kankerpatiënten OxyContin voorgeschreven, nu werd het ook gepusht bij mensen die langdurige en chronische pijnklachten hadden. Versleten arbeiders en bouwvakkers met kapotte ruggen vormden de nieuwe

doelgroep, naar de sprankelende filosofie van familiebedrijf Purdue Pharma dat iedere Amerikaan het recht had op een 'pijnvrij' bestaan. Al snel vond OxyContin een markt buiten het medische circuit als goedkoop alternatief voor heroïne. In zogenaamde pijnbehandelcentra, die *pill mills* werden genoemd, konden mensen het zonder veel problemen krijgen. Het werd doorverkocht aan gebruikers die pillen fijnmaalden en het poeder rookten of snoven. Soms werd het opgelost in water en geïnjecteerd. Het stond bekend als *hillbilly heroin*. Steeds meer mensen die aan opioïden verslaafd waren geraakt, grepen naar heroïne, dat je zonder doktersrecept kon regelen en dat vaak nog goedkoper was. De

“ Er was nooit vraag naar fentanyl in de VS. De kartels hebben bewust die markt gecreëerd

— Vanda Felbab-Brown
fentanyl-expert in de VS

”

Mexicaanse kartels hadden dit gat in de markt ontdekt en leverden het voor scherpe prijzen. In Mexico was er al papaver teelt, geïntroduceerd begin 20ste eeuw door Chinese gastarbeiders om in hun eigen opiumbehoefte te voorzien. Uiteindelijk gingen de verslaafden die van Oxycontin naar heroïne waren overgestapt, over op het nog goedkopere en krachtigere fentanyl.

Made in Mexico

Dealers gebruikten eerst kleine hoeveelheden fentanyl om hun heroïne sterker te maken. Ook werd het toegevoegd aan meth, cocaïne en zelfs marihuana om een lichamelijke afhankelijkheid te creëren. In de jaren 2015 verscheen pure fentanyl op de Amerikaanse drugsmarkt.

Aanvankelijk waren het Amerikaanse dealers die fentanyl per kilo online bestelden in China om het dan in micro-kleine hoeveelheden op de Amerikaanse gebruikersmarkt te distribueren. Toen na strengere controles deze route verdween, zagen de Mexicaanse kartels opnieuw een kans. Door de methamfetamineproductie hadden ze al de nodige connecties met Chinese chemische bedrijven die de precursoren voor de productie van crystal meth leverden: een kleine stap om nu in de fentanylproductie te gaan.

Momenteel is Mexico de grootste producent voor de Amerikaanse markt. Het belangrijkste overslagpunt is de grensovergang Tijuana/San Diego. De cijfers liegen er niet om: in 2014 werd daar 11 kilo fentanyl geconfisqueerd, in 2022 was dit 8.400 kilo. De rol van China is opmerkelijk. Onder president Trump werd er een Opioid Epidemic Commission opgestart. De president haalde hard uit naar China: "... sending that garbage and killing our people ... It is almost a form of warfare."

Op de conferentie van de APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation) in 2023 ontmoette Joe Biden de Chinese president Xi. Fentanyl was een van de agendapunten. Die ontmoeting vond plaats in San Francisco, toevallig toen ik er verbleef. Dagenlang spoten schoonmakers met zware brandspuiten Market Street schoon, een drukke verkeersader waar veel verslaafden rondhingen. Die vertrokken gewoon, een paar blokken dieper het Tenderloin district in.

Stash Boy

Tom Wolf is mijn gids in het Tenderloin district. Zijn leven is zoals een tearjerker met een happy end. Hij had een goede baan, raakte verslaafd, werd uit huis gesmeten, leefde zes maanden als junk op straat, wist na een gevangenisverblijf van drie maanden uiteindelijk af te kicken en werd daarna door zijn vrouw weer liefdevol opgenomen. Nu is hij drugsexpert in San Francisco en leidt hij politici als Robert F. Kennedy Junior rond om de narcotische misère te tonen.

Wolf is exemplarisch voor de opioïden crisis: normale mensen uit de middenklasse zonder drugsproblemen die uiteindelijk toch in de goot belanden.

Na een operatie aan zijn voet kreeg Wolf OxyContin voorgeschreven. Al snel ging hij steeds zwaardere pillen gebruiken. Toen schakelde hij over op heroïne en raakte pas echt verslaafd. Zijn vrouw stelde hem voor de keuze: Afkicken of het huis uit. “Ik koos voor drugs”, vertelt Wolf. “Dat is wat verslaving met je doet.”

Wolf raakte op straat. Hij werkte als “stash boy for the Hondos.” Dat wil zeggen dat hij de voorraad drugs voor Hondurese straatdealers bewaarde, zodat die bij een eventuele arrestatie nauwelijks iets op zak hebben. De meeste straatdealers in het Tenderloin district zijn allemaal afkomstig uit Honduras, verduidelijkt Wolf.

“Overleven op straat is in feite heel eenvoudig”, vertelt Wolf. “Als je drie regels volgt: pas op dat je niet beroofd wordt, *don’t piss off the dealers* en zorg dat je na tien dagen, als je uitkering op is, op een andere manier aan geld komt. Verkoop je voedselbonnen. Zijn die op, ga stelen.”

De gemiddelde verslaafde krijgt een kleine 700 dollar van Social Security, plus 200 dollar aan voedselbonnen. “Gratis geld van de staat, overal dealers, geen huur, en allemaal gaarkeukens met gratis eten, organisaties die gratis spuiten geven. Het wordt verslaafden erg gemakkelijk gemaakt.”

Magisch tegengif

Wolf hekelt het liberale klimaat in San Francisco. De city council wordt gedomineerd door progressieve mensen voor wie repressie een vies woord is. “Vorig jaar zijn er 500 dealers opgepakt. 480 kwamen gelijk weer vrij.” Het is een makkie voor een verslaafde om het systeem op te lichten: “Voor een doos vuile spuiten krijg je 20 dollar. Verslavingsklinieken geven zonder vragen te stellen aan iedereen een zak met 30 schone spuiten. Daar wordt dan een beetje coca cola ingedaan zodat het op bruine heroïne lijkt. Zo worden de zogenaamde gebruikte spuiten verzilverd.”

Via Wolf leer ik JJ Smith kennen, een zwarte man die zijn hele leven al in het Tenderloin district woont. Hij heeft de buurt zien afglijden. Zijn broer is aan een overdosis fentanyl gestorven. In zijn eentje in een *single room occupancy* (SRO)-hotel. “Ik gaf hem de twintig dollar waarmee hij die fatale overdosis heeft gekocht”, legt JJ uit. “Nee, ik voel me niet schuldig, Anders had hij die *twenty* wel ergens anders gescoord.”

Veel daklozen hebben dankzij progressief beleid nu een kamertje in een goedkoop SRO-hotel. Het nadeel is dat ze daar alleen aan een overdosis sterven zonder dat iemand kan ingrijpen. “Als je op straat iemand ziet *overdosen*, kun je hem nog *narcannen*”, legt JJ uit. Dat betekent iemand Narcan toedienen, een opioïdenblokker die via een verstuiver nasaal wordt toegediend bij een gebruiker die een overdosis heeft genomen. Het werkt als een soort magisch tegengif. Alle politieagenten, straathoekwerkers en ambulancepersoneel hebben standaard een dosis Narcan bij.

“ Ik redde een meisje van 18 en liet haar mijn filmpje zien. Ze schrok, maar ging door met gebruiken. Een week later stierf ze aan een overdosis

— JJ Smith ”
voert eenmanguerrilla tegen fentanyl

JJ Smith is een soort eenmanguerrilla tegen fentanyl begonnen, vooral tegen de groepen die in zijn ogen drugsgebruik faciliteren. Hij maakt undercoverfilmpjes die hij dan op YouTube en Twitter post. “Er zijn groepen die spuiten uitdelen, aluminiumfolie om heroïne of fentanyl te roken, tourniquets om injecteren te vergemakkelijken en potjes om je stuff in te mixen. Als je hen aanspreekt of ze ook een adres van een ontwenningsskliniek hebben, kunnen ze je niet doorverwijzen.” Al heel vaak heeft JJ Smith zelf Narcan toegediend en verslaafden het leven gered. “Ik film altijd hoe ze op het randje van de dood balanceren en door Narcan weer tot leven komen. Later confronteer ik ze met de beelden. Soms barsten ze in tranen uit en gaan ze in rehab. Soms ook niet. Ik redde een meisje van 18 en liet haar het filmpje zien. Ze schrok, maar ging door met gebruiken. Een week later stierf ze aan een overdosis.”

Mantra van Harm Reduction

Tom Wolf en JJ Smith zijn kritische ervaringsdeskundigen in het drugsdebat. Kortweg zijn er twee kampen die lijnrecht tegenover elkaar staan. Het ene kamp is voorstander van een softe, tolerante aanpak waar het begrip Harm Reduction centraal staat. De gebruiker wordt niet aangesproken op zijn gebruik, mag zelfs niet verslaafde worden genoemd, want dat heeft een stigmatiserende connotatie. “De Harm Reduction Crowd is geradicaliseerd”, legt Wolf uit.” Men gaat ervan uit dat mensen nu eenmaal drugs gebruiken en dat het niet de taak van de overheid is om in te grijpen. Vrijheid, blijheid. En als mensen toch drugs willen gebruiken, kunnen ze dat beter zo veilig mogelijk laten gebeuren. Maar met fentanyl is er geen Harm Reduction mogelijk. Het is onmogelijk om minder te gaan gebruiken en het loopt bijna altijd fout af.”

Het meer conservatieve kamp beweert dat deze Harm Reduction-benadering het drugsgebruik alleen maar in de hand werkt. Ze wijzen op de overlast die gebruikers veroorzaken. Niet alleen de druk op het medische systeem, maar ook de overlast die gebruikers veroorzaken om hun gebruik te financieren. In veel liberale steden in de VS is er nu een wet aangenomen die winkeldiefstal decriminaliseert: diefstal van goederen tot een waarde van 950 dollar is een *misdemeanor*, een overtreding. Het gevolg is dat verslaafden op grote schaal kleding en andere goederen stelen die dan aan foute winkels worden verkocht die het dan weer onder de marktprijs aanbieden. Daardoor krijgt de eerlijke middenstand – na eerst beroofd te zijn – ook nog eens met valse concurrentie te maken. Veel zaken in het Tenderloin district sluiten dan ook hun deuren, wat de vicieuze cirkel van verpaupering in de hand werkt.

Wolf legt uit dat een aantal organisaties, voornamelijk kerkgroepen die met verslaafden werken, ontwenning en onthouding als filosofie hebben. “Dan sluiten opeens alle subsidiekransen. Die gaan pas open met de mantra van Harm Reduction.”

Verdovingsmiddel voor dieren

De fentanylverslaafde is een dure kostganger. Aanvankelijk is slecht één portie van vijf dollar nodig voor een lekkere high, maar heel snel treedt gewenning op zodat een verslaafde soms drie porties tegelijk moet spuiten. Een zware verslaafde gebruikt wel voor 250 dollar per dag. Het grootse probleem is echter dat de high, in vergelijking met heroïne, zo kort is. Bij heroïne duurt die vijf tot zes uur. Bij fentanyl is dat ongeveer een uur. Bovendien gaat de down razendsnel, dat wordt crashen genoemd. Anderhalf uur na een shot fentanyl moet de volgende shot komen. “Ze kunnen niet eens anderhalf uur in de wachtkamer van een ontwenningsskliniek zitten”, vertelde een hulpverlener me in Philadelphia. Sommige verslaafden zetten 10 shots per dag, totdat er geen ader meer over is.

Om deze snelle crash tegen te gaan, voegen dealers het kalmeringsmiddel xylazine toe, in straattaal *tranq*, kort voor tranquillizer. Xylazine is een verdo-

vingsmiddel voor dieren dat legaal verkrijgbaar is. “Het geeft fentanyl vleugeltjes”, legt een arts me uit. Dat wil zeggen, de high duurt langer en verdwijnt meer geleidelijk. Het nadeel van tranq dope, zoals het genoemd wordt, is dat het abcessen en open wonden veroorzaakt. Ik sprak op Kensington Avenue, de ground zero van de fentanylepidemie in Philadelphia, twee vrouwelijke verslaafden, Brea en Daniella. Beiden hadden last van abcessen die kwalijk roken. Brea, een meisje met knalrood haar, moest de vliegen om haar heen wegslaan. Ze liet me een verschrikkelijke wonde op haar onderbeen zien. Brea klaagde dat ze als prostituee geen klanten meer kreeg; “Niemand neemt een meisje mee dat kreupel loopt.” Ik sprak Daniella onder een brug. Ze zat in een rolstoel, want ze kon niet meer lopen vanwege de zwerende wonden op haar benen. Die zijn van de tranq dope, legt ze uit. “Het ziekenhuis wil me niet helpen, want niet meer kunnen lopen, zien ze niet als een urgentie.”

Nu gebruikt Daniella fentanyl om de pijn te stillen van de wonden op haar benen, die in eerste instantie juist door tranq dope werden veroorzaakt. Als ik haar vijf dollar toeschuif, rolt ze gelijk naar een tentje om de hoek waar ze een snelle transactie doet. Een toekomstperspectief heeft ze niet. “Ik geef mezelf nog een paar maanden. Dan zal ik waarschijnlijk sterven in mijn rolstoel, hier onder deze brug.”

Product van globalisering

Wellicht is geen enkele industrie zo internationaal als de narcoticabusiness. Fentanyl is bij uitstek een product van de globalisering. Het werd in 1960 uitgevonden door de geniale scheikundige en farmacoloog Paul Janssen uit Turnhout en deed dienst als zware pijnstillers. Bij kankerpatiënten wordt het nog steeds gebruikt, in de vorm van pleisters, zodat er een langzame, maar gestage transdermale overbrenging plaatsvindt. Momenteel wordt het in China en India geproduceerd door tal van kleine bedrijfjes die chemische stoffen, waaronder ook veel synthetische drugs, exporteren over de hele wereld. Met name Nederland is een draaischijf voor de handel in synthetische drugs met technische namen als 3-MMC, Alpha-PVP, 2-CB. In Nederland zijn deze stoffen nog legaal, en worden ze over de hele wereld als Research Chemical verkocht. Niet eens op het dark web, maar open en bloot op het internet, waar je met PayPal en creditcard kan afrekenen.

Een expert op het gebied van de geglobaliseerde drugscriminaliteit is Vanda Felbab-Brown, verbonden aan het Brookings Institution in Washington DC. Ze geldt momenteel als één van de meest gezaghebbende fentanylexperts in de VS en onderzoekt niet alleen de relatie met China maar ook met de Mexicaanse kartels. Het Jaliscokartel en het Sinaloakartel zijn de belangrijkste producenten. “Officieel bestaat fentanyl niet in Mexico”, zegt Felbab-Brown. “De Mexicaanse president ontkent dat er zowel fentanyl wordt geproduceerd als geconsumeerd in zijn land.” In 2023 zei president Andrés Manuel López Obrador (AMLO) het overdui-

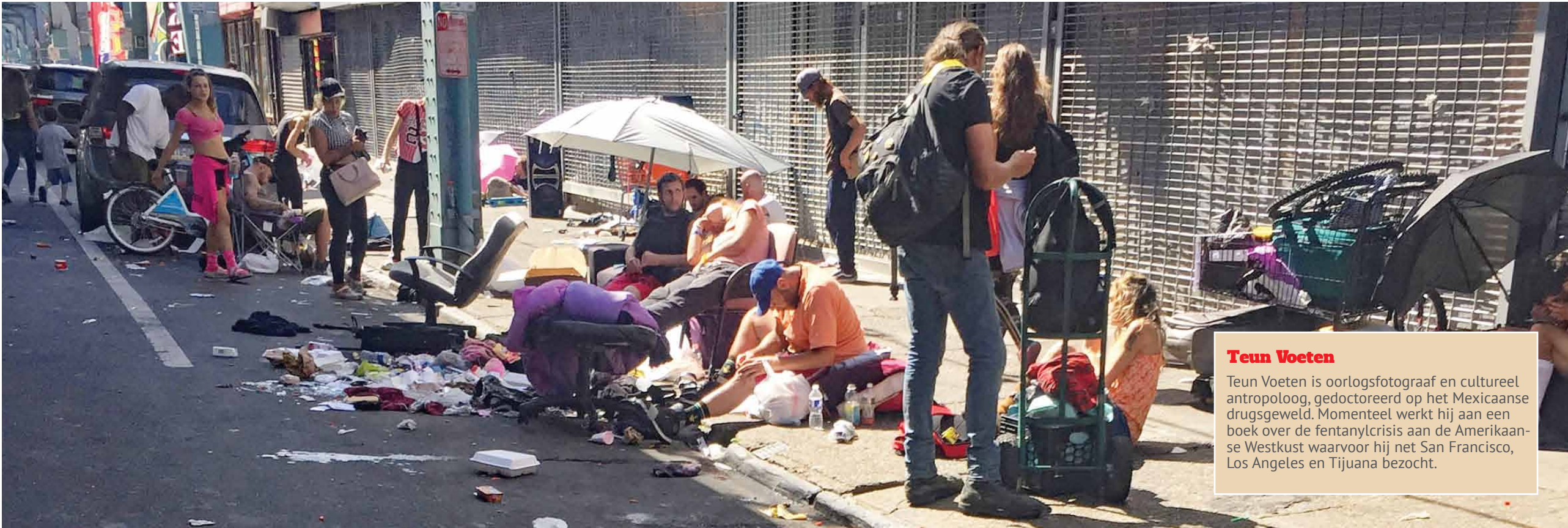
delijk: “Fentanyl is een probleem van de Amerikaanse maatschappij die door de verloedering van waarden en normen een enorme drugs crisis kent.”

“In het tijdperk van El Chapo was er inderdaad geen fentanyl. Dat was een rode lijn waar het Sinaloakartel niet over ging”, legt Velbab-Brown uit. Na de arrestatie en uitlevering van El Chapo in 2016 en 2017 namen zijn zonen de zaak over en noemden zich Los Chapitos, de kleine Chapo’s.

“ Op straat gelden slechts drie regels om te overleven. Pas op dat je niet beroofd wordt, don’t piss off the dealers en zorg dat je op een andere manier aan geld komt als je uitkering op is

— Tom Wolf, ex-verslaafde

“Los Chapitos hielden een conferentie zo’n vijf jaar geleden”, vertelt Felbab Brown als ik haar in een zoommeeting spreek. “Ze besloten dat als ze geen zaken wilden verliezen, ze wel in de fentanyl moesten stappen. Ze wisten dat er veel mensen aan een overdosis zouden sterven, maar maakten de cy-

Teun Voeten

Teun Voeten is oorlogsfotograaf en cultureel antropoloog, gedoctoreerd op het Mexicaanse drugsgeweld. Momenteel werkt hij aan een boek over de fentanylcrisis aan de Amerikaanse Westkust waarvoor hij net San Francisco, Los Angeles en Tijuana bezocht.

nische calculatie dat er nog altijd meer verslaafden dan doden zouden overblijven.”

Eind november 2023 vaardigde het Sinaloakartel een verbod uit op de productie en handel van fentanyl. Volgens drugsexperts een doorzichtige poging om het eigen straatje schoon te vegen, want kartellenden die fentanyl produceren worden zonder pardon aan de VS uitgeleverd. “Er was nooit vraag naar fentanyl in de VS. De kartels hebben bewust die markt gecreëerd”, besluit Felbab- Brown. “De drugsmarkt wordt vooral gestuurd door het aanbod, en niet zozeer door de vraag.”

Victor Clarke, een antropoloog uit Tijuana die al 30 jaar de drugswereld bestudeert, bevestigt dit. “De dealers hebben langzaam fentanyl geïntroduceerd. Het was een leerproces. Eerst werd er te veel fentanyl in de heroïne gestopt en vielen er veel doden. “Nadat de dealers de ideale mix van heroïne en fentanyl hadden uitgevonden, begonnen ze het langzaam puur op de markt te brengen”, legt Clarke uit.

Ook naar Europa?

Komt fentanyl ook naar Europa? Drugsmarkten voorspellen is koffiedik kijken. De crackepidemie, die in de jaren 80 en 90 gaten sloeg in de zwarte gemeenschap in de Amerikaanse binnensteden, is aan Europa voorbijgegaan. Wel is er de laatste jaren een flinke toename van crack in Parijs en Brussel. Met name in kringen van daklozen en vastgelo-

pen vluchtelingen, voor wie de drug zowel een tijdelijke ontsnapping als verdienmodel betekent. Crystal meth lijkt vooralsnog niet aan te slaan en de vele methlabs in de grensstreek van Nederland en België produceren vooral voor export. Voor een straatdealer is meth geen goed verdienmodel: niet alleen omdat het voor de gebruiker een voordelige drug is – veel high voor weinig geld – maar ook vanwege klantenbinding. “Een gewone drugsklant gaat dertig jaar mee”, legt een speeddealer in Tilburg me uit. “Een methverslaafde is na een half jaar naar de klote.”

Het laatste half jaar zijn er echter verontrustende ontwikkelingen. In Hamburg worden in monsters heroïne steeds meer sporen van fentanyl aangetroffen, in Frankfurt sprak ik verslaafden die me vertelden dat er een levendige handel is in fentanylpleisters, die met valse recepten worden gekocht en per strekkende millimeter worden verkocht. Gebruikers roken dat, inclusief pleistermateriaal. En in Ierland en Engeland maken nitazenen een gestage opmars. Dit zijn aan fentanyl verwante synthetische opioïden die gebruikt worden om heroïne te versnijden. En vorig jaar werd in Nederland een recordaantal heroïnelabs opgerold. De laatste twee decennia viel heroïne uit de gratie bij de gebruikersgemeenschap omdat het een imago had van ‘een drug voor losers’. Nu maakt heroïne een langzame opmars. En dat fentanyl in het kielzog volgt, is een narcotische natuurwet. □

De vervlogen Schotse onafhankelijkheidsdroom

HARRY DE PAEPE

Op 18 september 2014 spraken de Schotten zich uit tegen Schotse onafhankelijkheid. Tien jaar later lijkt die droom nog even veraf. Dit keer door een cocktail van intern gekibbel en bittere realiteit.

Komende herfst is het tien jaar geleden dat Schotland een onafhankelijkheidsreferendum hield. De tot dan sluimerende separatistische gedachte kreeg volop de wind in de zeilen. 45% van de kiezers zag een onafhankelijke Schotse staat zitten, geen meerderheid dus.

De nationalistische minister-president Alex Salmond nam nederig ontslag. Maar wat op een nederlaag leek, groeide uit tot een electorale vuist in de vorm van de Scottish National Party (SNP). Deze nationalistische vuist hield Schotland de daaropvolgende jaren stevig in zijn greep.

Het hoogtepunt van het Schotse nationalisme. In de nationale verkiezingen van 2015 veroverde de SNP zesenvijftig van de negenvijftig Schotse zetels in het Lagerhuis, een winst van maar liefst vijftig zetels. De Brexit, waar een meerderheid van de Schotten tegen stemde, gaf extra zuurstof aan het onafhankelijkheidsvuur. Het resultaat van het Brexit-referendum schonk aan de Schotten een argument om een tweede onafhankelijkheidsreferendum op te eisen. Tegen 2019 telde de partij 125.000 leden, een record. Schotland vervelde stilaan tot een SNP-staat. In 2020 stond minister-president Nicola Sturgeon op het toppunt van haar macht. Haar dagelijkse briefings tijdens de covid-pandemie schonken haar een aura van

rustige vastheid en staatsmanschap in tegenstelling tot de chaotische benadering van het kabinet Boris Johnson in Londen. Boris Johnson bleek ook de perfecte belichaming waarvan Schotse nationalisten gruwen: een Engelsman uit de bovenklasse, geschoold in Eton en Oxford. De populariteit van Sturgeon gaf het verlangen naar een eigen Schotse staat een flinke duw in de rug. In oktober van dat jaar gaf een peiling van het bureau IPSOS/MORI aan dat 58% van de kiezers voor de onafhankelijkheid wilde stemmen, het hoogste cijfer tot nog toe. En toen brak in het daaropvolgende voorjaar een strijd uit tussen Sturgeon en haar directe voorganger en leermeester Alex Salmond.

Groeiende ergernis

Salmond stond terecht voor dertien klachten van seksuele aanranding. Tijdens het proces verweet Salmond zijn opvolgster de zaak te gebruiken om hem politiek te liquideren. Uiteindelijk werd Salmond vrijgesproken, maar het Schotse publiek werd maandenlang getuige van een pijnlijke vete tussen de twee clans in het onafhankelijkheidskamp. Daarnaast groeide de ontevredenheid over het uitstelgedrag van Sturgeon inzake de opstart van een tweede referendum. Zolang peilingen geen stabiele meerderheid voor onafhankelijkheid aangaven, waagde de SNP de sprong niet. De Schotse First Minister gokte op een nieuwe confrontatie met Londen om voldoende steun te vergaren. Ze stond erop de correcte weg te volgen en, zoals in 2014, Londen om de toelating te verzoeken voor het houden van een tweede volksraadpleging. Zowel de regering als later het Britse Hooggerechtshof antwoordden zoals verwacht: 'No!'. Sturgeon kon volop de anti-Britse kaart uitspelen.

Genderkwesties als splijtzwam

Tegelijkertijd streefde de Schotse regering een toonaangevend genderbeleid na. De SNP vormde sinds 2021 een regering met de Scottish Greens en de nationalisten ontpopten zich tot de grootste verdedigers van een wel heel progressieve agenda. Edinburgh wilde elke drempel wegnemen voor het aannemen van een ander gender. De Gender Recognition Reform Bill werd door Nicola Sturgeon door het Schotse parlement gejaagd. Op eenvoudig verzoek kon iemand van gender wijzigen. Sturgeon dulde hierover absoluut geen tegenspraak. De partijleiding trok de fractie volgens een parlementslied een 'stalinistisch' keurslijf aan. Kort na de stemming stopte men een verkrachter die zich identificeerde als vrouw in een vrouwengevangenis, met de nodige ophef tot gevolg. Het botste onder meer op grote ontevredenheid bij kritische stemmen binnen het eigen nationalistische kamp. De minister-president diende door de wijdverbreide verontwaardiging terug te krabbelen. De populariteit van Sturgeon kreeg een extra knauw toen ze zich verschillende keren vastreed bij het uitleggen van de noodzakelijkheid van zulke wetgeving. Het werd bijzonder vernederend voor de kritische nationalisten toen alleen een ingreep van de Britse premier de Schotse genderwetgeving kon blokkeren. Plots trad de Britse Unie op als de reddende engel voor een meerderheid van de Schotten.

Het probleem 'Nicola'

Uiteindelijk nam een 'uitgeputte' Nicola Sturgeon ontslag in het voorjaar van 2023. Haar ontslag riep bij de publieke opinie algemeen bewondering op en werd omschreven als een mogelijk probleem voor haar partij. Wie was immers sterk genoeg om haar schoenen te vullen? De bewondering verdampte vrij snel toen Sturgeon op een andere manier dan verwacht een probleem werd. De voormalige premier werd onderdeel van een lopend onderzoek naar al dan niet betrokkenheid in financieel gesjoemel van partijdirecteur Peter Murrell, haar echtgenoot. De SNP, die zich steeds presenteerde als een onverdeelbare en robuuste falanx, kreeg ook een bitse voorzittersstrijd om Sturgeon op te volgen. Een van de kandidaten, Kate Forbes, bleek bijzonder kritisch voor de sociaal-progressieve agenda en bekoorde zo een flink aandeel van de achterban. Het bevestigde de voortvarendheid van de clan rond Nicola Sturgeon.

Gesjoemel en slecht bestuur

Humza Yousaf, uit de Sturgeon clan, trok uiteindelijk toch aan het langste eind en nam de fakkel als First Minister over. Een week na zijn aanduiding werd hij meteen geconfronteerd met de arrestatie van de penningmeester van de SNP, Colin Beattie, en nadien van Sturgeon en Murrell omwille van gesjoemel. Voor alle duidelijkheid, Nicola Sturgeon en haar man werden snel vrijgelaten. Het lopende politieonderzoek handelt over het verdwijnen van zo'n 750.000 euro aan fondsen. Dat geld haalde men nota bene op voor de organisatie van een tweede onafhankelijkheidsreferendum. Als kers op de taart nam Yousaf de verdediging op zich van een voormalige Gezondheidsminister die overheidsmiddelen had misbruikt. Yousaf zag hoe in de peilingen zijn partij kelderde ten voordele van Labour. Commentatoren verklaarden vijf jaar geleden nog de sociaaldemocraten zo goed als dood. In 2015 verloor Labour in het Britse Lagerhuis in een klap eenenvertig Schotse verkozenen en hield het slechts een zitje over.

400 dagen

Schotland blijkt het vandaag op vele vlakken slechter te doen dan een decennium terug. De sterke achteruitgang van de welvaartscijfers en het onderwijspeil zijn extreem problematisch en

“ Peilingen voorspellen een verlies van om en bij de twintig zetels in het Lagerhuis. De Schotse nationalisten zijn in volle paniek ”

dat wordt op het conto geschreven van de SNP. Journalist Neal Ascherson merkt in een opiniestuk voor The Observer op: “De SNP is een neurotisch legalistische en civiele partij die zich nestelt in mooi omfloerste illusies.” Er bestaat volgens Ascherson nergens ter wereld een voorbeeld waar 'goed bestuur' van een regio automatisch naar de onafhankelijkheid heeft geleid. Meer nog, nu blijkt

▲
Nicola Sturgeon
Foto: ©Belga

dat de SNP het land de voorbije zeventien jaar niet zo goed bestuurd, krijgt het onafhankelijkheidsstreven een flinke klap.

Ook Humza Yousaf trad uiteindelijk na iets meer dan vierhonderd dagen af. Hij miste het nodige gezag en was de interne problemen niet de baas. De peilingen vielen bijzonder tegen en zijn minister-presidentschap implodeerde nadat hij op een onhandige manier de stekker uit de coalitieregering met de groenen trok. Oud-partijleider en oud-viceminister-president John Swinney neemt nu het minister-presidentschap waar. Labour loopt zich met bijzonder gunstige peilingen warm om het roer over te nemen in Edinburgh, al zal het moeten wachten tot 2026, wanneer de volgende Schotse verkiezingen plaatsvinden.

Volle paniek
Swinney neemt intussen de honneurs voor de SNP waar in de Britse verkiezingen, die plaatsvinden op 4 juli van dit jaar. Tegen die achtergrond raakte bekend dat de Schotse overheid 331 miljoen euro subsidies van de Europese Unie voor armoedeprojecten moet teruggeven, omdat de overheid er niet in slaagde het budget op een correcte manier aan te wenden. Met één op de vijf Schotten onder de armoedegrens is armoede nochtans een nijpend probleem in het land.

Critici zien in dit non-beleid een parallel met de plannen voor de Schotse onafhankelijkheid. Men praat er al jaren over, maar een echte strategie lijkt gewoon afwezig. De SNP slikt ondertussen verschillende groene standpunten in om de teleurgestelde achterban terug te lokken. De partij bepleit nu opnieuw het oppompen van aardolie in de Noordzee en wil extra taken op fossiele brand-

stoffen schrappen. Dat moet de Schotse arbeidersklasse paaien, want die vreest voor zijn tewerkstelling. Vele SNP-kandidaten voor de verkiezingen ontvangen via crowdfunding nauwelijks financiële steun om hun campagne te voeren. Niemand heeft nog een cent voor hen over, zo diep is het vertrouwen geschaad. Het ledenbestand van de partij loopt ook volgens verschillende bronnen leeg. De parlements kandidaten krijgen bij huisbezoeken voortdurend het verwijt dat de SNP zich te almachtig gedroeg. Peilingen voorspellen een verlies van om en bij de twintig zetels in het Lagerhuis. De Schotse nationalist zijn in volle paniek.

Onafhankelijkheid 'in de frigo'
Tijdens een televisiedebat met de andere Schotse partijleiders zei de SNP-leider dat 'de problemen van de mensen' nu zijn prioriteit vormen en dat de Schotse onafhankelijkheid niet op de eerste plek komt. Daarmee parkeerde de SNP-leider openlijk de mogelijkheid voor een tweede onafhankelijkheidsreferendum. Om het op zijn Vlaams te zeggen: 'het communautaire werd in de frigo gestopt'.

In peilingen schommelt het Yes-kamp rond dezelfde 45% van tien jaar terug. De steun voor de Britse Unie, ontstaan in 1707, is nog steeds fragiel. Voorlopig zit de kwestie in een politieke patstelling. Stephen Noon, de hoofdstrateeg van de Yes-campagne van 2014, gaf dit voorjaar aan POLITICO toe dat het vuur voor een tweede onafhankelijkheidscampagne op een laag pitje staat. De unionistische Schotse journalist Andrew Neil verklaarde het onafhankelijkheidsstreven dood na het ontslag van Yousaf en dat 'voor minstens een generatie'. De SNP verspeelde een kostbaar momentum.

De Vlaamse Beweging heeft veel gezichten

Advertentie

De Vlaamse Beweging is een sociale beweging. Sinds haar ontstaan in de 19de eeuw kwam zij op voor de rechten van het Vlaamse volk, waaronder taal en cultuur. Zij verzette zich tegen het streven naar verfransing, wat de bedoeling was in het Frans tijdvak (1792-1814) en na 1830 opnieuw in België. Deze dreiging is geschiedenis, zij bestaat tegenwoordig niet meer. Er zijn wel nog plaatselijke fenomenen zoals de verfransing van de Vlaamse Rand rond Brussel.

De Vlaamse Beweging is echter nog steeds een belangrijk gegeven in Vlaanderen. En dat heeft twee redenen. Enerzijds is er België met globaal gezien twee verschillende bevolkingsgroepen (de Waalse socialist Jules Destrée had dit juist gezien in 1912, toen hij schreef: "Sire, il n'y a pas de Belges"). Er bestaat bijvoorbeeld één sociale-zekerheidstelsel, maar de manier waarop men daar een beroep op doet, verschilt tussen het noorden en het zuiden van het land, met jaarlijk-se miljardenstromen tot gevolg. Anderzijds is er het fenomeen dat Vlamingen en Nederlanders op cruciale beslissingsniveaus zich vaak niet bewust zijn van de rijkdom van hun taal en cultuur. Op een schijnbaar onschuldige wijze laten zij zich Angelsaksische invloeden wel geworden.

Rectoren schijnen het (academisch ?) interessant te vinden voor het Engels te kiezen als gangbare taal aan de universiteit. In de culturele sector wil men eveneens suggereren dat het doelpubliek internationaal moet ogen, alsof het Nederlands (officiële taal in zes

staten in de wereld en voor 23 miljoen mensen de moedertaal) enkel nog plaatselijk in de keuken door de gewone bevolking gebruikt wordt.

De Vlaamse Beweging heeft veel gezichten. Politieke partijen, culturele verenigingen, kunstenaars en veel gewone mensen nemen het in grote of kleine mate op voor het Vlaamse volk. Tegenwoordig is men gevoeliger geworden voor een modieus begrip, dat eigenlijk over hetzelfde gaat: **identiteit**. En als je alle Vlamingen samen neemt, die zich hiervoor op één of andere manier inzetten (politiek, cultureel, of anders), kom je aan een belangrijk percentage van de bevolking, ongeacht de leeftijdscategorie.

Niet iedereen wil zich politiek engageren. Wie niet op de barricaden wil staan laat alles aan zich voorbijgaan. Wat veel Vlaams bewuste mensen wel zouden willen, is **niet aan politiek doen**, maar horen bij een grote vereniging gelijkgezinden, waar **respect voor elkaars mening** een bewuste afspraak is, waar men dus veel vrienden kan maken, waar men maandelijks kan **genieten** van een aangenaam gezelschap, waar men ondertussen bewust zijn **cultuur** verrijkt en waar men (enkel als men dat wenst) de gelegenheid heeft om zich samen met anderen in te zetten voor culturele doelen. **Wil u die boeiende wending aan uw leven geven, mail "interesse – code 24051" + naam, voornaam en woonplaats en eventueel gsmnummer naar info@marnixring.org**. Marnixring, een exclusieve én inclusieve, warme serviceclub.

Al meer dan 55 jaar koestert **MARNIXRING** de Nederlandse taal en cultuur, dé serviceclub met een hart voor de identiteit van elke Nederlandstalige, wereldwijd !

500.000 tot 800.000 extra
nieuwkomers in ons land tegen 2040

Migratie: een blijver!

IVAN VAN DE CLOOT

De overheid verwacht minstens een half miljoen extra nieuwkomers tegen 2040. Vier op de tien Vlamingen vinden migratie een cruciaal verkiezingsthema. En ook na de verkiezingen zal het de debatten én gemoederen blijven beheersen. Want de impact op onze maatschappij en economie valt niet te onderschatten.

Vaak krijg je de indruk dat het debat in ons land muurvast zit. Dezelfde debatten komen jaren aan een stuk terug met hoogstens kleine variaties. In grote mate heeft dat te maken met het onvermogen van ons politiek systeem om tot daadkracht te komen. In een aantal gevallen ligt de kat ook gebonden aan het taboegehalte van het onderwerp. Dat is zo al decennialang het geval met migratie. Recent vertelde een ingewijde van de socialistische partij dat alleen Louis Tobback zich kon veroorloven om over migratieproblemen kritisch te spreken. Lang geleden was het zo dat rond het thema een schutskring bestond. In de Verenigde staten spreekt men over de politieke onderwerpen die *third rail*-eigenschappen vertonen. De derde rail van de politiek van een land is dus een metafoor voor het onderwerp dat zo controversieel is dat elke politicus die het aandurft om het aan te snijden, onvermijdelijk politieke schade zal lijden. In ons land betekende dit dat migratie lange tijd enkel door het Vlaams Belang kritisch benoemd kon worden.

Flinkser migratiebeleid

Het is al een poos dat deze situatie in beweging is, met ook politici uit andere partijen die het op de agenda plaatsen. Deze verkiezingen was er op dat vlak misschien wel iets dat met enige overdrijving een dijkbreuk genoemd kan worden. Dat het Vlaams Belang een migratiestop voorstelde en de N-VA pleitte voor het Australisch model (waarbij asielaanvraag, en -opvang buiten de Europese grenzen gebeurt), was niets nieuws. Opmerkelijker is de bocht die CD&V onder Sammy Mahdi beweert te nemen. Ze zeggen openlijk zich zorgen te maken over de impact van migratie op het maatschappelijk weefsel.

Zelfs Open Vld maakte eerder al komaf met het taboe op woonstbetredingen voor controle op uitgeprocedeerde asielzoekers. De socialistische partij stak decennialang zijn kop in het zand, maar pakt nu net uit met een flinkser migratiebeleid. Dat Groen als één van de weinige partijen nog steeds voor een soepelere gezinshereniging pleit, zorgde er mee voor dat voor velen die partij totaal losgekoppeld is van wat er leeft bij een groot deel van de bevolking. Het duidelijkst is misschien nog wel het succes van de MR onder George-Louis Bouchez. Nog meer dan in Vlaanderen was een kritische analyse van migratie voor de Franstalige politici taboe. In deze campagne heeft Bouchez op dat vlak grenzen verlegd in Wallonië. Zo deinsde hij er niet voor terug om te zeggen dat 43 procent van de gevangenen geen Belgische nationaliteit heeft.

Voor allen die jaren geknokt hebben om het thema bespreekbaar te maken, lijkt dit een grote stap voorwaarts. De vraag is echter hoe diepgaand de verandering is. En of het enkel bij woorden zal blijven. Begin 2021 was ik een van de sprekers in een hoorzitting in de Kamer van Volksvertegenwoordigers over de migratiestudie van de Nationale Bank. Niet alleen volgde geen enkele journalist die hoorzittingen, de andere sprekers waren bijna eensgezind in de stelling dat je over dit soort dingen beter geen economische berekeningen mag maken. Waarop vanwege aanwezige Franstalige sociologen een emotioneel betoog volgde dat ze het verschrikkelijk vonden dat er nu economen uitgenodigd werden om te spreken over de economische impact van migratie. Je komt nog steeds politici tegen die beweren dat immigratie ons probleem van vergrijzing zou oplossen wat in feite absurd is.

Niet-Europese migranten minder aan het werk

Een diepgaande omslag is enkel mogelijk als het doordringt dat er niet zoiets is als de 'gemiddelde impact' van migratie. Als migranten uit andere Europese landen komen, dan hebben ze hier vaker een job en brengen ze gemiddeld meer op voor onze economie. Komen ze uit niet-Europese landen, dan wordt de analyse een stuk negatiever. Op arbeidsleeftijd ontvangen niet-Europese migranten 11 procent meer uitkeringen dan de gemiddelde Belg. Europese migranten zijn het minst afhankelijk van uitkeringen. In het geval van immigratie uit landen zoals Turkije of Marokko

weten we dat de werkzaamheid bij vrouwen erg laag is. Als we de werkzaamheidsgraad naar regio van herkomst voor mannen en vrouwen analyseren (zie tabel 1) dan zien we deze verschillen.

Enerzijds zien we de gevolgen van de arbeidskrapte in ons land, waardoor de werkzaamheidsgraad de voorbije 20 jaar voor zowat iedereen is verbeterd. Voor Belgen maar ook Oost-Europeanen zien we dat de werkzaamheidsachterstand voor vrouwen sterk verbeterd is. Voor migratie uit Noord-Afrika blijft deze echter hoog, wat wijst op hardnekkige culturele factoren. De ambitie is om de werkzaamheidsgraad op te trekken naar 80% maar dit blijft een bewegend doel met instroom van groepen die soms maar een werkzaamheid kennen van 30 tot 40%. En dit zelfs in periodes van extreme arbeidskrapte bij ons. Deze cijfers kunnen opnieuw verslechteren in een economische crisis.

Werksaamheidsgraad 20-64		2003/2005	2020/2022
België	Man	76,00%	77,30%
	Vrouw	60,20%	72,50%
	Kloof M/V (in pp)	-15,8	-4,8
EU13	Man	67,00%	79,90%
	Vrouw	51,20%	69,20%
	Kloof M/V (in pp)	-15,8	-10,7
Kandidaat EU	Man	55,40%	64,70%
	Vrouw	23,80%	38,80%
	Kloof M/V (in pp)	-31,6	-25,9
Noord-Afrika	Man	52,30%	61,60%
	Vrouw	27,00%	37,10%
	Kloof M/V (in pp)	-25,3	-24,4
Sub-Saharisch Afrika	Man	52,50%	58,70%
	Vrouw	37,00%	52,00%
	Kloof M/V (in pp)	-15,5	-6,6

Die impact is ook verschillend voor de hogere inkomensgroepen dan voor de rest van de bevolking. Als je de voorbije jaren erover sprak met medewerkers van Open VLD kreeg je het antwoord dat ze gingen zorgen voor een flexibelere arbeidsmarkt. Zo zou laaggeschoolde immigratie minder eindigen in meer werkloosheid of uitkeringen. In werkelijkheid is de combinatie van open grenzen met het inactiviteitsmodel van de PS al veel jaren een problematische cocktail.

Maatschappelijk weefsel onder druk
De integratie van immigranten op de arbeidsmarkt heeft een grote economische impact. Dat is echter niet het enige element in wat een complete puzzel is. Onderzoek toont aan dat het maatschappelijk weefsel onder druk kan komen te staan van massamigratie. Dit kan dan bijvoorbeeld leiden tot minder bereidheid tot solidariteit. Een verdubbeling van het aandeel van mensen met een buitenlandse achtergrond in de samenleving is niet neutraal.

Uiteraard hangt de houding tegenover migratie bij velen ook af van de migratiemotieven. Het behoeft niet veel uitleg dat illegale migratie helemaal anders bekeken wordt dan studiemigratie. Inzake arbeidsmigratie weet de burger ook wel in te schatten welke instroom meer aan de slag gaat. In een bevraging van Randstad verklaarde 55% van Franstalige landgenoten dat ze zich minder thuis voelen in dit land door migratie, tegenover 51% bij de Vlamingen. 58% van de landgenoten zegt zich minder veilig te voelen door migratie en dat cijfer is hetzelfde in het noorden als het zuiden van het land. Een meerderheid van kiezers van alle partijen buiten Groen, Ecolo en Les Engagés denkt dat migranten “meer kosten dan ze opbrengen”.

Kijken naar 2050
De voorspelling van een half miljoen extra nieuwkomers tegen 2040 zou wel eens een forse onderschatting kunnen zijn. Als de immigratie verloopt zoals de voorbije jaren (exclusief de instroom uit Oekraïne) kan dit cijfer stijgen tot 800.000 tegen 2040. Bij ongewijzigd beleid kan daarvan ook een disproportioneel groter aandeel van buiten de EU komen.

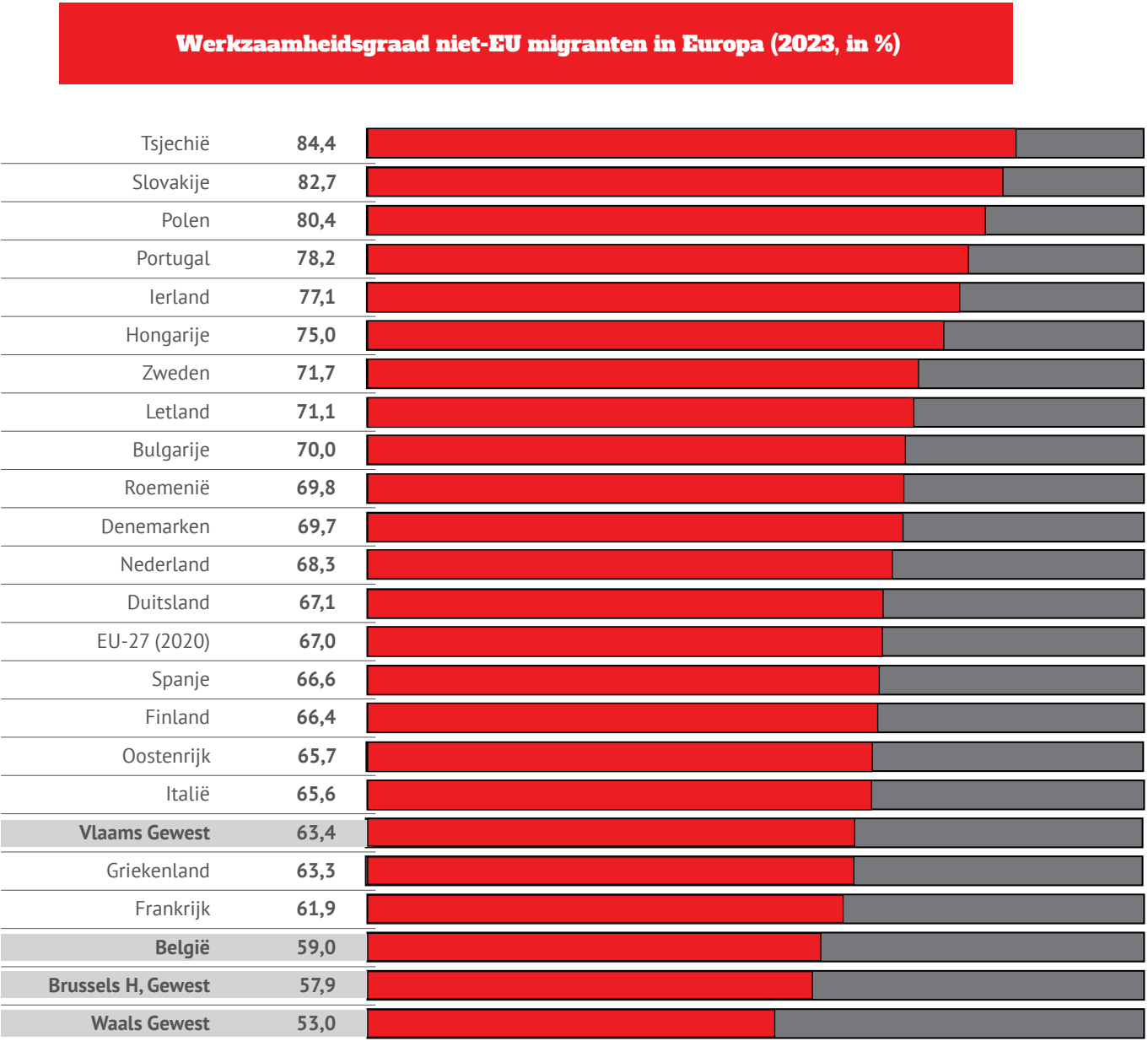
Of: een grote instroom van migranten met lage werkzaamheid wat onze openbare financiën verder kan ondermijnen. De instroom van laaggeschoolde migranten is voor enkele individuele werkgevers zeker nuttig. Maar in Nederland werd aangetoond dat dat voor de maatschappij niet altijd zo is, integendeel. Merk op dat de overheid in de jaren 1980 een bevolkingskrimp voorspelde tegen vandaag. Of een onderschatting van de migratie met 2,5 miljoen inwoners.

De Nationale Bank merkte ook op dat ons land meer laaggeschoolde migranten aantrekt dan andere vergelijkbare landen. Dit heeft onder meer te maken met onze sociale zekerheid die op allerlei vlakken te weinig prikkels geeft voor arbeidsactiviteit. Naast een meer selectief migratiebeleid zoals bijvoorbeeld in Canada, moet het beleid onderzoeken waarom ons land zoveel laaggeschoolde immigratie aantrekt. A fortiori waarom nergens de werkzaamheidsgraad van niet-EU migranten zo laag is als in ons land (zie tabel 2). Dat de cijfers van het Waals Gewest 10 procentpunt lager zijn dan voor Vlaanderen is opnieuw veelzeggend.

Je wordt in dit land platgeslagen met de dooddoener dat het beleid nu eenmaal onmachtig is om aan migratiestromen veel te veranderen.

Thessaloniki, Griekenland
Honderden migranten en vluchtelingen verzamelen buiten een vluchtelingenkamp in Diavata om naar de noordelijke grens van Griekenland te lopen richting het hart van Europa.

Foto: ©Vasilis Ververidis

Nochtans slaagt een land als Canada in een selectief beleid waardoor het meer die profielen aantrekt die sneller aan de bak geraken in het land. Het gaat hier ook niet over de totale maakbaarheid. Maar een land kan wel degelijk op lange termijn zijn lotsbestemming meer in handen nemen. Willen we een land van 15 miljoen inwoners worden of toch minder? Ook al kan je het gemiddeld jaarlijks migratiesaldo maar met 20.000 beperken. Tegen 2050 maakt dat wel het verschil tussen een bevolking die 700.000 groter of kleiner in aantal is. In elk geval moet je daarover nadenken, want een land van 15 miljoen mensen heeft bijvoorbeeld andere energienoden dan een land van 13 miljoen mensen.

In Nederland heeft de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen zo’n debat in gang gezet, met ook de vraag: hoe moet Nederland er in 2050 uitzien? Laaggeschoolde arbeidsmigratie is bijvoorbeeld nodig voor de vleesverwerkende nijverheid. Is dit echter de activiteit waar Nederland zich in de toekomst in moet specialiseren? Het criterium dat migratie nodig is voor het bbp of nationaal inkomen schiet in elk geval te kort. Als je bijvoorbeeld al de lat wat hoger ligt met het inkomen per hoofd als criterium dan blijkt een aantrekkelijk migratiebeleid vooral erg selectief te zijn, bijvoorbeeld voor het invullen van tekorten bij specifieke knelpuntberoepen.

Waarom is de culturele elite bang van de democratie?

ALAIN GROOTAERS

Alain Grootaers is journalist, tv-maker en Doorbraak-columnist.

Op het moment dat ik dit stuk schrijf (begin juni 2024) zijn de Vlaamse, federale en Europese verkiezingen nog negen dagen verwijderd. Alle polls wijzen echter al naar een trend waarbij de kiezer eerder traditioneel zal stemmen (*en zo geschiedde, red.*), in politicologische termen uit de 19de eeuw de zogenaamde ruk naar rechts. De kiezer heeft altijd gelijk, zo wil de boutade. Behalve dan wanneer de uitslag de media- en culturele elite niet aanstaat.

Dat met de keuze van de kiezer niet altijd rekening wordt gehouden bij het samenstellen van de uitvoerende macht werd nogmaals duidelijk in Nederland waar na veel gehakketak uiteindelijk de onverkozen chef van de Geheime Dienst, Dick Schoof, het land mag gaan leiden. De hoge ambtenaren kruipen stilaan in de rol van de voormalige adel aan de koninklijke hoven. Deze keer dienen ze geen koning, maar de politieke partijen. Een akkoord dat de coalitiepartners met hun parlementaire meerderheid na moeizame onderhandelingen hebben bereikt, nadat de uitgesproken winnaar van de verkiezingen, Wilders, de handdoek in de ring

had gegooid. Hij had aangegeven om de post van minister-president niet te ambiëren, na een lange campagne tegen hem, in zowat alle media.

Wat is dat toch met de angst van de progressieve culturele elite voor de stem van de massa en dus de democratie? De Spaanse filosoof José Ortega y Gasset beschreef dit fenomeen al in zijn klassieker *La rebelión de las Masas* (1930). In zijn analyse heeft de bevolkingsgroei verschillende gevolgen gehad. Eén: overbevolking, uiteraard. Overal zit het vol met mensen - treinen, hotels, cafés, parken en pleinen, theaters, dokterspraktijken, stranden. Die menigte heeft ook bezit genomen van plaatsen die door de beschaving zijn gecreëerd door en voor de 'beste mensen', de elite. Een derde gevolg is de dictatuur van de massa. De enige factor van het grootste belang in het huidige politieke leven van Europa is de toetreding van de massa's om de sociale macht te voltooien, aldus Ortega y Gasset, zelf afkomstig uit een aristocratische familie. Deze triomf van 'hyperdemocratie' heeft de moderne staat gecreëerd, die Ortega ziet als het grootste gevaar voor de beschaving. De massa's geloven in de staat als een machine om het materiële plezier

te verkrijgen dat ze wensen, maar het zal het individu verpletteren.

De Engelse auteur en literatuurprofessor aan Oxford, John Carey, ontleedde in zijn zeer lezenswaardige boek *The Intellectuals and the masses-Pride and prejudice amongst the literary intelligentsia* de redenen voor de afstand tussen de intelligentsia en de massa, waarbij hij zelf ook teruggrijpt op het werk van Ortega y Gasset. Carey: "De 'Opstand van de Massa' die de culturele beroemdheden betreurden, werd in elk Europees land door andere factoren bepaald. In Engeland was de onderwijswetgeving van de laatste decennia van de negentiende eeuw, die universeel basisonderwijs introduceerde, cruciaal. Het verschil tussen het negentiende-eeuwse gepeupel en de bevolking in de twintigste eeuw is de massale geletterdheid."

"Voor het eerst was er een enorm geletterd publiek ontstaan en als gevolg daarvan werd elk aspect van de productie en verspreiding van de gedrukte tekst onderworpen aan een revolutie. Nooit eerder waren er zulke lezende massa's geweest", merkte ook H.G. Wells op. De grote kloof die de wereld tot dan toe had verdeeld in de lezersmassa en de niet-lezersmassa werd niet veel meer dan een licht waarneembaar verschil in opvoeding.

Voor de 'traditionele' heersende klassen betekende deze ongekende verandering in sociale mobiliteit, economische welvaart en sociale verandering dat toegang tot cultuur, en dus ideeën, niet langer het exclusieve recht was van een kleine intelligentsia en haar adellijke beschermheren.

De vraag was dus hoe de 'traditionele' orde kon behouden worden? Carey schrijft: "De intellectuelen konden natuurlijk niet echt voorkomen dat de massa geletterd werd. Maar ze konden wel voorkomen dat ze literatuur lazen door het te moeilijk voor ze te maken om te begrijpen, en dat is wat ze deden. Aan het begin van de twintigste eeuw deed de Europese intelligentsia vastberaden haar best om de massa's van de cultuur uit te sluiten. In Engeland is deze beweging bekend geworden als het modernisme. In andere Europese landen kreeg het andere namen, maar de ingrediënten waren in essentie hetzelfde en ze brachten een revolutie teweeg in zowel de beeldende kunst als de literatuur. Realisme waarvan werd aangenomen dat het massaal werd gewaardeerd, werd losgelaten. Net als de logische samenhang. Irrationaliteit en obscuriteit werden gecultiveerd. "Dichters in onze huidige beschaving moeten moeilijk zijn", verordonneerde T.S. Eliot.

T.S. Eliot, een van de leidende intellectuelen van het modernisme, werd gegrepen door de paniek van modernistische intellectuelen, die zich gedwongen voelden om de traditionele Europese orde te verdedigen. Dit betekende erkenning van de veronderstelde realiteit dat er een eeuwige kloof bestond tussen de 'natuurlijke aristocraten' en de onopvoedbare barbaarse 'massa's'. Dus verklaarde T.S. Eliot:

"Het lijkt geen twijfel dat we in onze onbesuisde haast om iedereen te onderwijzen, onze normen verlagen... Onze oude bouwwerken vernietigen om de grond klaar te maken waarop de barbaarse nomaden van de toekomst zullen kamperen in hun gemechaniseerde karavanan."

Sommige intellectuelen geloofden dat er een meer selectieve manier kon worden gevonden om de massa te elimineren door middel van de wetenschap van eugenetica of rasverbetering. De term eugenetica werd in de jaren 1880 bedacht door Francis Galton en de Eugenics Education Society, opgericht in 1907; de naam werd in 1926 afgekort tot de Eugenics Society. Die Society hoopte de toename van zogenaamde inferieure rassen te ontmoedigen of te voorkomen. Door superieure mensen aan te moedigen om zich voort te planten, zou het gevaar van degeneratie, dat inherent is aan de massa, vermeden kunnen worden. W.B. Yeats sloot zich aan bij de Society. Bernard Shaw en Aldous Huxley hadden er sympathie voor. T.S. Eliot's zin in *Gerontion* over de 'Jew Spawned in some estaminet of Antwerp' suggereert een geloof in het belang van de zogenaamde 'goede voortplanting', een idee dat toen opgang maakte in eugenetische kringen en snel zijn weg zou vinden naar nazi-Duitsland en uiteindelijk eindigde in de gaskamers. De Engelse intellectuele elite erkende later nooit het vaderschap over deze eugenetische waanzin, maar schoof de schuld na de oorlog louter in de schoenen van Josef Mengele, het prototype van de gekke wetenschapper, die later in talloze romans zou opduiken.

In een notendop zou de angst van de de culturele elite voor de massa dus voornamelijk te maken hebben met de vrees voor statusverlies omdat de 'domme' massa ermee dreigt om hun terrein te bezetten. □

Frankrijk op de vooravond van de Olympische Spelen: een gespleten land

De gok van Macron

KOEN DILLEN

Meer nog dan in heel wat andere EU-lidstaten boekte radicaal-rechts in Frankrijk een historische overwinning bij de Europese verkiezingen. Frankrijk is nu een diep verdeeld land. Asiel en immigratie stuwen radicaal-rechts tot ongekennde hoogten, en aan de andere kant van het politieke spectrum hoopt radicaal-links de allochtone kiezer te mobiliseren.

Emmanuel Macron was zeker van zijn stuk toen hij op 31 december vorig jaar zijn eindejaarswensen overmaakte aan de Fransen. 2024 ging het jaar van de teruggevonden 'Franse fierheid' worden, verklaarde de president: "Slechts één keer in een decennium zullen we met zoveel overtuiging de Bevrijding van 1945 vieren. Want slechts één keer per eeuw mogen we de Olympische Spelen op ons grondgebied organiseren. En het gebeurt slechts één keer in een millennium dat we een kathedraal uit haar as doen herrijzen."

De in april 2019 door een tragische brand bijna vernielde Notre-Dame werd met veel inspanningen inderdaad prachtig gerestaureerd, en de symboliek daarvan, samen met de organisatie van de Olympische Spelen deze zomer, vormt voor de Franse president, eeuwig optimist en voluntarist, het bewijs dat Frankrijk voor een nieuwe renaissance staat. Dankzij hem, natuurlijk. Alleen dankzij hem. *Tout va très bien, madame la marquise!*

Een electorale tsunami?

We weten sinds de Europese verkiezingen van

9 juni dat het optimisme van de 'Mozart van de financiën' (Jürgen Habermas) ijdele hoop was. Het Rassemblement National (RN) van Jordan Bardella haalde met 32 procent van de stemmen een verpletterende en historische overwinning. Opgegroeid in de banlieue van Seine-Saint-Denis en enkele jaren geleden als een komeet op het politieke toneel verscheen, werd deze achtentwintigjarige zoon van Italiaanse immigranten drie jaar geleden door Marine Le Pen tot voorzitter van het RN gebombardeerd, zodat zij zich kan voorbereiden om in 2027 – na drie mislukte pogingen – een vierde keer deel te nemen aan de Franse presidentsverkiezingen.

Het Rassemblement National haalde meer dan twee keer zoveel stemmen als de lijst Renaissance, de partij van de president. Daar moeten we de lijst Reconquête van Marion Maréchal en Eric Zemmour aan toevoegen, die met iets meer dan 5 procent vijf verkozenen naar Straatsburg stuurt. Radicaal-rechts vertegenwoordigt vandaag 40 procent van de Franse kiezers. Nergens anders in Europa was de ruk naar rechts zo uitgesproken. Het loont de moeite om daar even bij stil te staan.

Colombe

Er circuleert sinds 1 mei op YouTube een filmpje waar op enkele dagen tijd meer dan vijf miljoen Fransen naar keken. Aan het woord is ene Colombe, een zestigjarige vrouw die tijdens een meeting van het RN geïnterviewd wordt en de vraag voorgeschiedt krijgt waarom iemand als zij, vrijwillig

liger bij de vierde wereldorganisatie les Restos du Cœur, vandaag 'extremerechts' stemt. Colombe heeft tranen in de ogen wanneer ze vertelt hoe een alleenstaande vrouw in het Frankrijk van Macron de eindjes niet meer aan elkaar geknoopt krijgt, de rekeningen op het einde van de maand niet meer kan betalen, de deurwaarders over de vloer krijgt, terwijl een wereldvreemde president in Parijs de burgers een succesverhaal op de mouw probeert te spelden.

En dan komt het: Colombe stemt voor het Rassemblement National "omdat het RN de enige partij is die zich niet schaamt voor ons". De 'gele hesjes' zijn misschien van het toneel verdwenen, hun problemen zijn nog even actueel als vier jaar geleden. Het was de filosoof Luc Ferry, voormalig minister van Onderwijs onder Sarkozy, die er in een debat op televisiezender LCI tegen Daniel Cohn-Bendit op wees welk effect zulke woorden op de kiezer kunnen hebben.

Colombe is de incarnatie van de nieuwe breuklijn in de Franse samenleving, door de socioloog Christophe Guilluy in verschillende essays gedefinieerd als die van het contrast tussen la France périphérique en het metropolitaanse, stedelijke Frankrijk. Dat is het Frankrijk waar vandaag de elites wonen die woke zijn, die geen problemen van koopkracht kennen, die dwepen met een genderneutraal Eurovisiesongfestival, en die het belangrijk vinden dat alle auto's in Europa tegen 2035 elektrisch zijn, zonder zich vragen te stellen bij de sociale gevolgen van dergelijke regulering voor miljoenen kleinverdieners. Kortom, die elites zijn de burgers die de electorale basis van het macronisme in Frankrijk vormen. Burgers voor wie particuliere belangen zoals LGBTQ-rechten voorrang hebben op het algemeen belang. Economisch zijn ze veelal liberaal, zoals de president. Maatschappelijk zijn ze veelal links, zoals de president.

De oude linkerszijde is dood

De hierboven geciteerde Luc Ferry analyseerde haarfijn waarom miljoenen mensen zoals 'Colombe' vandaag radicaalrechts stemmen, voor zover die term nog enige relevantie heeft. Enkele decennia geleden kende Frankrijk nog een machtige Parti communiste die zich inzette voor de rechten van de arbeiders, met een voorzitter, Georges Marchais, die niet te beroerd was om in 1981 te verklaren dat 'de illegale én de legale immigratie moet stoppen', en dat de Franse werknemers voorrang moeten hebben als het om sociale rechten gaat. Die linkerszijde bestaat vandaag niet meer in Frankrijk. De doodzonde van de linkerszijde, aldus Luc Ferry, is dat ze 'le social' vervangen heeft door 'le sociétal'. De strijd voor sociale rechten heeft plaats moeten maken voor 'dekolonialisme', 'genderstudies', 'intersectionaliteit', 'inclusief schrijven' en andere modieuze uit Amerika overgewaaid verschijnselen als de 'cancelcultuur'. Niet de arbeiders, maar de migranten zijn vandaag het kiespubliek van de linkse partijen.

Jordan Bardella ▶
Foto: ©PHOTOPQR
Vallauri Nicolas

Met alle electorale gevolgen vandien. De periferie van Christophe Guilluy herkent zich niet meer in een gemonialiseerde wereld die toelaat dat elke jaar twee keer zoveel migranten als het aantal inwoners van een stad als Bordeaux op legale wijze naar Frankrijk komen, om nog niet te spreken van de honderdduizenden illegale vreemdelingen die daar nog bovenop komen. De periferie herkent zich niet meer in een rechtsstaat waar de Raad van State – op 13 mei jl. – een arrest velt dat de subsidies van het socialistisch gemeentebe-stuur van Parijs voor de ngo SOS Méditerranée legaliseert. Genoemde ngo heeft als voornaamste activiteit schepen te charteren om migranten – en dus ook de mensensmokkelaars – te helpen bij hun oversteek van de Middellandse Zee.

Migratie, migratie, migratie

Van de 167.000 officiële asielaanvragen die in 2023 in Frankrijk zijn ingediend, werd 40 procent verworpen, maar slechts 2 procent van de mensen die een zogenaamde 'obligation de quitter le ter-ritoire français' (OQTF) opgelegd kregen, werd ef-fectief uitgewezen. Van de illegale migranten zijn er per definitie geen cijfers bekend. Ze verdwijnen in de natuur. De 27-jarige Marokkaanse dader van een mesaanval in de metro in Lyon op 26 mei maakte al geruime tijd het voorwerp uit van een OQTF. Maar de man kon ongestoord in Frank-rijk blijven. De Algerijn die een week eerder een synagoog in Rouen in brand probeerde te steken, maakte al sinds 2022 het voorwerp uit van een OQTF. Ook hij kon ongestoord in Frankrijk blijven.

François-Xavier Bellamy, die bij de Europese verkiezingen lijsttrekker was voor de stilaan zieltogende partij Les Républicains – de eens zo machtige gaullisten van Sarkozy! - herinnerde er in een interview aan dat de voorbije twee jaar één miljoen vreemdelingen naar Frankrijk immi-greerden. (Valeurs actuelles, 'Carrefour des droites', mei 2024) Marion Maréchal van haar kant merkt op dat de voorbije tien jaar acht miljoen 'vluch-telingen' een asielaanvraag in Europa indienden. Het equivalent van een nieuwe lidstaat binnen de Europese Unie. Voor haar partij het bewijs dat le grand remplacement geen hersenspinsel van extreemrechtse complotdenkers is, maar bittere realiteit. Moet het dan verbazen dat immigra-tie in Frankrijk, en bij uitbreiding in de meeste Europese landen, hét verkiezingsthema bij uitstek was? De vele gewelddadige aanslagen zijn geen faits divers meer, zoals het parlementslid van Les Républicains Georges Fenech in zijn jongste boek L'ensauvagement de la France (Editions du Rocher) uitlegt maar de symptomen van een falend beleid. Macron kreeg daar op 9 juni de rekening voor gepresenteerd.

Mélenchon

En dan is er de andere zijde van het politieke spectrum. Door bewuste excessen en provocaties was het linkse eenheidsfront NUPES (Nouvelle union politique écologique et sociale) dat de volkstribuun Jean-Luc Mélenchon in de nasleep van de presidentsverkiezingen van 2022 oprichtte

op sterven na dood. De NUPES beschikt over 151 zetels in de Franse Assemblée nationale. Maar de verschillende partijen die er deel van uitmaken, zetelen er als aparte fracties. De socialisten die onder de bezielende leiding van Raphaël Glucks-mann het hoofd weer boven water lijken te steken na hun electorale achteruitgang van de voorbije jaren, hadden zich tot voor kort gedistantieerd van het extremisme van La France insoumise (LFI), de partij van Mélenchon. Ook de groenen en de communisten namen steeds vaker afstand van de gewezen trotskist die een soort strategie van de verbrande aarde is beginnen voeren. Met als voor-naamste doel het allochtone electoraat volledig voor zich te winnen.

Mélenchon heeft daar zijn redenen voor. Was hij bij de presidentsverkiezingen van twee jaar ge-leden nog de derde man (21,95 procent) die met slechts een paar honderdduizend stemmen ver-schil Marine Le Pen (23,15 procent) moest laten voorgaan naar de tweede ronde, dan leek zijn ster bij deze verkiezingen eerder tanende. Zijn LFI, met als lijsttrekker Europarlementslid Manon Aubry, haalde op 9 juni net geen 10 procent, terwijl de PS van Glucksmann met 14 procent het ongeveer even 'goed' doet als de partij van de president. Ook Mélenchon droomt er zoals Marine Le Pen van om in 2027 een vierde keer een gooi te doen naar het presidentschap.

Maar nood breekt wet, blijkt nu. Socialisten, groe-nen en communisten mogen dan de excessen en het manifeste antisemitisme van LFI veroordeeld hebben, vandaag verenigen ze zich weer onder de historisch beladen naam van Front Populaire – NUPES, dat kan natuurlijk niet meer - om zo veel mogelijk van hun parlamentszitjes te redden bij

▲ Demonstratie tegen de immigratiewet - Honderden mensen en Collectifs de Sans-Papiers marcheerden van Place de la Republique naar Place de la Nation, tegen de asiel- en immigratiewet , in Parijs op 3 februari 2024.

Foto © Belga

de komende -vervroegde- wetgevende verkiezin-gen die op een nog grotere overwinning van het RN dreigen uit te draaien en waarvan de histori-sche betekenis wellicht stof voor een volgende nummer van dit magazine zal zijn. Ook voor links geldt: *Paris vaut bien une messe*.

Palestina als campagnethema

Wie in dat Volksfront de leidende rol zal spelen, is bij het ter perse gaan van dit artikel nog ondui-delijk. Maar om de allochtone stemmen achter zich te krijgen hadden Jean-Luc Mélenchon en zijn aanhang er al maanden geleden voor geko-zen om van het conflict in Gaza de inzet van de Europese verkiezingen te maken. Het was een bewuste strategie. Mélenchon wil alle kiezers in de banlieue en daarbuiten achter de Palestijnse vlag scharen die een van zijn parlamentsleden onlangs in het parlement omhoogstak, als ware ze de echte Franse driekleur. Miljoenen kiezers van allochtone origine moeten er mee voor zorgen dat LFI ter linkerzijde incontournable blijft. Ook bij de komende parlamentsverkiezingen zal dit thema wellicht volop blijven meespelen.

Waarom? La France insoumise had voor de vlucht vooruit gekozen door de jonge Frans-Palestijnse activiste Rima Hassan een prominente en verkies-bare plek op de Europese lijst te geven in de hoop de nieuwe dynamiek waar de socialisten lijken van te profiteren een halt toe te roepen. Hassan is jong en mooi, maar daarom niet minder extremis-tisch. En de dunne grens tussen antizionisme en antisemitisme vervaagt al snel, als je haar bezig hoort. Palestina was voor haar het enige cam-pagnethema dat ertoe deed in de stembusgang. Want 'Israël is de agressor en de bezetter.' Toen de minister van Buitenlandse Zaken Stéphane Sé-journé opriep om een onderscheid tussen Hamas en Israël te blijven maken, stuurde ze meteen een tweet de wereld in dat hij dit deed 'op vraag van de Joodse organisaties in Frankrijk'.

Een afrodisiacum voor de verkiezingen

Palestina from the river to the sea, scandeert Rima Hassan, een slogan die impliceert dat ze voor de vernietiging van Israël is en dat ze een tweestatenoplossing voor Israël en Palestina verwerpt. Net zoals Younouss Omarjee, een ander Europarlementslid van LFI, dat doet. Hij probeerde niet zo lang geleden in het Europees Parlement een amendement te laten stemmen om de term 'terroristen van Hamas' te vervangen door 'ge-wapende Palestijnse groeperingen.' Een andere kandidaat op de lijst, Mohamed Awad, tweette niet lang na de pogrom van 7 oktober dat 'Hamas en Fatah omschrijven als vulgaire terroristen erop neerkomt hen te diskwalificeren als legitieme vertegenwoordigers van het Palestijnse volk.'

'Palestina is het afrodisiacum van de Arabische landen', placht wijlen koning Hassan II van Ma-rokko te zeggen. Voor Jean-Luc Mélenchon en zijn partij moest Palestina het afrodisiacum voor de Europese verkiezingen worden. En dus wellicht ook bij de parlamentsverkiezingen van eind juni

en begin juli die Emmanuel Macron totaal onver-wacht heeft uitgeschreven.

Een donderslag bij heldere hemel

Wilde Macron iedereen te vlug af zijn? Heeft hij tegen het advies van zijn naaste adviseurs en zijn eerste minister Gabriel Attal gehandeld? Feit is dat zijn beslissing op de verkiezingsavond van 9 juni om de Assemblée Nationale te ontbinden en bliksemsnel nieuwe parlamentsverkiezingen uit te schrijven iedereen met verstomming heeft gesla-gen. Natuurlijk reageert hij hiermee op de rechtse tsunami die over Frankrijk is gespoeld. Maar is zijn uitleg oprecht wanneer hij beweert dat hij het signaal van de Franse kiezers begrepen heeft en hen de kans wil geven zich ook in nationale wetgevende verkiezingen opnieuw uit te spreken over het gevoerde beleid? Amper twee jaar nadat hij nipt herkozen werd als president? Met een populariteit die sindsdien alleen maar nog meer bergaf ging? Er is de voorbije weken in Frankrijk en in alle Europese kranten heel wat inkt gevloeid over de voor velen onbegrijpelijke beslissing van Ma-cron. Wat gisteren nog ondenkbaar leek, wordt plots heel plausibel: een RN-regering met Jordan Bardella aan het hoofd. Peilingen gehouden vlak na de toespraak van Macron laten uitschijnen dat het Rassemblement National een absolute meerderheid in de Assemblée nationale kan halen. Waardoor Macron mogelijk gedwongen wordt tot een *cohabitation* met 'extreemrechts'.

Macrons erfenis?

Macrons beslissing doet veel waarnemers aan de ontbinding van het parlement in 1997 door wijlen Jacques Chirac denken, die daarmee de grootste stommiteit uit heel zijn carrière maakte en links weer aan de macht hielp. Patrick Devedjian van het neogaullistische RPR omschreef Chiracs be-slissing destijds met een leuke boutade: "Jacques Chirac is iemand die in een kamer waar een gasgeur hangt, wat lucifers heeft aangestoken om naar het lek te zoeken." De explosie zou dit jaar echter veel groter kunnen zijn dan in 1997. Daniel Cohn-Bendit meent te begrijpen waarom Macron deze onverantwoorde gok neemt en bereid is het Front républicain – zeg maar ons cor-don sanitaire – te begraven. Ontslag als president zal Emmanuel Macron sowieso niet nemen, ook al haalt het RN een absolute meerderheid. Wel hoopt hij erop dat een jaar met radicaalrechts aan het roer voldoende moet zijn om de kiezers duidelijk te maken dat ook Jordan Bardella en zijn partij onherroepelijk op de budgettaire en sociale rea-liteiten van het land gaan botsen en géén ingrij-pende hervormingen kunnen doorvoeren. Noem het een verrottingsstrategie, zo u wil, maar wellicht heeft Cohn-Bendit gelijk met zijn analyse. Eens de kiezer begrepen heeft dat ook het RN geen mirakels kan verrichten – zo redeneert de president – dan maakt ook Marine Le Pen geen schijn van kans meer om in 2027 president van Frankrijk te worden. Misschien is dat de enige politieke erfenis die Macron op het einde van zijn tweede ambtstermijn wil nalaten. □

Financierde de EU jarenlang onrechtstreeks Hamas?

FILIP MICHIELS

▲ **Gaza Universiteit**
voor de verwoesting.

Al zeker tot 2020 bestond er een behoorlijk intense samenwerking tussen de EU en de Islamitische Universiteit van Gaza, in de volksmond ook wel de Hamas Campus genoemd. Dat ging van financiële steun via Erasmus-opleidingsprogramma's in Gaza tot samenwerking via het Europese Horizon 2020-programma. Zowel het Europees parket als de Europese Commissie ontkennen evenwel dat er onrechtstreeks Europese subsidies naar Hamas zouden zijn gevloeid.

De geruchten over bijzonder nauwe banden tussen de belangrijkste universiteit in de Gaza-strook – die de voorbije maanden door Israëlische raketten volledig in puin werd gelegd – en Hamas doen al jarenlang de ronde. The Islamic University of Gaza werd in 1978 opgericht, en was de eerste instelling voor hoger onderwijs in de Gaza-strook. Al van bij de opening moesten mannelijke en vrouwelijke studenten er op de drie campussen strikt gescheiden les volgen. Tal van internationale organisaties – gaande van Islamic Relief over USAID tot The British Council – wierpen zich in de loop der jaren op tot donoren van de onderwijsinstelling.

Tegelijk regent het al decennialang insinuaties en regelrechte beschuldigingen dat de universiteit en terreurorganisatie Hamas al te nauw met elkaar gelieerd zijn. Zo schreef de gespecialiseerde Amerikaanse nieuwssite The Chronicle of Higher Education ooit dat sjeik Ahmed Yassin – die in 1987 de Palestijnse tak van de militante Moslimbroederschap oprichtte die later zou vervellen tot Hamas – één van de medeoprichters was van de universiteit. Yassin kwam in 2004 om het leven bij

een Israëlische raketaanval. Tal van Israëlische en Amerikaanse bronnen namen dat discours later over, maar ook een aantal lokale bronnen legden verklaringen in die zin af. Zo verklaarde Jameela El Shanty, een professor die ooit zelf les gaf aan de universiteit, in 2006 aan de Amerikaanse krant The Baltimore Sun: “Hamas heeft dit instituut gebouwd. De universiteit presenteert de filosofie van Hamas. Wil je weten wat Hamas is, dan kun je dat van de universiteit leren.”

De Amerikaanse journalist Steven Erlanger, gewezen hoofd van het New York Times-bureau in Jeruzalem, beschreef de universiteit een jaar later dan weer als “een van de belangrijkste kanalen voor Hamas om Palestijnen te bekeren tot haar islamistische zaak.” Op die beschuldiging kwam later evenwel ook kritiek van enkele andere Amerikaanse academici. Zij haalden aan dat het haast onvermijdelijk is dat er nauwe banden bestaan tussen enerzijds islamitische sociale en economische instellingen in Gaza en anderzijds Hamas. Maar, zo argumenteerden zij, dit betekent niet automatisch dat die instellingen ook de gewelddadige filosofie van Hamas onderschrijven. Volgens andere Israëlische en Amerikaanse rapporten zouden aan de universiteit ook een hele rist Hamas-kopstukken opgeleid zijn.

Europees parket

Toch vloeiden er sinds 2010 – en al zeker tot 2020 – Europese subsidies naar de instelling voor een bedrag van minstens 1,8 miljoen euro. De meeste fondsen zouden verdeeld zijn via Erasmus+ – het EU-programma voor onderwijs, opleiding, jeugd en sport – en het Horizon 2020-project. Dit programma liep van 2014 tot 2020 en financierde allerlei vormen van onderzoek en innovatie. Het was het Franse Europarlementslid Jean-Paul Garraud – jarenlang lid van het centrumrechtse UMP maar in 2019 verkozen voor het Europees Parlement op de lijst van het Rassemblement National – die de bal eind vorig jaar aan het rollen bracht. Na de dodelijke Hamas-raid van begin oktober 2023 ging hij op zoek naar mogelijke Europese financiering voor Hamas of voor organisaties die gelinkt konden worden aan de terreurbeweging. Op basis van data en documenten die hij – weliswaar goed verborgen – terugvond op de website van de Europese Commissie zelf, schakelde Garraud in november vorig jaar het Europees parket in. Dat wordt onder meer geacht om over de financiële belangen van de EU te waken. “Wanneer er indicaties zijn dat er Europees geld naar een instelling vloeit die verdacht wordt van banden met een terroristische organisatie, dan lijkt me dit toch minstens een onderzoek door dat Europese parket te rechtvaardigen”, klinkt het tijdens een interview in zijn kantoor in het Europees Parlement in Straatsburg. “Ik heb hen dan ook alle documenten overhandigd die zwart op wit aantonen welke betalingen de Europese Commissie de voorbije jaren gedaan heeft aan de Islamitische universiteit van Gaza.”

Volgens de Franse politicus staat het al jarenlang als een paal boven water dat heel wat Hamas-ter-

roristen aan deze universiteit werden opgeleid. “Op de site van de universiteit vond je bijvoorbeeld foto's terug van diploma-uitreikingen in aanwezigheid van gemaskerde Hamas-strijders. Daarbij zelfs jonge kinderen in volledige Hamas-uitrusting en met Kalasjnikovs in de hand.”

Daarnaast zaten er in het dossier ook tal van lokale persartikels die het zeer aannemelijk maken dat er al jarenlang een band bestaat tussen de universiteit en Hamas. “Dat ging dan onder meer over Hamas-strijders die daar een opleiding hebben gevolgd, maar ook over Hamas-leiders die in de raad van bestuur van de universiteit zetelden.”

“ Het probleem is dat Europa geen vragen stelt bij bepaalde geldstromen zolang de begunstigde verenigingen geen rechtstreekse steun verlenen aan terroristische of jihadistische activiteiten ”

— **Florence Bergeaud-Blackler**
Franse onderzoekster voor CNRS

Moslimbroeders

Los daarvan kon Garraud ook de vinger leggen op een aantal geldstromen vanuit de Europese Commissie naar een aantal ngo's die op hun beurt al meermaals in verband werden gebracht met islamistische organisaties. Bijvoorbeeld met de Moslimbroeders. Enkele jaren geleden waarschuwde ook de Franse onderzoekster Florence Bergeaud-Blackler – die al jarenlang voor het befaamde Franse onderzoeksinstituut CNRS (Centre national de la recherche scientifique) aan de slag is – voor het oneigenlijke gebruik van Europese fondsen door islamistische organisaties. “Allerlei onderzoeksinstellingen en zelfs universiteiten spelen een sleutelrol in de opgang van het zogenaamde frérisme (de ideologie van les frères musulmans, red.), zo waarschuwde zij twee jaar geleden nog in een interview met *Doorbraak*.

“Ze maken daarbij dankbaar gebruik van de woke-ideologie en het dekolonialisme, die in Europese academische kringen doorgaans ook behoorlijk wijdverspreid en populair zijn. Onder het mom van de strijd tegen racisme en discriminatie slagen ze er moeiteloos in om heel wat geld en subsidies los te weken voor zogenaamd onderzoek of voor projecten die de ‘oprukkende islamofobie’ moeten aanpakken. Een rechtstreekse link met de Moslimbroeders is vaak moeilijk aan te tonen, maar hun invloed reikt bijzonder ver, ook hier in Brussel. Ze kunnen daarbij ook terugvallen op een zeer gedegen kennis van het Europese recht en van de Brusselse én Europese politieke structuren. Het probleem is dat Europa geen vragen stelt bij bepaalde geldstromen zolang de begunstigde verenigingen

▲ **Florence Bergeaud-Blackler**

Foto:
© PHOTOPQR/LE PARISIEN/
Olivier Lejeune

Jean-Paul Garraud

geen rechtstreekse steun verlenen aan terroristische of jihadistische activiteiten”, waarschuwde Bergeaud-Blackler toen al. “Dat doen ze uiteraard niet: ze kennen perfect de Europese wetgeving, en kleuren altijd netjes binnen de lijntjes.”

Pikant detail: al in 2013 vroegen een aantal onderzoekers van over de hele wereld, verenigd in de Association of Academics for the Respect of International Law in Palestine (AURDIP), aan de toenmalige Europese buitenlandcoördinator Catherine Ashton om ervoor te zorgen dat projecten, bedrijven en instellingen die gevestigd zijn in illegale Israëlische nederzettingen niet in aanmerking zouden komen voor EU-financiering van onderzoek. Op dat moment, zo blijkt dus uit de documenten die Garraud opspitte, financierde de EU wél een organisatie die nauwe banden onderhield met Hamas.

Verplicht nummertje

Garraud ontkent niet dat er bij die documenten die hij vorig jaar aan het Europees parket overhandigde ook Israëlische rapporten zaten, waarvan de

juistheid of objectiviteit ook in twijfel kan getrokken worden. Dat is volgens hem evenwel niet het punt. “Wat mij vooral stoort, is de vaststelling dat het Europese parket in maart dit jaar besliste om mijn klacht zonder enige motivatie te klasseren en dus zelfs niet eens een onderzoek te openen. Ikzelf ben intussen welgeteld één keer verhoord door een parketmagistraat, maar heb achteraf geen verdere uitleg gekregen bij de beslissing om het dossier te klasseren. Tijdens dat verhoor had ik ook de indruk dat de betrokken magistraat verveeld zat met het dossier, en dat het bijna een verplicht nummertje was. Vergeet niet: ik heb in Frankrijk zelf jarenlang als onderzoeksrechter gewerkt en weet dus hoe het werkt.”

Het Franse Europarlementslid besloot het daar niet bij te laten en tilde het dossier de voorbije maanden naar het politieke niveau. “Binnen de Europese instellingen zijn er maar weinig mensen die zich vragen stellen bij subsidies aan organisaties die officieel tegen discriminatie strijden, of die zich zeggen te verzetten tegen de stigmatisering van de moslimbevolking in de EU. U heeft er geen idee van

welke industrie er achter de Europese subsidie-machine schuilgaat, en hoeveel duizenden mensen daar hun brood mee verdienen.”

Garraud legde de voorbije maanden een aantal concrete vragen voor aan Europees commissaris Iliana Ivanova. Zij is onder meer bevoegd voor onderwijs en cultuur. “Ik wilde graag weten of het klopte dat de Islamitische Universiteit van Gaza in de periode 2014-2019 voor een totaal bedrag van 1.754.000 euro aan Europese steun ontvangen had, in verschillende schijven en voornamelijk in het kader van het Erasmus+ programma. Volgens mijn informatie ontving diezelfde universiteit eerder al, meer bepaald in 2009, voor 80.000 euro aan Europese subsidies.”

Garraud legde de Europese Commissie ook de vraag voor of de Islamitische Universiteit van Gaza ook nog andere EU-subsidies ontvangen had, vóór 2007 of na 2019. En of de Commissie, na de weigering van de universiteit om een subsidiecontract te ondertekenen dat een clause over steun aan terrorisme bevatte, meteen ook de lopende financiering van de zeven Erasmus+-projecten had stopgezet en terugbetaling daarvan had geëist. In januari 2023 verklaarde de Europese Commissie namelijk zelf dat zij de ondertekening van een nieuwe subsidieovereenkomst met deze universiteit in 2021 had geannuleerd. Dit gebeurde na een weigering van de universiteit zelf om een clause te ondertekenen die bepaalt dat ontvangers van subsidies en contractanten niet op de lijsten met beperkende maatregelen van de EU mogen staan. Garraud: “Die beperkende clause geldt ook voor pakweg onderaannemers of deelnemers aan workshops of opleidingen. Hamas staat, als terreurorganisatie, wél op zo’n EU-lijst.”

Verhoogde waakzaamheid

Intussen ontving hij ook een antwoord van de Europees commissaris Ivanova. “De EU bestrijdt terrorisme en is sterk gekant tegen het aanzetten tot geweld of haat. Maar de EU financiert Hamas of andere terroristische groeperingen niet, want de Islamitische Universiteit van Gaza staat niet op de sanctielijst van de EU”, klinkt het. Volgens Iliana Ivanova ontving de Islamitische Universiteit van Gaza vóór 2006 geen EU-financiering en werden er na 2019 ook geen nieuwe Erasmus-contracten meer ondertekend.

Ze geeft toe dat een project dat al in 2020 door de Commissie was goedgekeurd finaal geen groen licht kreeg. Omdat de de Islamitische Universiteit van Gaza toen inderdaad weigerde om de clause te ondertekenen die bepaalt dat ontvangers van Europese subsidies dat derden, onderaannemers of deelnemers met wie ze samenwerken niet op een EU-lijst van beperkende maatregelen mogen staan. Lees: al minstens op dat moment was er wel degelijk sprake van een samenwerking tussen de Universiteit van Gaza en Hamas. Hoelang die samenwerking toen al liep en welke vormen ze aannam, daar kreeg Garraud geen antwoord op. Maar volgens de Europese Commissie was er geen

wettelijke reden om eerdere overeenkomsten stop te zetten of de terugbetaling van de overeenkomstige middelen te eisen. “Onderzoek van de Commissie naar de lopende financiële bijstand aan Palestina had ook betrekking op Erasmus+-projecten, en dit bracht geen misbruik van steun aan het licht. Overeenkomstig de bestaande waarborgen worden systematisch controles uitgevoerd om ervoor te zorgen dat de geconsolideerde lijst van

“ Subsidiestromen vanuit de EU naar organisaties die wellicht banden hebben met zeer islamistische en/of terroristische organisaties gaan gewoon door, maar dit is politiek buskruit en dus verkiest de Commissie om het hele dossier toe te dekken

— Jean-Paul Garraud

Frans Europarlementslid voor Rassemblement National

Jean-Paul Garraud

Foto: ©Belga

sancties van de EU volledig wordt nageleefd. Gezien de nieuwe omstandigheden zal echter verhoogde waakzaamheid worden betracht vóór de contractuele fase van projecten of vóór betalingen waarbij Palestina betrokken is, met name wanneer het gaat om organisaties in Gaza”, klonk het nog.

Soft en naïef

Met dit antwoord van de Commissie is nu ook de politieke kous af. Er komt dus geen verder onderzoek, noch vanuit het Europese parket noch vanuit de Europese Commissie. “Onwaarschijnlijk”, vindt Garraud. “Ondertussen gaan de subsidiestromen vanuit de EU naar organisaties die wellicht banden hebben met zeer islamistische en/of terroristische organisaties gewoon door, maar dit is natuurlijk politiek buskruit en dus verkiest de Commissie om het hele dossier toe te dekken.” Of het dan niet al te verleidelijk is om oude dossiers vandaag met andere ogen – lees veel strenger – te beoordelen, na wat er de voorbije maanden in Israël en Gaza gebeurde?

“Dat is voor mij niet het punt,” klinkt het. “Het probleem is dat we, ook vanuit de EU, wel degelijk jarenlang veel te soft en naïef zijn geweest rond de invloed van het islamisme. Er zijn zelfs verschillende EU-delegaties naar die universiteit afgezakt, daar bestaan ook foto’s en documenten van. Het heeft er alle schijn van dat de Europese Commissie daar nu bijzonder verveeld mee zit en de hele zaak dus liever begraaft. Terwijl het net zaak is om structuren en organisaties die op termijn tot terroristische aanslagen kunnen leiden vooraf bloot en droog te leggen.”

Oud maar lang niet out

HANS BROCKMANS

CHRISTOPHE DEGREEF

Eén op veertien Belgen tussen 65 en 70 jaar klust nog bij als werknemer of zelfstandige, naast de pensioenuitkering, blijkt uit de cijfers van Eurostat. Dat is drie keer zoveel als in 2014. Toch scoort ons land laag in vergelijking met de rest van de Europese Unie, waar twee keer zoveel mensen boven 65 aan de slag zijn. In de Scandinavische landen werkt zelfs 30 procent van de 65- tot 70-jarigen.

“Dat net in landen met een stevig uitgebouwd pensioenstelsel stevig bijgeklust wordt, wijst erop dat werken op hogere leeftijd niet per se financieel gemotiveerd is, zoals dat in de Verenigde Staten heel dikwijls wel het geval is”, meent Jan Denys, arbeidsexpert bij Randstad. “Zeker hooggeschoolden, die ook een langere levensverwachting hebben, vinden het soms gewoon te vroeg om na hun pensioen alle beroepsactiviteit stil te leggen en wensen hun expertise nog ter beschikking te stellen aan hun bedrijf of de maatschappij.”

Soms werken 65-plussers natuurlijk ook omdat er nu eenmaal een hogere wettelijke pensioenleeftijd is in heel wat landen. Ook in dit land zal de pensioengerechtigde leeftijd vanaf 1 februari 2025 trouwens verhogen tot 66 jaar en vanaf 1 februari 2030 tot 67 jaar. “Tenzij Paul Magnette (PS) terug aan de macht komt met een heruitgave van Vivaldi en hij erin slaagt de klok terug te draaien”, lacht Herman Van Hoogenbemt, die publiceert over sociaal- en arbeidsrechtelijke

onderwerpen. “In dat scenario is het ook mogelijk dat de begroting compleet ontspoot, we Griekse toestanden beleven en heel het pensioensysteem op de schop komt.”

Geen verplicht pensioen

Wie in dit land vandaag 65 is of 45 jaar als werknemer gewerkt heeft, mag dus op pensioen gaan. De pensioengerechtigde moet dat wel zelf aanvragen. “Hij kan door de werkgever niet verplicht worden om zijn job op te geven”, stelt Herman Van Hoogenbemt, tot voor kort trouwens advocaat bij het gespecialiseerde Tilleman-Van Hoogenbemt (nu Agio Legal). “De werknemer kan er dus op staan dat de werkgever hem in zijn bedrijf laat werken, én dat in dezelfde omstandigheden als voor zijn pensioengerechtigde leeftijd. Hij zal dus wel recht hebben op een pensioenuitkering, maar daarbovenop zijn loon en sociale voordelen ontvangen. Hij moet uiteraard wel personenbelastingen betalen op al zijn inkomsten.”

“Werknemers en zelfstandigen kunnen vrolijk blijven werken tot ze er dood bij neervallen

— Herman Van Hoogenbemt
pensioenexpert

Er loert dus een addertje onder het gras. De inkomsten die zo’n gepensioneerde ontvangt, worden voor de personenbelasting samengevoegd met het pensioen. De bedrijfsvoorheffing die de pensioendienst en de eventuele werkgever inhoudt, is daarop niet berekend. Van Hoogenbemt. “Er staat de gepensioneerde actieveling dan vaak ook een fikse bijkomende aanslag in de personenbelasting te wachten.”

Jongeren niet blokkeren

Denys wijst erop dat onbeperkt mogen blijven werken na het pensioen pas mag sinds 2015. Want: “De vakbonden redeneerden dat iemand die blijft werken na zijn 65 eigenlijk de job van de jongeren afpakt, en de politiek volgde deze redenering lang. Nu beseft men dat het zeker voor de Vlaamse arbeidsmarkt met zijn bijna volledige tewerkstelling zelfs een goede zaak is dat jobs door oudere mensen worden uitgevoerd. Meer nog: de groei van de arbeidsmarkt kan zich vooral doorzetten bij mensen op oudere leeftijd.”

Op macrovlak is bijklossen na het wettelijk pensioen dus een goede zaak. Op microniveau maant Denys aan tot voorzichtigheid. “Het kan voor een bedrijf zeer positief zijn dat werknemers na hun 65 blijven werken, bijvoorbeeld omdat hun kennis van de werkvloer jongere medewerkers kan helpen om hun werk naar een hoger niveau te tillen. Toch moet een werkgever er zorg voor dragen dat die oudere collega’s de carrière van de jongeren niet blokkeren. Daarom kan het beter zijn dat managers bijvoorbeeld niet op hun vroegere toppositie blijven draaien, maar zich eerder als adviseur aanbieden. Zo vermijden ze frustratie in de subtop.”

Denys zelf wordt eind dit jaar 65 en behoort tot de laatste lichter die op die leeftijd met pensioen kan. Ook hij blijft verder actief als zelfstandig arbeidsexpert. “Salut en de kost en trek uw plan, is een houding die me niet ligt”, verantwoordt hij. Ook Van Hoogenbemt laat af en toe van zich horen op zijn voormalig kantoor.

Praktische problemen

Werken na de pensioengerechtigde leeftijd kan soms praktische problemen geven. De meeste ziekte- en pensioenverzekeringen worden immers stopgezet wanneer medewerkers de pensioengerechtigde leeftijd bereikt hebben. “Ik heb ooit

meegemaakt dat een werknemer die na zijn 65 verder bleef werken, erop stond dat zijn hospitalisatieverzekering werd verdergezet”, aldus Van Hoogenbemt. “Hij heeft gelijk gekregen. De uitsluiting van 65-plussers bleek immers discriminatie op basis van leeftijd te zijn.”

Een werknemer die vanaf zijn 65 of na 45 jaar loopbaan een pensioenuitkering krijgt, kan ook onbeperkt bijverdienen als zelfstandige, als hij tenminste voldoet aan zijn sociale en fiscale verplichtingen voor het volledige inkomen. Ook zelfstandigen kunnen een pensioenuitkering combineren met andere inkomsten als zij 65 worden of 45 jaar gewerkt hebben. Naast hun pensioenuitkering mogen ze onbeperkt andere inkomsten ontvangen, maar ook zij moeten natuurlijk blijven voldoen aan hun sociaalrechtelijk en fiscale verplichtingen.

“Werknemers en zelfstandigen kunnen wel vrolijk blijven werken tot ze er dood bij neervallen”, aldus Van Hoogenbemt. “Ambtenaren niet, of tenminste niet in hun ambtelijke functie. Die moeten op hun 65 met pensioen. Achteraf kunnen ze natuurlijk nog wel als werknemer of zelfstandige aan de slag.”

Andere regels bij prepensioen

Wie nog geen 65 is of minder dan 45 jaar gewerkt heeft, en wel een pensioenuitkering heeft, mag niet onbeperkt bijklussen. Zo’n jongere gepensioneerde mag maar beperkte inkomsten hebben, wil hij zijn pensioenrechten vrijwaren.

Wettelijke tabellen bepalen de grens van de inkomsten die nog worden toegelaten zonder dat men de pensioenuitkering verliest (te raadplegen op de website van de Federale Pensioendienst). De extra loongrens verschilt naargelang de categorie, zoals het feit of de huwelijkspartner al een pensioenuitkering heeft of voor bijzondere statuten (vliegend personeel, bijvoorbeeld). Wie bijvoorbeeld als vervroegd gepensioneerde bijklust als zelfstandige, mag jaarlijks tot 7.880 euro (netto) bijverdienen. Een militair op pensioen mag in loondienst elk jaar nog 34.606 euro verdienen. Voor flexijobs is in een maximumbedrag van 7.668 euro per jaar voorzien.

Vervelende scenario’s

Blijven voortwerken na vervroegde pensionering kan wel aanleiding geven tot vervelende scenario’s. Onderwijzeres Mieke (die liever anoniem blijft) is 59 en kan op haar 60 op pensioen gaan. Ze overwoog af te zien van haar vervroegd pensioen en nog deeltijds te blijven werken, omdat er een lerarentekort is in haar school. Mieke kreeg echter te horen dat haar pensioen in dat geval verlaagd zou worden op basis van haar verlengde deeltijdse carrière. “Ik wil dus langer blijven werken, maar word uiteindelijk gestraft”, vertelt ze. “Als ik volgend jaar op pensioen ga, krijg ik meer dan als ik langer blijf werken. Kan je nagaan wat ik zal doen.” Van Hoogenbemt besluit: “Wat arbeids- en sociale dossiers in het onderwijs

betreft, word ik al zenuwachtig voor ik ze heb bekeken. Het is een ongelofelijk kluwen. Niemand weet exact hoe die pensioendossiers uiteindelijk zullen landen, behalve de onderwijsvakbond en de administratie. Wie zijn vervroegd pensioen wil combineren met werken, moet zich goed informeren. Er schuilen heel wat valkuilen en verborgen angels in heel wat pensioensystemen.”

“ Ik doe mijn job graag. En ik heb lang genoeg aan de weg moeten timmeren om hier te geraken

— Andrea Cerpentier, nu 61

”

Andrea Cerpentier (61) uit Zoersel werkt al 23 jaar in het Algemeen Ziekenhuis Voorkempen, waarvan bijna acht jaar als zorgkundige. Vorig jaar ging zij met pensioen na een loopbaan van 45 jaar. Toch besloot ze halftijds te blijven werken. “Het was altijd mijn droom om in de zorg te staan, dat geef ik niet zomaar op.”

Andrea biedt onder meer ondersteuning aan verpleegkundigen, helpt patiënten met revalidatie, mag bepaalde medische verzorging geven en brengt maaltijden rond. Zowel tijdens de ochtendshift van 6u30 tot 15u, als tijdens de late shift van 14 tot 22u. Halftijds. Nochtans heeft zij recht op haar pensioen, past ze graag op de kleinkinderen, tennist en fietst ze nog vaak en staat er thuis een motorhome te wachten op nieuwe horizons. “Er werken nog wel gepensioneerden in de zorg, maar meer als flexi-jobber. Halftijds blijven werken zoals ik, zo zijn er inderdaad niet veel bij ons”, zegt Andrea.

▲ **Andrea Cerpentier**
Foto © CD

volgde ze alsnog een opleiding tot zorgkundige, waarmee ze uiteindelijk op de dienst revalidatie kon beginnen. “Eindelijk kwam mijn droom in vervulling. Mocht ik nog jonger zijn geweest, dan zou ik nog voor een volwaardig diploma verpleegkunde zijn gegaan, als kers op de taart. Maar op een bepaald moment zie je ook wel dat het goed is zoals het is. Ik heb tijdens mijn leven genoeg cursussen gevolgd. Ook toen ik kinderen had en werkte, en vaak ook ’s nachts. Op een bepaald moment moet je compromissen sluiten. Ik verkies dan om mijn man, kinderen en kleinkinderen meer te zien”, zegt Andrea.

Toen Andrea dan de pensioengerechtigde leeftijd bereikte, kwam dat haast als een donderslag bij helde hemel. Voor Andrea, maar ook voor het ziekenhuis. “Ik heb er lang over nagedacht, maar vond dat ik na 45 jaar werken wel recht had op mijn pensioen. Wel voelde ik dat ik toch mijn werk zou missen. Het ziekenhuis was ook zo op mij ingesteld dat ze niet echt doorhadden dat ik al pensioengerechtigd was. Daarom heb ik voorgesteld om te blijven werken. Zolang ik ook maar tijd voor mezelf had. Maar te veel thuis zitten terwijl ik nog graag werk? Daar was het nog te vroeg voor.”

Wisselwerking tussen jong en oud

Of het makkelijk is om als gepensioneerde bij te blijven? “Een team loopt op rolletjes als er een goede wisselwerking is tussen jong en oud”, vindt Andrea. “Wij moesten vroeger als groentje braaf knikken en het werk van oudere werknemers niet in vraag stellen. Gelukkig is die tijd voorbij. Ik heb al veel bijgeleerd van mijn jongere collega’s. Jonge mensen zijn mee met de nieuwste zorgtechnieken, dingen waar je vroeger nooit zelf aan dacht. Ik vind jonge mensen vaak ook erg alert bij onze dagelijkse briefings, met meer oog voor detail. Als je veel ervaring hebt, dan heb je vaak wel een beter overzicht, maar ga je door de routine soms bepaalde details over het hoofd zien. In ruil daarvoor leveren wij pakken ervaring aan onze jongere collega’s. Wij, oudere rotten, zetten de zaken in perspectief en leren hen dat veel dingen vaak niet zo onoverkomelijk zijn als ze lijken. Wij kunnen jonge mensen aanmoedigen als iets niet onmiddellijk vanzelf gaat.”

Stage

“Na de covidperiode zijn er enkele jongere collega’s weggegaan”, zegt Andrea. “Gelukkig konden we tijdens de covidjaren wel vaak rekenen op de inzet van enkele enthousiaste stagiairs. De directie heeft dat na de covidcrisis goed begrepen, en is actief beginnen rekruteren onder de stagiairs. Want stage lopen is nog altijd de beste sollicitatie. Je weet meteen welk vlees je in de kuip hebt.”

“Mijn raad? Ik wil geen keuzes maken voor anderen. Maar als je je job graag doet, overweeg dan toch om na je pensioen te blijven voortwerken. Beloon jezelf voor je lange carrière, maar blijf ook doen wat je graag doet en gebruik je expertise. Zolang het gaat.”

“Maar wat moet ik doen? Ik doe mijn job graag. En ik heb lang genoeg aan de weg moeten timmeren om hier te geraken.”

Andrea wilde al op jonge leeftijd in de zorg werken. “Net als een jeugdvriendin wou ik verpleegkunde gaan studeren. Maar dat ging van huis uit niet. Dus ben ik op mijn veertiende beginnen werken. Zo ging dat in die tijd. Ik ben daardoor in mijn carrière al veel geweest. Eerst was ik au pair, daarna heb ik een tijdje in een drukkerij gewerkt. Dan was ik poetsvrouw. Maar altijd bleef op de achtergrond mijn droom: werken in de zorg. Via VDAB heb ik toen kraamzorg gestudeerd, waarna ik acht jaar lang jonge ouders heb geholpen.”

Vrijdag op gesprek, maandag beginnen

“Kraamzorg heb ik heel graag gedaan”, zegt Andrea. “Maar op een bepaald moment had ik zelf kinderen en moest ik mijn eigen kinderen achterlaten terwijl ik andermans kinderen moest verzorgen. Dat wrong toch. Toen heb ik enkele opleidingen Frans, bedrijfsbeheer en personeelsbeleid gevolgd. Op die manier ben ik in contact gekomen met iemand die in het toenmalige Sint-Jozefziekenhuis in Malle werkte, het huidige AZ Voorkempen. Die vrouw vertelde me dat ze in het ziekenhuis mensen zochten. Ze zou mijn gegevens aan de personeelsdirectie zou bezorgen. Dat was op een vrijdag. De maandag erop kreeg ik thuis al telefoon met de vraag of ik kon langskomen voor een gesprek. Want ze waren altijd op zoek naar gemotiveerde mensen. Ik mocht nagenoeg onmiddellijk beginnen.”

“Mijn droom kwam toen een stapje dichterbij. Maar met een diploma kraamzorg kon ik ook in een ziekenhuis geen zorgkundige worden. Dus heb ik eerst veertien jaar lang als logistiek medewerker in het ziekenhuis gewerkt.”

Compromissen

Andrea liet het daar niet bij. Met steun van de directie en een financiële toelage van de overheid

Foto © Tim Dirven

“Een grondige staatshervorming? Nu of nooit”

HANS BROCKMANS

MR-voorzitter Georges-Louis Bouchez wil Brussel en Wallonië financieel meer verantwoordelijkheid geven en de staatshervorming als een hefboom gebruiken om de economie te versterken. Volgens de Leuvense economen Erik Buyst en Dirk Heremans liggen de politieke kaarten gunstig voor een grondige staatshervorming annex schuldsanering.

“Voor het eerst liggen alle politieke kaarten met de huidige verkiesingsuitslag perfect voor een stevige staatshervorming, een noodzakelijke sanering en op langere termijn ook een doorgedreven grondwetsherziening”, stelt professor Economie Erik Buyst (KULeuven) vast. “Als deze kwantumsprong nu niet wordt genomen, gebeurt het misschien nooit meer.”

Een zuivere grondwetsherziening lijkt binnen de politieke constellatie niet mogelijk. Zelfs als via de omweg van het voor herziening vatbare artikel 195 (dat de grondwetswijziging regelt) de omslachtige procedure tijdelijk wordt aangepast en een brede grondwetsherziening juridisch-technisch mogelijk wordt gemaakt, blijft een tweederdemeerderheid nodig. N-VA, Vooruit, CD&V, MR en LE halen met 82 op 150 Kamerzetels dit quorum niet.

Buyst verwijst echter naar de uitspraken van Georges-Louis Bouchez. De toch Belgicistische MR-voorzitter liet zich tijdens een tv-debat met Jan Jambon (N-VA) ontvallen dat hij bereid is om Wallonië en Brussel financieel te responsabiliseren. “Als we een staatshervorming moeten doen die de overheid lichter en efficiënter maakt, zullen we dat doen”, klonk het. Op federaal vlak wil hij meer regionale verantwoordelijkheid inbouwen voor bevoegdheden die gedeeltelijk al geregionaliseerd zijn, door bijvoorbeeld de budgetten van de werkloosheid toe te wijzen aan de gewesten.

Bifecale bevoegdheden

Dit past bij de eerder door Bart De Wever (N-VA) opgebouwde piste rond de ‘bifecale bevoegdheden’. Dat zijn federale bevoegdheden die asymmetrisch worden ingevuld in de deelstaten. Het regeerakkoord van Vivaldi gaf ook de aanzet om de gezondheidszorg volgens deze methode te splitsen, maar dat werd nooit in wetteksten gegoten.

“Ook delen van de sociale zekerheid kunnen afzonderlijk worden beheerd, en grondwettelijk toch federaal blijven”, redeneert Dirk Heremans, professor emeritus Monetaire Economie en Rechtseconomie (KULeuven).

Jurist en econoom Heremans is een autoriteit op het vlak van de inhoudelijke maar vooral de financiële aspecten van de staatshervorming. Samen met collega’s als Wim Moesen en Theo Peeters van de ‘Club van Leuven’ legde hij in de jaren tachtig mee de grondslag van de financiële benadering van de Vlaamse autonomie.

De bifecale piste kan wel botsen op het Grondwettelijk Hof. “Veel juristen beschouwen het constitutioneel recht als louter formalistisch”, redeneert hij. “De exclusieve federale bevoegdheden, die vandaag het debat beheersen, belemmeren de uitbouw van een staatstructuur, die behoorlijk bestuur vorm kan geven. Rechtseconomen bekijken het federalisme veel realistischer. Concurrerende bevoegdheden moeten net geduld worden. Ze kunnen de federale staat en het economische federalisme net meer diepgang geven. De Raad van State en het Grondwettelijk Hof hebben de decentralisering steeds afgeremd door de exclusiviteit van de bevoegdheden te benadrukken.”

Grabbeltonfederalisme

Dat was ooit anders. Heremans verwijst naar de jaren zestig, toen de nog federale onderwijsbevoegdheden ook werden toegewezen aan een Vlaamse en een Franstalige minister, om die op termijn over te hevelen naar de gemeenschappen. Later gebeurde hetzelfde met cultuur en de zogenaamde nationale economische sectoren (zoals staal, scheepsbouw en steenkool), beheerd door twee ministers, naargelang de regio. Heremans: “Dat economisch beleid werd in beide landsdelen helemaal anders uitgebouwd.” Ook het werkgelegenheidsbeleid kan de facto worden gevoerd door een Waalse, een Brusselse en een Vlaamse minister (dus een ‘trifecale’ bevoegdheidsverdeling). Arbeidsbemiddeling is vandaag al

een regionale bevoegdheid, in tegenstelling tot de werkloosheidsuitkeringen die federaal gebeuren. Ook bij de MR wordt gesuggereerd om de gewesten in een bonus malus-systeem bij de toewijzing van de budgetten tot een scherper beleid aan te sporen. Heremans: “Er moet een einde komen aan het grabbeltonfederalisme. Als de gewesten geld via de federale schatkist in het laatje krijgen als er meer werklozen zijn, zijn ze minder geneigd een doorgedreven, efficiënt arbeidsbemiddelingsbeleid te voeren om mensen aan het werk te krijgen. Als de gewesten door de federale overheid hun eigen budget krijgen toegewezen, kan dat ertoe leiden dat ze dat beleid wel zullen voeren.”

Dirk Heremans
Foto © Tim Dirven

“Schuif meer bevoegdheden en de fiscale verantwoordelijkheid naar de deelstaten, en die zullen zuiniger, efficiënter en democratischer regeren”

— Dirk Heremans

Moral hazard

“Ik hoop echt dat we van dit politiek momentum gebruik maken om fundamentele knopen door te hakken”, redeneert Heremans. “We moeten af van het *moral hazard*-probleem, waarbij het gebrek aan financiële verantwoordelijkheid leidt tot grenzeloze verspillsdrift.”

Door de gewesten meer financiële verantwoordelijkheid te geven in het arbeidsbeleid, zullen ze dus sneller geneigd zijn tot maatregelen die de werkzaamheidsgraad opkrikken. Buyst: “De verhoging van de werkzaamheidsgraad is de sleutel voor een gezond begrotingsbeleid, dat de Europese Commissie België oplegt. Meer mensen aan het werk betekent immers minder uitgaven aan werkloosheidsvergoedingen, meer belasting-, RSZ- én vennootschapsinkomsten, omdat de bedrijven minder lijden onder de huidige arbeidskrapte.”

Autonome middelenverwerving

Heremans en Buyst schreven eerder al een artikel waarin ze poneerden dat België nog een stap verder moet gaan dan de (voorlopig dan feitelijke) regionalisering van de bevoegdheden. Beiden wijzen erop dat grondwetsspecialisten vooral bezig zijn met de bestedingsautonomie, wat deelstaten kunnen uitgeven om hun bevoegdheden uit te oefenen.

“Aan de verantwoordelijkheid om deze uitgaven zelf te financieren (de fiscale autonomie) wordt veel minder aandacht geschonken”, aldus Heremans. “Rechtseconomen doen dat wel. Wij koppelen beleidsverantwoordelijkheid aan autonome middelenverwerving en democratische besluitvorming. No representation without taxation.”

Overheden die via eigen belastingen worden gefinancierd zullen voorzichtiger omspringen met het geld, zuiniger én efficiënter zijn. “Economisch en financieel federalisme is gewoon democratischer”, redeneert Buyst. “Politici kunnen door de kiezers-belastingplichtigen immers worden afgestraft bij wanbeleid. En net omdat iedereen zuiniger zal zijn, is meer fiscale autonomie ook de weg om de staatsschuld te saneren.”

Naar 80 procent eigen middelen

Heremans wijst erop dat de gewesten vandaag voor 40 procent gefinancierd worden met eigen (fiscale) middelen. “Dat aandeel moet minstens verdubbelen, net zoals in andere federale staten”, betoogt hij. “Zo kunnen we niet blijven aanmodderen.” Om die financiële autonomie te kunnen realiseren, moet de financieringswet worden aangepast via een echte staatshervorming. “In afwachting van de volgende verkiezingen moet die ten gronde worden voorbereid”, verwacht Buyst. “Niemand weet uiteraard hoe de politieke verhoudingen eventueel liggen na de verkiezingen in 2029, maar het is best mogelijk dat de uitwerking van de feitelijke staatshervorming tot zulke positieve resultaten leidt, dat er een breder politiek draagvlak ontstaat voor een *full force* staatshervorming.”

Vlaanderen moet wel bereid zijn de Waalse en Brusselse landgenoten voldoende financiële perspectieven aan te bieden om hen aan de communautaire onderhandelingstafel te houden. Buyst: “We moeten solidair zijn in de overgangsfase. Vlaanderen heeft trouwens geen belang bij een armlastig Walloënië. Bovendien gaan we ervan uit dat de Waalse welvaart met onze voorstellen zal toenemen, en de transfers kunnen dalen.”

◀ Erik Buyst

Foto © Tim Dirven

“ In de overgangsfase naar en na de staatshervorming moet Vlaanderen zijn bereidheid tonen om solidair te zijn met het zuiden. Enkel zo blijven onze Franstalige landgenoten aan de communautaire onderhandelingstafel

— Erik Buyst

”

Hoe deze fiscale autonomie geregeld moet worden in Brussel, waarbij Vlamingen en Franstaligen elk apart hun sociale zekerheid moeten financieren? “Dat is hogere wiskunde”, erkent Buyst. Heremans: “Het Brussels gewest zou belastingen kunnen innen en volgens een te onderhandelen verdeelsleutel doorstorten aan de twee gemeenschappen.” Fiscale overgangsmatregelen

In afwachting van een volwaardige financiële autonomie, pleiten Heremans en Buyst wel voor enkele overgangsmatregelen die de beweging al in gang zetten. “Eventueel kan onderhandeld worden dat de inkomsten van de personen- en de vennootschapsbelasting volgens een verdeelsleutel grotendeels worden doorgestort aan de deelstaten, die dat geld dan gebruiken om op andere bevoegdheidsdomeinen hun verantwoordelijkheid te nemen”, probeert Heremans. “In principe is dit perfect mogelijk. Ook

lijkt het politieke draagvlak hiervoor groter dan ooit. Alleen kunnen juristen nog stokken in de wielen gooien. Ik pleit echter dat de juristen binnen en buiten de rechtbanken bij hun beslissingen niet alleen formalistisch redeneren, maar ook een belangenafweging voor het beleid in aanmerking durven nemen.”

Europese sancties?

De uitbouw van de nieuwe financiële structuur kan niet los worden gezien van de nieuwe Europese begrotingsregels. De Belgische overheid (gewesten, gemeenschappen, lokale overheden en de federale staat samen) moet 27 miljard euro besparen om het begrotingstekort te verminderen tot 1,5 procent in 2031. Daarvoor is jaarlijks een sanering nodig van 0,65 procent van het bbp (3,9 miljard euro in 2024). Buyst: “De Commissie zal België sanctioneren bij een laks beleid. Ons land heeft zeven jaar tijd om grondig te saneren. De zwaarste ingrepen moeten de eerste twee jaar gebeuren, omdat dat in die periode politiek nog verkocht kan worden. De twee jaren voor de volgende verkiezingen kan de coalitie veel moeilijker zwaar saneren. Het is dus een kwestie dat de volgende maanden budgettair orde op zaken wordt gezet, want elke maand uitstel moet later zwaar gecompenseerd worden.”

En zelfs als Europa niet tussenkomt, kunnen de financiële markten reageren. Nog voor de verkiezingen verlaagde Standard & Poor's de kredietrating van Frankrijk van AA naar AA-, verwijzend naar de slechte begrotingspositie van de zuiderburen. “Het risico is reëel dat dit ook bij ons zal gebeuren”, voorspelt Buyst. “En als de rente stijgt, dreig je in een financieel-economische spiraal terecht te komen. De put wordt nog groter. Een overheid kan dan enkel nog extra-hard optreden.”

Waar besparen?

Op welke niveaus moet er vooral bespaard worden? De federale overheid heeft dit jaar 167 miljard euro inkomsten. Na de aanvullende bijdrage aan de sociale zekerheid, de afbetaling van de intrestlast, de financiering van de deelstaten en de Europese Unie en de intrestlast op de overheidsschuld, houdt de federale overheid amper een budget over van 37 miljard euro.

Kan er wel bespaard worden op de kerndepartementen – Justitie, Binnenlandse en Buitenlandse Zaken en Defensie, waar de uitgaven trouwens moeten verdubbelen naar 2 procent van het bbp? “Er zal met een fijne kam door alle federale departementen moeten worden gegaan”, repliceert Buyst. “Er kunnen nog zeker efficiëntiewinsten worden gemaakt op bijvoorbeeld Justitie. Ook besparingen in de sociale zekerheid mogen geen taboe zijn.” Europa zal wel een zekere mildheid tonen als er schulden worden gemaakt voor kapitaalinvesteringen, omdat die op lange termijn de economie versterken, voorspelt Buyst.

Vooral regionale besparingen

Heremans wijst erop dat 15 procent van de Belgische overheidsschuld vandaag wordt gemaakt

op het niveau van de deelstaten. Hij pleit ervoor dat de deelstaten echter 30 procent van de totale schuld op zich nemen in het kader van een ruime bevoegdheidsoverdracht. Echter: “Koppel dit zoals gezegd aan de financiële autonomie en er wordt zuiniger en efficiënter geregeerd. Uiteindelijk zal dat ten bate komen van de Belgische, maar uiteindelijk ook voor de regionale economie. Alleen samenwerkingsfederalisme biedt het antwoord op de Europese budgettaire uitdaging. Tot voor een maand was dit een eerder theoretische vaststelling. Na de verkiezingsuitslag vorige maand is dit echter een realistische optie geworden.”

□

Foto © Tim Dirven

Dansorgels: majestueuze muziekautomaten

WINNY MATHEEUSSEN

FOTO'S: TIM DIRVEN

De Vlaamse Gemeenschap beheert een reusachtige collectie kunst en cultureel erfgoed. In 2007 kocht ze de collectie dansorgels van Jef Ghysels. Een unieke verzameling die een inkijk geeft in het rijke Vlaamse verleden van straat- en kermismuziek, maar evenzeer van de vele feestzalen waar mensen elkaar al dansend leerden kennen. De collectie huist in een anonieme havenloods van Katoen Natiebaas én kunstliefhebber Fernand Huts, verborgen voor het publiek.

W e schrijven 2007. Vlaams minister van Cultuur Bert Anciaux (Spirit) verwerft voor de Vlaamse Gemeenschap een volledige collectie dansorgels. Die waren eigendom van verzamelaar Jef Ghysels, die ze met zorg bewaarde in een loods in Schaarbeek. Ze bestaat uit vier grote en twaalf kleinere orgels. Ze is een belangrijk onderdeel van de bijna verloren gegane Vlaamse folklore van voor WO I en het interbellum en illustreert het technisch vakmanschap op gebied van orgelbouw dat in Vlaanderen – en vooral Antwerpen – aanwezig was. Tot op vandaag zijn verschillende orgelbouwers actief in de regio Antwerpen.

Met de aanschaf van de collectie Ghysels blijft dit erfgoed verzekerd in Vlaanderen. In de loop der jaren gingen al veel instrumenten verloren. Ze verdwenen geruisloos tussen de plooiën van de tijd, of verhuisden naar het buitenland. Verschillende verzamelaars in de Verenigde Staten van Amerika, Zwitserland en China zijn de trotse bezitters van Vlaamse dansorgels.

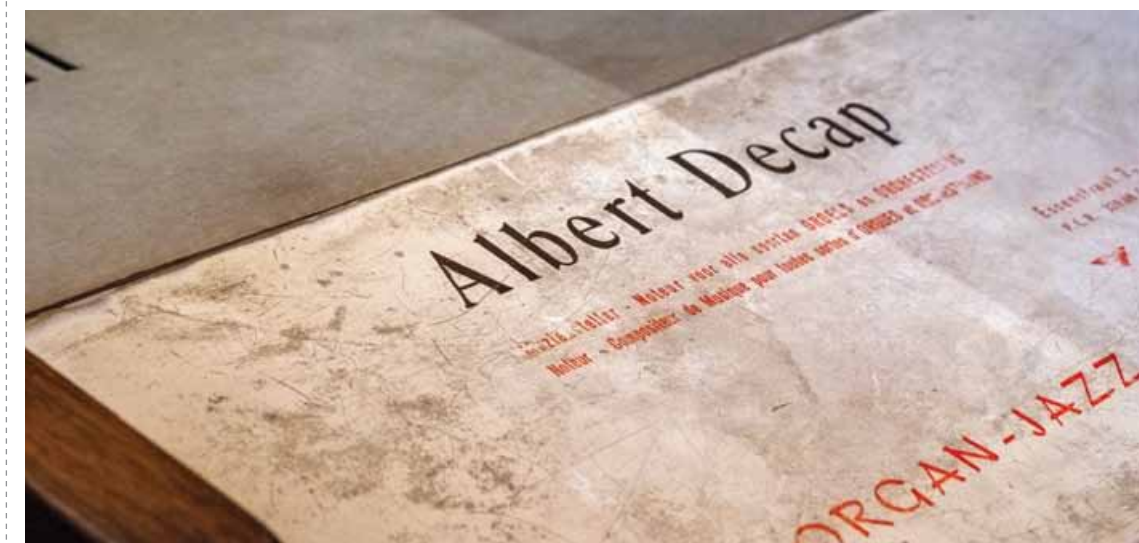
Voor er deejays en jukeboxen waren, trokken orgelverhuurders van dorp tot dorp om daar op feesten en kermissen het volk aan het dansen te krijgen met hun reusachtige orgels. Later kon je ze terugvinden in de baancafés die na WO II als paddenstoelen uit de grond schoten langs de Vlaamse grote steenwegen. De kleinere varianten waren bedoeld voor orgeldraaiers die het straatbeeld opvrolijkten of waren terug te vinden op draaimolens. Antwerpen was – en is nog steeds – het centrum van dansorgelbouwers, met als bekendste namen Decap, Theophile Mortier, Arthur Bursens en Eusèbe Fasano. Maar ook elders vond je orgelbouwers. In Geraardsbergen had je Louis Hooghuys en in Duitsland was Waldkirch een gekend centrum voor de bouw van kleinere orgels.

Jef Ghysels' familiegeschiedenis is nauw verbonden met de dansorgelcultuur. Zijn grootvader had een schrijnwerkerij in Halle. Voor WO I schoof hij daar ter gelegenheid van de dorpsfeesten alles aan de kant,

huurde een orgel en toverde zijn werkplaats om tot een dans- en balzaal. Dat was een gigantisch succes, in die mate dat er al snel drie feesten per jaar plaatsvonden. Van een ludiek begonnen initiatief werd het organiseren van feesten een lucratieve verdienste. De schrijnwerkerij werd te klein en opa Ghysels huurde tenten om steeds grotere orgels een plaats te geven. Het feestmeubilair, de tafels en stoelen, maakte hij zelf. De passie ging over van vader op zoon. Jef Ghysels begon dansorgels te verzamelen en ontwierp en bouwde ook zelf façades en decoratie ter inleiding van de majestueuze muziekautomaten. Want in de loop der jaren werden de instrumenten regelmatig van een nieuw jasje voorzien.

Nadat Anciaux de collectie voor de Vlaamse Gemeenschap kocht, werd ze voor het eerst getoond aan het grote publiek van oktober 2008 tot maart 2009. Het Museum Kunst & Geschiedenis in Brussel bouwde er speciaal de danszaal Continental Superstar voor. In 2013 wees toenmalig minister van Cultuur Joke Schauvliege de collectie toe aan het Museum Vleeshuis in Antwerpen. De collectie staat in een geacclimatiseerde loods van Fernand Huts in Kallo en wordt beheerd door orgelrestaurator en collectiebeheerder Jolien Paeshuys. Zij inventariseert en onderhoudt de instrumenten en de archieven. Je kan op afspraak een rondleiding krijgen, waarbij een enthousiaste Paeshuys met plezier de orgels tot leven laat komen.

Onder zeer strikte voorwaarden kunnen erkende culturele erfgoedinstellingen een instrument in bruikleen krijgen. Onderdelen van de collectie Ghysels gaan dus regelmatig op reis. Uiteindelijk is het de bedoeling om de collectie voor het publiek te ontsluiten in het gerestaureerde gebouw van het Museum Vleeshuis in Antwerpen. Als je goed zoekt, vind je ergens in de buurt nog een café met een orgel. Zoals het bij orgelliefhebbers wereldberoemde Café Beveren in Antwerpen. Ook in de Efteling zijn er verschillende exemplaren in gebruik. Muziek kunnen we u hier niet aanbieden, maar de beelden spreken voor zich.

Decap Café Beveren

▼ Geen deel van de Collectie Vlaamse gemeenschap, maar zeker wel erfgoed: het Decap orgel in Café Beveren aan de Antwerpse Vlasmakkt. Hier kan u zich nog steeds zoals in de goede oude tijd een been uitdansen op de tonen van een onvervalst Antwerps dansorgel. Anders dan in een museum kan u hier wel bier drinken tijdens het bezoek. Meer zelfs, het wordt aangemoedigd.

U vindt ongetwijfeld nog hier en daar andere gelegenheden waar u een dansorgel kan bewonderen. Er zijn verschillende verzamelaars die wat graag pronken met hun oogappels. Maar ook her en der kan u onverwachts in een oud baancafé nog een orgel aantreffen. Met wat geluk kan u er zelfs een dansje plegen, zoals in de goede oude tijd. En in nood kan u steeds in de Efteling terecht.

Frangema

▲ Een topstuk uit de Collectie Vlaamse gemeenschap: Decap-orgel Frangema. Met zijn 121 toetsen, vier accordeons, een drumstel en twee saxofonen is dit een wonder van destijds moderne techniek. Het is een voorbeeld van hoe de orgels een heel eigen leven konden leiden. Oorspronkelijk was er geen sterrenhemel, waren er maar twee accordeons en stonden er leeuwenkoppen op. De laatste eigenaar-verhuurders, de gebroeders Gerard en Marcel Teugels, lieten het oorspronkelijke orgel uit 1947 in de jaren 60 moderniseren en gaven het zijn naam Frangema. Dat staat voor Françoise, Antoine, Gerard en Marcel: de eerste letters van de namen van de echtgenotes en de broers. Frangema was erg gewild in heel Vlaanderen en Zuid-Nederland. Vaak trok het orgel meer volk dan echte orkestjes. Op zijn tonen werd vaak de basis gelegd voor een huwelijk.

De orgelverhuurders trokken door het hele land, eerst met paard en kar, later met vrachtwagens. Ze bouwden op iedere kermis of feest hun orgel op en braken het al even snel terug af om verder te reizen naar de volgende bestemming. Hard werk, met een hart voor muziek. En er werd een aardige duit mee verdiend. Na elk nummer ging men rond met de hoed!

▲ Een aankondiging voor de jaarlijkse kermis van Diegem. Jaarmarkten, braderijen en dorpsfeesten waren de natuurlijke biotoop voor orgeldraaiers en -verhuurders. Hoeveel mensen danken hun bestaan aan de muziek waarop hun ouders elkaar leerden kennen?

Orgelboeken

De orgelboeken worden speciaal gemaakt voor elk individueel instrument. Arthur Prinsen, vriend van Jef Ghysels, verstaat de kunst om muziek over te zetten op ponskaarten zodat ze via de orgels tot leven kan komen. Hij produceert nog steeds orgelboeken. Daardoor hebben bepaalde instrumenten zelfs K3 in het repertorium zitten.

De ziel van de dansorgels zit in de muziek. Die staat geregistreerd in de orgelboeken. Het zijn ponskaarten, uniek voor elk orgel. Aan de achterkant van het orgel worden ze op de toetsen gelegd en een elektrische motor draait de boeken door het orgel. Vroeger werden de orgels met de hand aangedreven. Orgeldraaien was een kunst op zich. Het juiste tempo aanhouden was belangrijk. Orgeldraaiers werden dan ook na een aantal pinten vervangen. De orgeldraaiers hadden een voorkeur voor korte muziekstukken. Dat bracht meer op. Want na elk nummer ging men rond met de hoed.

Orgelbewaarster en -restauratrice Jolien Paeshuys legt de muziek klaar op Frangema. Een orgel wordt bediend door de boekenlegger en – voor de elektrische aandrijving – een orgeldraaier. De rondtrekkende verhuurders bouwden de orgels in sneltempo op en af. Zij wisten perfect hoe hun orgel werkte en deden zelf het dagelijks onderhoud, zoals het stemmen.

Jolien Paeshuys bedient een orgel van kleiner formaat. De kleinere orgels werden vaak door straatmuzikanten gebruikt, die ze van stad tot dorp vervoerden met ezels- of hondenkarren. Bij het orgeldraaien vertoonden ze vaak de gekste capriolen. Sommigen maakten zelfs salto's: alles haalden ze uit de kast om de aandacht van het publiek te trekken. En nadien maximaal geld op te halen met de hoed.

Op de achtergrond het grote concertorgel van Mortier. Deze 'klassieker' speelt ook muziek van Bach en heeft speciaal daarvoor kerkorgelpijpen. Daardoor speelt het ook luider dan de andere orgels uit de collectie. Bij het stemmen kan het gehoorschade opleveren, mocht Paeshuys ervaren.

◀ De beelden zijn het enige wat overblijft van het Marengi-orgel van feestzaal Alcazar in de Seefhoek, het oude maar nog steeds kloppende hart van de Antwerpse orgelbouw. Je merkt sporen van herstellingen en schade. Tijdens het op- en afbouwwerk maar ook tijdens de feesten, raakte de decoratie al eens beschadigd. Opvallend zijn de brandvlekken, door warme lampen die te dicht bij de beelden werden opgesteld. Het orgel zelf is jammer genoeg verloren gegaan.

Van verkommerde stadskanker tot ambitieuze technologiecampus:

Het Gentse Wintercircus herleeft!

FILIP MICHIELS

Foto's ©Wim Kempnaers

“Dit is een uniek gebouw, waar ook het grote publiek automatisch naar binnen zal worden gezogen.” Kersvers ceo Louis Jonckheere komt superlatieven te kort om het potentieel van het prachtig gerestaureerde Wintercircus in hartje Gent te beschrijven. “Dit is een ambitieuze start-upcampus, absoluut, maar net zo goed een bruisende nieuwe attractiepool in de stad.”

Een gigantisch binnenplein onder een prachtige koepel, drie stokoude benzinepompen en enkele oude paardenstallen: ook na tien jaar intense renovatie doet het Gentse Wintercircus maar weinig moeite om zijn roemrijke verleden te verbergen. Tegelijk onderging het iconische gebouw – een stadscircus dat ook nog dienst deed als garage en autodepot – de voorbije jaren een indrukwekkende metamorfose. Rond het centrale binnenplein verrijzen nu zowat 300 werkplekken voor start-ups, een handvol vergaderzalen, een auditorium en een fijne brasserie. Ondergronds is er plaats voor een concertzaal, op het dakterras geniet je binnenkort van een prachtig uitzicht over de stad.

En de ambities reiken nog een heel eind verder: op termijn moet het Wintercircus uitgroeien tot dé nieuwe technologiecampus van ons land. Daarvoor sloegen onder meer het Gentse stadsbestuur, ondernemersnetwerk Voka, de Gentse universiteit en een consortium van ervaren ondernemers de handen in elkaar. Dat laatste kreeg van Stad Gent de erfpacht van het gebouw voor negentig jaar in handen. De dagelijkse leiding komt nu in handen van Louis Jonckheere, mede-oprichter van het succesvolle Gentse technologiebedrijf Showpad en zelf ook gepikt en gemazeld in het technologiewe-

reldje. Jonckheere benadrukt graag de historische, architecturale en sociale waarde van het gebouw waarover hij voortaan de scepter zwaait en dat begin september de deuren opent. “Zelfs vele Gentenaars beseffen het niet, maar we beschikken hier over 15.000 vierkante meter ruimte op een locatie die al 25 jaar stond te verkommeren. Op een boog-scheut van de Vooruit en van de nieuwe stadsbibliotheek, maar al die tijd verborgen voor het grote publiek. Ooit trokken mensen naar een Wintercircus om dingen te zien die ze nooit elders hadden gezien. Eigenlijk is dit vandaag ook opnieuw onze missie: hier zullen enkele tientallen technologie-startups onderdak vinden, maar tegelijk willen we ook het brede publiek kennis laten maken met de allernieuwste technologie. Er beweegt anno 2024 gigantisch veel op vlak van bijvoorbeeld artificiële intelligentie, robotica of augmented reality, en via onze publiekswerking willen we die technologie een stuk dichterbij de mensen brengen. Dat kan dan gaan van toneelstukken die geschreven zijn met behulp van AI over allerlei voordrachten tot kunst met robots. Dit wordt dus ook een open huis voor het grote publiek, waar je net zo goed een koffie kan komen drinken als naar een voordracht komen luisteren. Dit wordt veel meer dan de zoveelste start-upcampus of hippe technologiehub.”

Pay it forward ecosysteem

Toch draait het – zoveel mag duidelijk zijn – in eerste instantie rond die start-ups. Uit enkele honderden kandidaturen werden de voorbije maanden een dertigtal zeer beloftevolle Vlaamse start-ups weerhouden die voor een periode van hooguit twee jaar een stekje toegewezen krijgen in het nieuwe Wintercircus. “We zijn bijzonder selectief”, klinkt het. “We willen met deze campus mee aan de wieg staan van een nieuwe generatie zeer ambitieuze technologiebedrijven, die in theorie het potentieel moeten hebben om uit te groeien tot wereldtoppers in hun discipline. We bieden hun hier een bijzondere infrastructuur om te werken en om elkaar te ontmoeten en om zo hopelijk ook tot interessante kruisbestuivingen te komen. Ze krijgen hier toegang tot expertise en kapitaal. Tegelijk biedt het ondernemersconsortium achter het Wintercircus hen ook een netwerk van veertig ondernemers die hun sporen zelf al ruimschoots verdiend hebben en het wereldje kennen als hun broekzak.”

Jonckheere zelf maakte ruim tien jaar geleden faam als medeoprichter van Showpad, een Gents technologiebedrijf dat intussen een omzet van zowat honderd miljoen euro draait. Hij woonde en werkte zelf ook vijf jaar in Silicon Valley, waar hij de enorme meerwaarde van een sterk netwerk pas echt naar waarde leerde te schatten. “Eigenlijk willen we hier iets heel Amerikaans introduceren: pay it forward. Mensen die het gemaakt hebben als ondernemer geven daarbij - op heel proactieve wijze en onbezoldigd - iets terug aan het netwerk waar ze deel van uit maken. Van goede raad over praktische tips tot interessante contacten. Vanuit het idee dat iedereen binnen zo’n netwerk daar op termijn ooit ook zelf de vruchten van zal plukken. Zo werkt het

ecosysteem in Silicon Valley, en daar heb ik ook geleerd hoe waardevol die aanpak is. De snelheid waarmee ik soms geholpen werd of afspraken kon maken met absolute toppers uit het bedrijfsleven daar was ronduit onvoorstelbaar. Dat helpt je als bedrijf natuurlijk ook veel sneller vooruit.” Het is een aanpak die in Vlaanderen nog relatief onbekend is, beseft Jonckheere. “Uiteraard bestaan er ook hier veel ondernemersclubs, maar in het Wintercircus vinden onze start-ups echt een heel specifiek netwerk: dat van technologiebedrijven en technologie-investeerders. Daarmee hopen we voor hen het verschil te kunnen maken.”

Geen showroom voor bedrijfjes

Wanneer Jonckheere ons wat later mee op sleeptouw neemt, eerst naar boven en vervolgens tot in de prachtig gerestaureerde ondergrondse paardenstallen, valt meteen het campusconcept op. Dit wordt niet de zoveelste coworking-ruimte, het is echt wel de bedoeling dat de geselecteerde start-

▼ Louis Jonckheere
CEO van het Wintercircus

Wintercircus

ups méér doen dan zomaar enkele dagen aanwezig zijn in het gebouw. Alle contracten lopen in eerste instantie ook maar één jaar: blijft een bedrijfje na die periode ter plaatse trappelen, dan moet het plaats ruimen voor een andere star-tup. Jonckheere: “Het is hoegenaamd niet de bedoeling dat bedrijven hier vijf jaar blijven zitten. Zodra ze groot en rijp genoeg zijn, moeten ze elders op zoek naar kantoorruimte. We willen hier echt een dynamiek zien van mensen die hier bijna dagelijks aanwezig zijn, dit mag geen showroom worden voor nieuwe bedrijfjes.”

Blijft natuurlijk dé hamvraag: waarom heeft Vlaanderen vandaag nu precies nood aan een initiatief zoals dit? “In Vlaanderen lopen heel veel competente mensen rond, maar niet zelden speelt onze legendarische bescheidenheid toch ietwat in ons nadeel”, klinkt het. “Ik stel vaak vast dat buiten-

landse concurrenten Vlaamse bedrijven soms overtroeven met producten die puur technologisch gezien eigenlijk minderwaardig zijn. Alleen: die concurrenten weten zichzelf beter te verkopen op de wereldmarkt. Mede daardoor worden potenti-eel zeer beloftevolle Vlaamse bedrijfjes vaak al in een relatief vroeg stadium opgekocht door grote buitenlandse spelers, die de technologie een stuk beter weten te vermarkten. Op een moment dat het belang van technologie wereldwijd echt exponenteel toeneemt, hopen we met het Wintercircus die beloftevolle Vlaamse start-ups meer slagkracht te geven. Gent is op dat vlak ook een heel vruchtbare bodem. Hier ontstonden de voorbije twee decennia een aantal unieke ondernemersverhalen. Heel wat werknemers van die succesvolle technologiebedrijven zijn vervolgens op hun beurt gaan ondernemen. Zo is er hier een bijzondere dynamiek gegroeid, met veel ervaren mensen en flink wat beschikbaar kapitaal voor een lokaal ecosysteem. Het is een sneeuwbal die aan het rollen is gegaan, en nu moeten we dat systeem verder trachten op te schalen naar het Vlaamse en Belgische niveau.”

On-Vlaams

Klinkt goed, maar in weerwil van een aantal opmerkelijke succesverhalen viel er de voorbije jaren hier en daar ook wel wat kritiek te rapen op het Vlaamse start-upwereldje. Veel subsidies, veel overheidsinitiatieven, veel hubs, maar was de return on investment wel groot genoeg? Werden er genoeg jobs en economische meerwaarde gecreëerd? Jonckheere is het grotendeels eens met die kritiek. “Onze beloftevolle bedrijfjes blijven te vaak hangen op lokaal niveau. Dat willen we met deze campus net veranderen. Onder meer dankzij intensieve coaching, maar ook door specifiek in te zetten op een welomschreven doelgroep: zeer prille bedrijfjes die mede dankzij dat grote netwerk zeer gericht kunnen groeien. We willen hier een hechte community uitbouwen. Mensen die hier enkel maar komen en zelf niet willen delen, hebben hier wat mij betreft geen plaats. Dat is heel on-Vlaams, ik beseft het, maar wie iets geeft aan het netwerk zal daar op termijn ook altijd iets voor terugkrijgen. Daar ben ik in de VS echt wel van doordrongen geraakt.”

Mocht hij vijf jaar kunnen vooruitblikken, waar zou het Wintercircus dan moeten staan? “Enerzijds wil ik graag een voorbeeld nemen aan de Vooruit, een gebouw dat zich ontwikkeld heeft tot een waar instituut in deze stad en dat hier binnen vijftig jaar nog zal staan. Dit mag geen tijdelijk project worden dat het maar vijf of tien jaar uitzingt, het moet mij overleven. Daarnaast hoop ik dat de ondernemers achter dit Wintercircus zich op termijn ook ambitieuzer zullen tonen en dit gebouw als het ware kunnen overstijgen. We moeten de filosofie hierachter ook kunnen doortrekken naar Vlaanderen en zelfs naar het hele land. Ons bedrijfsleven kan daar enkel wel bij varen, zeker in een wereld die zo snel verandert en zo extreem afhankelijk wordt van technologie.”

Van een boerenkar naar 15.000 bezoekers per dag

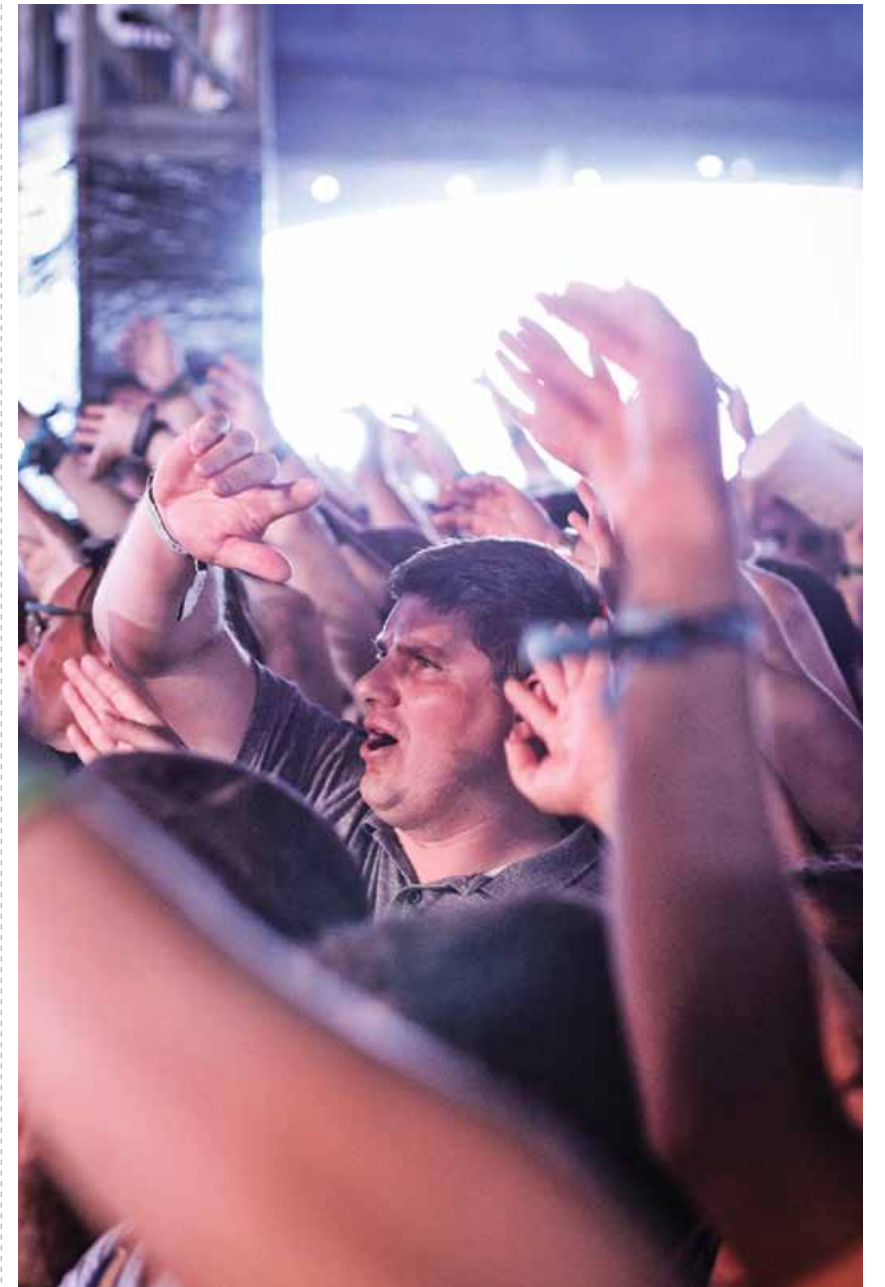
om je eigen festival te organiseren – vooral in het Verenigd Koninkrijk. Die trend waaide al gauw over naar West-Vlaanderen.”

“Nu ja: ‘festival’ was wel een ambitieus woord voor wat in werkelijkheid een boerenkar op de speelplaats van de lokale lagere school was. De artiesten konden die kar alleen betreden via het raam van een klaslokaal. 500 mensen waren er toen volgens de overlevering. Editie twee werd al georganiseerd op een weide”, zo gaat Vanden Broeck verder. “De boerenkar moet toch niet zo praktisch zijn geweest (*lacht*). Die weide is tot ongeveer tien jaar geleden ons vaste festivalterrein gebleven. Sindsdien trekt het festival meer volk. We moesten dus uitbreiden.”

In de beginjaren lokte Dranouter alleen maar een select publiek van klassieke folk liefhebbers. “Daar kwam pas verandering in in 1989, het jaar dat de Zuid-Afrikaanse Miriam Makeba op Dranouter speelde. Paul Simon had enkele jaren eerder zijn door Zuid-Afrikaanse folkmuziek geïnspireerde meesterwerk *Graceland* uitgebracht. Het was er de tijd naar. Toen begonnen vele mensen te beseffen dat onder de noemer ‘folk’ erg veel schuilging. Ook zaken die later algemeen werden beschreven als wereldmuziek. Vanaf 1989 zagen we onze bezoekersaantallen stelselmatig stijgen. We kregen ook meer mensen over de vloer die niet echt voor de folk kwamen. Het Folkfestival Dranouter betrad de mainstream. Al bleven we wel altijd een beetje excentriek.”

Visionair in folk

Net dat spanningsveld tussen mainstream en niche wist Dranouter slim uit te spelen.

‘Goed folk’

U hoeft niet telkens een jaar te wachten op het Festival Dranouter om uw portie (moderne) folkmuziek te verorberen. Daarvoor kan u ook terecht in Muziekcentrum Dranouter, waar het hele jaar optredens worden georganiseerd. Spring er ook gerust eens binnen als u in de buurt bent, er is een eetcafé dat luistert naar de naam ‘t Folk en in het weekend open is.

Muziekcentrum Dranouter,

Dikkebusstraat 234
8950 Heuvelland -
057 44 69 33 of
www.muziekcentrumdranouter.be

CHRISTOPHE DEGREEF

Waar in Vlaanderen ziet u gezinnen met kinderen, bebaarde folkies, rockfans én popliefhebbers samen van muziek genieten? Op het Festival Dranouter, dat dit jaar zijn vijftigste editie organiseert. Welkom op het meest charmante aller zomerfestivals. “Eigenlijk verkopen wij een beetje een vakantiegevoel.”

Al sinds 1975 is het een vaste waarde in het West-Vlaamse dorpje Dranouter, nog geen 1.000 zielen groot, tijdens het eerste weekend van augustus: het Festival Dranouter. Vroeger ook wel bekend als hét folkfestival van Vlaanderen. Wat ooit begon op een boerenkar op de speelplaats van de plaatselijke lagere school, is vandaag een modern muziekfestival met 15.000 bezoekers per dag geworden. Met alleen maar folkmuziek? De tijd dat er op Dranouter alleen maar folk werd gespeeld, is al lang voorbij. Tegenwoordig komt iedereen er zowat aan zijn trekken. Het festival is ook het meest kindvriendelijke van Vlaanderen. Waar anders vind je een grote gezinscamping, verschillende speeltuinen tussen de concerttenten én kermisattracties?

Boerenkar op speelplaats

“De eerste editie in 1975 was een uitvloeisel van een reeks folkconcerten die in de jaren 70 georganiseerd werden in het dorpscafé De Zon, dat nu nog altijd bestaat”, zegt festivaldirecteur Bavo Vanden Broeck. “Het was toen in de mode

Vanden Broeck: "Onze filosofie is vandaag nog altijd dat we niet willen blijven steken in klassieke folk, al is daar zeker meer dan voldoende plaats voor. We willen de mensen ervan overtuigen dat folk een erg breed scala aan muziek is. En dat folkmuziek met zijn tijd meegaat. Zo trekken we telkens nieuwe generaties naar ons festival. Daarom dat we ons festival ook deze vijftigste editie een 'Festival of New Traditions' noemen." "Daarin proberen we visionair te zijn: we willen oog hebben voor de muziek waarvan we denken dat die in de nabije toekomst onder de brede noemer 'folk' zal worden geplaatst. Ook als er bijvoorbeeld elektronica aan te pas komt. Dat is absoluut geen probleem meer."

Maar op een bepaald moment leverde die aanpak wel spanning op tussen de klassieke folk liefhebber, die zich niet meer kon vinden in de 'mainstreamaanpak', en de mainstreammuziek liefhebber, die niet echt van folk moest weten. Ieder festival beleefde vroeg of laat zo'n moment. Wij waren er vrij vroeg mee. Op Werchter heeft het tot 2012 geduurd vooraleer er een elektronische groep als Milk Inc geprogrammeerd werd. De pers sprak daar toen schande van, maar het publiek kon dat wel smaken."

Coupe de foudre met Heuvelland

"Wat cruciaal is om de huidige muziektrends te begrijpen, is net dat mensen niet meer met oogkleppen naar muziek kijken", weet Vanden

Broeck. "Op Dranouter kan iemand terecht die een onbekende Zweedse folkgroep wil zien, iemand die voor bands als Hooverphonic komt, en iemand die zich vooral wil laten verrassen door de vele onbekende bands die ook op de affiches staan."

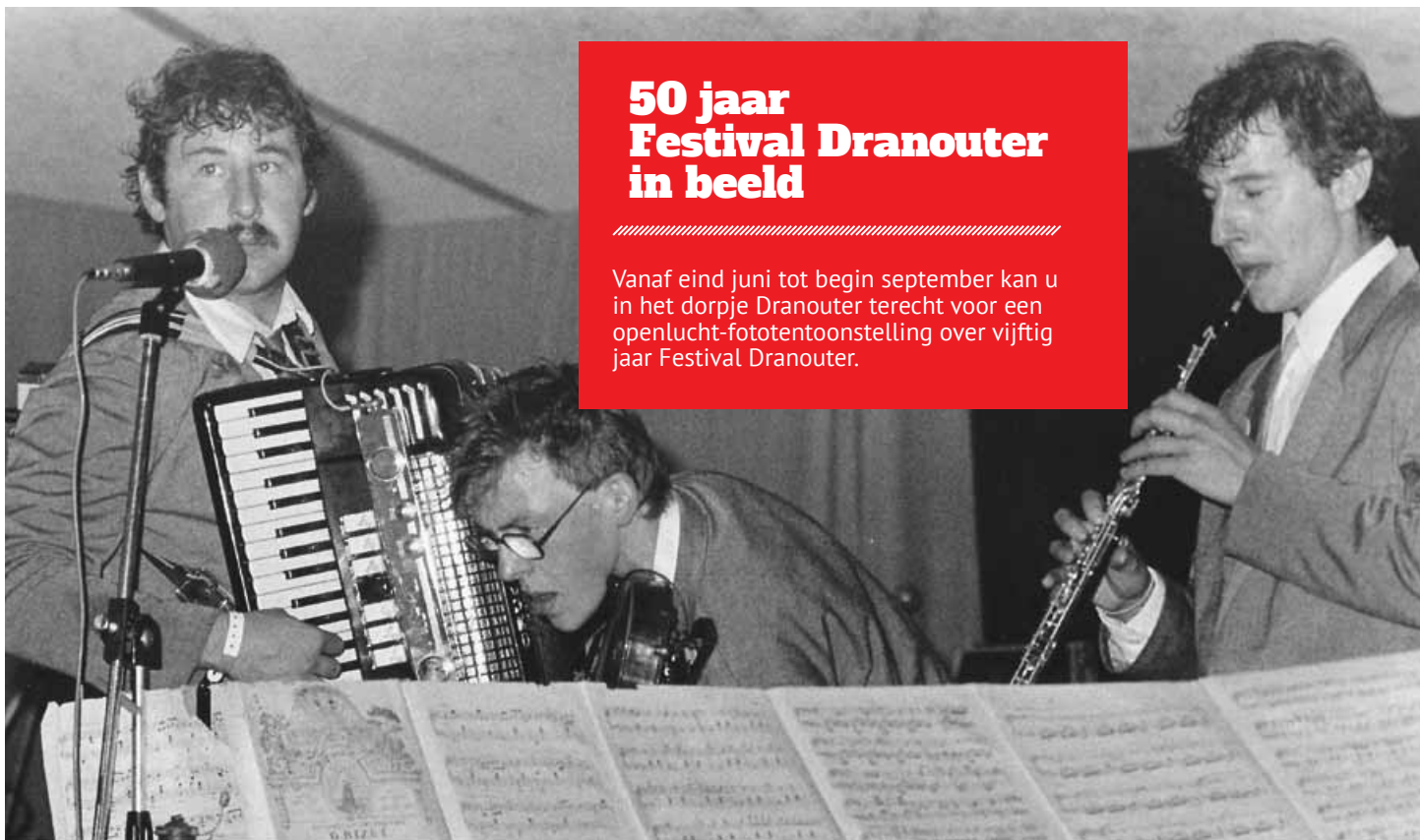
“ Dranouter is ook uniek in zijn soort omdat het in een van de mooiste Vlaamse landschappen ligt: het West-Vlaamse Heuvelland. Dat geeft voor velen meteen een coup de foudre ”

— **Bavo Vanden Broeck**
Festivaldirecteur

Dranouter is ook uniek in zijn soort omdat het in een van de mooiste Vlaamse landschappen ligt: het West-Vlaamse Heuvelland. Dat geeft voor velen meteen een coup de foudre; eenmaal je er bent geweest, kom je niet alleen terug voor het festival, maar ook voor het landschap en de platelandssfeer. Eigenlijk verkopen wij ook een beetje een vakantiegevoel."

"Beleving speelt erg mee in ons opzet: we zorgen er bijvoorbeeld altijd voor dat je bij ons niet

▼ **De Nieuwe Snaar**

50 jaar Festival Dranouter in beeld

Vanaf eind juni tot begin september kan u in het dorpje Dranouter terecht voor een openlucht-fototentoonstelling over vijftig jaar Festival Dranouter.

alleen klassieke festivalkost kan eten, maar dat er een heel breed gamma aan wereldkeuken is. Van West-Vlaamse oventarten tot Vietnamese of Libanese gerechten. In het centrum van het dorp steken ook talloze cafés tijdens de festivaldagen een tandje bij. Je kan er bijvoorbeeld terecht voor een lekkere Picon met witte wijn en brasseriekost." Dranouter is tegenwoordig een vrij groot festival, maar toch beschouwt het zichzelf nog altijd als niche. Zeker voor buitenlanders. "Het is en blijft in de eerste plaats toch een lokaal festival waar Vlamingen op af komen. De laatste jaren zetten we naast de hoofdprogrammatie telkens in op een regio die een bepaald type muziek met zich meebrengt. Dit jaar is dat bijvoorbeeld het geval voor Scandinavische folkmuziek", zegt Vanden Broeck. In het zog van die buitenlandse acts komt toch altijd een harde kern van buitenlandse liefhebbers mee. Maar eigenlijk blijft Dranouter een lokaal festival met internationale allures."

Herbronnen tijdens covidperiode

Of de covidperiode gewogen heeft op het festival? In 2020 en 2021 kon het festival immers niet doorgaan. Vanden Broeck: "In 2020 hebben we kleine concertjes georganiseerd, al was het maar om iets om handen te hebben, want het jeukte dat we ons festival niet konden organiseren. In 2021 mochten we al iets organiseren met 5.000 mensen, maar slechts in één tent. Nu, in zekere zin vind ik het goed dat we ons in 2020 hebben kunnen herbronnen. Het heeft onze ploeg dichter bij elkaar gebracht. Al waren het natuurlijk financieel barre jaren."

"Geheel tot onze verbazing heeft het festival zich na de covidperiode heel goed hersteld. Beter dan we vermoed hadden. Want we dachten dat we toch enkele jaren op verlies zouden moeten draaien. Dat was al in 2022 niet meer het geval. Die volwaardige editie was meteen even rendabel als die van 2019. Gelukkig was het in 2022 ook mooi weer."

Wat brengt de toekomst? Vanden Broeck wil vooral met de voeten op de grond blijven. "Omdat ons festival in de lift zit, zouden we zeker een groter terrein kunnen zoeken en het grootser aanpakken. Maar dat willen we niet. 15.000 bezoekers per dag is meer dan voldoende. Het moet vooral gezellig blijven. We zijn blij dat we vijftig worden, maar veel toeters en bellen willen we daar niet aan hangen. We zouden wel graag hebben dat mensen tijdens de rest van het jaar eens wat vaker naar ons folkcentrum in Dranouter komen. Want daar organiseren we het hele jaar door concerten. En bovendien heeft de streek veel te bieden."

Festival Dranouter vindt plaats van donderdagavond 1 tot en met zondag 4 augustus. Hoofdacts zijn onder meer Portland, Suzanne Vega, Het Zesde Metaal, Kommil Foo & Brussels Jazz Orchestra, Willem Vermandere en Novastar.

Info en tickets: www.festivaldranouter.be

advertentie

ZONDAG 22 SEPTEMBER
REISEVENT
AFRIKA, DROOMSTRANDEN
& OCEANIE

13u-18u
Keizershof
Hotel
Aalst

ZONDAG 24 NOVEMBER
REISBEURS 20 JAAR
REIZEN DE LATHAUWER

11u-18u
Golfclub
De Kluizen
Aalst

selectair | reizen | de lathauwer | .be

DROOM UW REIS ■ REIS UW DROOM

Sauver la Belgique

SIEGFRIED BRACKE

▲ **Siegfried Bracke**
Doorbraak-columnist.
Voormalig Kamervoorzitter
voor N-VA, voormalig VRT-
journalist.

Begin 2015 heb ik de Cercle Royal Gaulois toegesproken. Het bleek een traditie: elke nieuwe Kamervoorzitter wordt er uitgenodigd. De Cercle, gesticht in 1847, in een prachtig pand recht tegenover het federaal parlement, is het hart van het echte, aloude belgicisme: nooit heb ik zoveel baronnen en ridders bijeen gezien. Je mag er Nederlands spreken, maar dat heeft niet zoveel zin: in het Frans word je er beter begrepen. Er was, zei men mij, heel veel volk. Door de titel van mijn toespraak; ik had daar lang over nagedacht. *La N-VA peut sauver la Belgique*.

Nog geen tien jaar later heb ik slecht en goed nieuws. Slecht nieuws is dat ik toen mijn gedachten voor werkelijkheid nam. Goed nieuws is dat ik gelijk krijg. Al zal de N-VA zelf dat (alweer) vervelend vinden. Is het u immers niet opgevallen dat een sleutelpassage uit het wereldberoemde Artikel 1 van de partijstatuten in stilte is afge-

voerd? De 'onafhankelijke republiek Vlaanderen' hoeft niet meer. Zelfs Jan Jambon heeft dat gezegd. Sommige revoluties gebeuren met een luide knal; andere – en dat is hier het geval – worden alleen maar gemommeld.

Dat zal stemmen hebben gekost: er zijn nogal wat N-VA-militanten voor wie die onafhankelijkheid *onze droom* is. Maar dat zal ook veel meer stemmen hebben opgebracht. En het is allicht ook één van de redenen waarom het Vlaams Belang de electorale koers niet heeft gewonnen. De mensen zijn veel slimmer dan men denkt: ze geloven niet dat met de Vlaamse onafhankelijkheid de poort naar de welvaart zo maar wijd open zal gaan. En ze hebben gelijk.

Dat is overigens een achterhaald concept: onafhankelijkheid om niet afhankelijk te moeten zijn van *anderen*. Het nationalisme van de 21ste eeuw gaat over bestuur op maat. Daarom is het links

noch rechts. Het gaat veel meer over de beste manier om menselijk kapitaal te ontwikkelen en – niet te vergeten – over adequate dienstverlening door de overheid. De economische dynamiek van Vlaanderen is er trouwens gekomen omdat we in een web van economische afhankelijkheid met anderen verweven zijn.

Nu het én door geopolitieke troebels én door wanbestuur begint te nippen kiezen de Vlamingen voor welvaart en dus voor nationalisme. In die volgorde. Vlamingen zijn *rand-nationalisten*, zoals ze in meerderheid vandaag ook nog randkerkelijk zijn. Hier geen vlag in de tuin zoals in Amerika. Hier geen president die, zoals Sarkozy, het volk toespreekt als 'Zonen en Dochters van de Republiek'.

Begin dit jaar zei N-VA-verkozene Sarah Smeyers dat haar partij een 'historische fout' ging maken als ze niet ging samenwerken met het VB. Die uitspraak is zelf een zware historische vergissing. De PS is de (ook verliezende) PTB achternagelopen; met alle gevolgen van dien. De N-VA heeft, ook omwille van dat verschil in *soorten* nationalisme, afstand genomen van het VB; met alle gevolgen van dien.

Als België wil overleven en niet *verdampen* – het woord is van Karel De Gucht, toen die nog originele liberale gedachten had – is bestuur op maat aangewezen. De noord-zuid-verschillen zijn immers (te) groot. Wie de Waalse economie wil redden, kan er niet naast kijken dat daar amper twintig procent van de mensen in het conjunctuurgevoelige deel van de economie werkt. In Vlaanderen is dat zestig procent. Dat vereist een totaal verschillende aanpak.

Dat is overigens vooral in het voordeel van Wallonië zelf, ook van wie er bestuurt. Wie erin slaagt die twintig procent te verdubbelen – het is makkelijker kleine getallen te vermenigvuldigen dan grote – maakt van Wallonië een van de snelst groeiende regio's van Europa. En groei leidt naar nog meer groei. En er is daar nog een groot reservoir aan mensen; er is daar ook plaats, letterlijk. Zeker als je er ook in slaagt de loonkost te verminderen – wat dus niet betekent dat de mensen minder gaan verdienen. Vergeten we dat niet: Wallonië was het Silicon Valley van de 19de eeuw.

Net omwille van dat beleid op maat – je kan dat ook goed *bestuur* noemen – is ook een staatshervorming aan de orde. Staatshervorming gaat over economie, over efficiëntie, over welvaart, over kosten en baten. Pour une Wallonie prospère! Het zou trouwens een dwaasheid zijn om via het onafhankelijke Vlaanderen de armoede van Wallonië te organiseren: wie zijn burens verarmt, verarmt zichzelf. Staatshervorming is een economisch middel, geen romantisch doel. Flink wat Vlamingen zijn tot dat inzicht gekomen.

Om exact dezelfde redenen is ook Vlaanderen toe aan een staatshervorming. Wie niet ziet dat ook het Vlaams bestuur neerkomt op inefficiënte,

over-geadministreerde regelnevelij, heeft niet goed gekeken. Dat gaat ook over de manier waarop politiek wordt bedreven. Als er moet bespaard worden, moet dat gebeuren op de plaatsen waar dat kan. En niet verdeeld per coalitiepartner. Idem als er geld is om uit te geven: dat moet waar het nuttig of nodig is, en niet gelijk gespreid over de leden van de meerderheid. Bosfluisteraars, culinaire centra, veel steun voor *God en klein Pierke*, cultuursubsidies voor de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie, moet dat? En moet wie het onderwijst wil verbeteren niet eerst en vooral de koepels aanpakken?

De onafhankelijke Vlaamse republiek mag dan al in stilte uit dat artikel één zijn afgevoerd, de rest blijft wel. In dat artikel van meer dan 150 woorden gaat het ook over het algemeen belang, over beter bestuur, meer democratie, over het sociale en economische belang van alle Vlamingen. Voor dat laatste bestaat er een ander woord: welvaart. Na mijn toespraak in de Cercle Gaulois was er ook een vragenronde. Een burggraaf, Mark Eyskens, nam als laatste het woord. Hij zei dat ik – de man heeft nooit naar zijn woorden moeten zoeken – een *neo-Belgische post-nationalist* was die diep vanbinnen het land wou splitsen. Maar de N-VA, zei hij met enige pathos, zal eerder gesplitst zijn dan ons land. En hij wachtte op applaus, dat er niet kwam.

Ik heb dan maar zelf geantwoord: *Mark, don't worry, I'm happy*. Maar dat was dus tien jaar te vroeg. □

DOORBRAAK

DOORBREEK DE BUBBEL

www.doorbraak.be

Hoofredactie: Pieter Bauwens

Coördinatie magazine: Filip Michiels

Kernredactie: Hans Brockmans, Christophe Degreef, Winny Matheussen en Filip Michiels

Werken mee aan dit nummer: Siegfried Bracke, Harry De Paepe, Alain Grootaers, Johan Sanctorum, Ivan Van de Cloot, Teun Voeten, Koen Dillen, Kasper Goossens, Erwin Vanmol

Eindredactie: Sam De Kegel

Opmaak: Patrick Giets
Alle foto's zijn © Doorbraak, tenzij anders vermeld.

Doorbraak Magazine is een uitgave van Perruptio cv i.s.m. Stem in 't kapittel vzw. Er mogen geen artikels of foto's uit Doorbraak Magazine overgenomen worden zonder de toestemming van de uitgever.

Doorbraak wil bijdragen aan een breder debat in Vlaanderen. Het wil verschillende visies aan bod laten komen in de Vlaamse media en het evenwicht herstellen waar dat ontbreekt. De redactie brengt onderwerpen of perspectieven die in andere media niet of te weinig aan bod komen. Onze journalistiek is objectief en wil alle partijen aan het woord laten. Daarbij staan integriteit en deontologie voorop.

U kan elke dag Doorbraak lezen op <https://doorbraak.be/>

Redactieadres: Doorbraak, Victoriastaat 52, 9000 Gent.
Doorbraak Magazine verschijnt vier keer per jaar.
Reageren kan via redactie@doorbraak.be.

Contact: info@doorbraak.be

Wil u graag een abonnement?

Surf naar <https://doorbraak.be/doorbraak-plus/> Met vragen kan u altijd terecht op abonnementen@doorbraak.be.
Een abonnement op Doorbraak Magazine kost €40 per jaar.
Een abonnement op Doorbraak.be kost €90 per jaar of €9 per maand. Een combo-abonnement kost €125 per jaar.

Voor €150 bent u vriend van Doorbraak, inclusief een abonnement op Doorbraak Magazine en Doorbraak.be.

Uw advertentie in Doorbraak?

Stuur ons een bericht via ads@doorbraak.be.

Met dank aan de Vrienden van Doorbraak die dit Doorbraak Magazine door hun steun mogelijk maakten.

Verantwoordelijke Uitgever: Pieter Bauwens, Maurits De Smetstraat 12, 9308 Hofstade.

Het ideale geschenk
voor wie graag leest:

DE BOEKEN.CAFE BOEKENBON

Stuur hem naar jezelf
en geef hem persoonlijk af of
stuur hem op een zelf gekozen
tijdstip naar de ontvanger.

Met de HospiPlus-verzekeringen speel je op zeker

IEKerningsnummer verzekeringsonderneming 250001 - verzekeringsstakepersoon 2006 - VN224002

6 formules:

Kostendekkend (basis)

HospiPlan & AmbuPlan

Kostendekkend (comfort)

HospiPlus & AmbuPlus

Naast jouw groepsverzekering

HospiContinu

Vaste vergoeding

HospiForfait

Tandverzekering

TandPlus

Medische kosten

MaxiPlan

Ontdek meer voordelen
op vnz.be of bel 015 28 90 90

VNZ zorgt voor het verschil

VNZ
Vlaams & Neutraal
Ziekenfonds